

Savaş Atı

Michael Morpurgo

Tudem
Modern
Klasikler

Savaş Atı

Michael Morpurgo

SAVAŞ ATI

© 2010, Tudem Eğitim Hizmetleri San. Tic. A.Ş.
1476/1 Sok. No:10/51 Alsancak-Konak/İZMİR
Metin hakları © 1982, Michael Morpurgo

İlk baskı 1982 yılında, İngiltere'de *War Horse*
adı ile Kaye & Ward Ltd tarafından gerçekleştirilmiştir.

YAZAR: Michael Morpurgo
TÜRKÇELEŞTİREN: Arif Cem Ünver
EDİTÖR: Burhan Düzçay
DÜZELTİ: Şirin Etik
SANAT YÖNETMENİ: Geray Gençer
KAPAK İLLÜSTRASYONLARI: Elif Deneç

BASKI VE CİLT: Ertem Basım Yayın Dağıtım San. Tic. Ltd. Şti.
Eskişehir Yolu 40. Km. Başkent OSB 22. Cadde No:6 Malıköy/Ankara
Tel: 0 312 284 18 14

Birinci Baskı: Ekim 2010
On Dördüncü Baskı: Kasım 2016 (3.000 adet)
(İlk on üç baskı toplam 43.000 adet)

ISBN: 978 - 605 - 9604 - 45 - 1
Yayınevi sertifika no: 11945
Matbaa sertifika no: 26886

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin önceden yazılı izni olmaksızın tekrar üretilemez, bir erişim sisteminde tutulamaz, herhangi bir biçimde elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt ya da diğer yollarla iletilemez.

www.tudem.com

Savaş Atı

Michael Morpurgo

Tudem
Modern
Klasikler

Michael Morpurgo

Çocuk edebiyatının bol ödüllü yazarı Michael Morpurgo, 1943 yılında Londra yakınlarında doğdu. Çocukluğunun ilk yılları İkinci Dünya Savaşı'nın son yıllarının gölgesinde geçti. Londra Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra bir süre öğretmenlik yaptı, bu sırada kitap yazmaya başladı. 100'ün üzerinde eser üretti ve birçoğuyla önemli edebiyat ödüllerine layık görüldü. Kitaplarından beşi filme alındı, ikisi televizyon dizisine uyarlandı. Booktrust Okuma Teşvik Vakfı'nın Onursal Başkanı olan Morpurgo, 2003 yılında İngiliz Çocuk Edebiyatı Elçisi seçilmiştir.

Whitbread Ödülü adayı *Savaş Atı* kitabı tiyatro ve radyo oyunlarının yanı sıra DreamWorks Pictures tarafından sinemaya uyarlanmıştır.

“Bu kitap, 1. Dünya Savaşı’nda yaşanan ve dile getirilmeyen o katliamları, tıpkı kendilerine benzeyen insanlarla çatışan askerlerin gözünden anlatıyor.”

Booklist

Lettice için

Bu kitabın yazılmasında birçok insanın emeği geçti. Özellikle Clare ve Rosalind'e, Sebastian ve Horatio'ya, veteriner hekim Jim Hindson'a; her üçü de Iddesleigh cemaatinden olan Albert Weeks, merhum Wilfred Ellis ve merhum Yüzbaşı Budgett'a teşekkürlerimi sunarım.

Yazarın Notu

Şimdilerde köyün toplantı salonu olarak kullanılan eski okul binasında, onu bir geçede durmuş duvar saatinin altında, küçük ve tozlu bir at tablosu asılı. Dimdik durmakta olan bu parlak tüylü, nefis al atın alnında haç şeklinde beyaz bir leke var; bacaklarının yere yakın kısmındaki beyaz sekiler* ise birbirleriyle tıpatıp aynı. Sanki bizim karşısında dikildiğimizi yeni görmüş gibi başını çevirip kulaklarını dikmiş, özlem dolu gözlerle tablodan dışarıya bakıyor.

Salonun, kilise cemaatine hasat zamanı verilen yemeklere ya da bazı akşamlar yapılan eğlencelere ev sahipliği yaptığı zamanlarda bu tabloya üstünkörü göz gezdirenler için bilinmeyen bir atın, yetenekli ama adı sanı meçhul bir ressam tarafından yapılmış eski bir yağlı boya tablosundan başka bir şey değil bu. Böyle resimlere alışkın oldukları için dikkatlerini fazla çekmiyor. Fakat ona daha yakından bakanlar, bronz rengi çerçevenin alt kısmındaki bakır levha üzerinde yazan şu yazıyı görecekler:

Joey.

Yüzbaşı James Nicholls tarafından,
1914 yılının sonbaharında yapılmıştır.

Köyde Joey'yi hatırlayan kişi sayısı oldukça az; yıllar geçtikçe bu sayı daha da azalıyor. İşte bu kitapta Joey'in hikâyesi anlatılıyor, böylece ne o, ne onu tanıyanlar, ne de tanık oldukları ve içlerinden bazılarının ölümüne neden olan savaş unutulsun.

*** At, eşek ve sığırların ayaklarındaki ak leke. [E. N.]**

01

Tepeler, karanlık ve rutubetli ahırlar, başımın üzerindeki kirişlerin üzerinde gezinen sıçanlar... Tüm bunlar, birbirine girmiş bir şekilde, en eski anılarımı oluşturuyor. Ama hayvan pazarına götürüldüğüm günü çok iyi hatırlıyorum. O gün duyduğum dehşeti hayatım boyunca unutmadım desem yalan olmaz.

O zaman daha altı aylık bile değildim; çırpı bacaklarımla bir taydan çok leyleği andırıyordum ve annemin yanından birkaç adımdan fazla uzaklaşmışlığım yoktu. Açık arttırma meydanının o korkunç keşmekeşinde birbirimizden koparıldık ve onu bir daha hiç görmedim. İyi ve çalışkan bir çiftlik atıydı annem; artık genç sayılmasa da ön ve arka bacaklarındaki kaslardan, İrlanda soyundan gelen güçlü ve dayanıklı bir koşum atı olduğu hemen belli oluyordu. Birkaç dakika içinde satılmış, ben onun peşinden gitmeye fırsat bulamadan, çitlerle

çevrili dairesel alandan uzaklaştırılmıştı. Benim elden çıkarılmam daha uzun sürmüştü. Annemi alanda çaresizce aradığım anlarda gözlerimden fışkıran delice bakışlar yüzündendi herhalde. Veya belki de oradaki çingenelerin ve çiftçilerin hiçbiri cılız bir yarı safkan tay aramıyordu. Sebep her neyse, uzun bir süre benim ne kadar değersiz olduğum tartışıldıktan sonra nihayet tokmağın sesi duyuldu ve alandan çıkarılıp dışarıdaki ağıla götürüldüm.

"Üç altın için hiç de fena sayılmaz, öyle değil mi? Haksız mıyım benim küçük delifişeğim? Değiliiiim, değilim." Hırıltılı, alkollü bir sesti bu ve sahibime ait olduğu belliydi. Ona efendim demeyeceğim, çünkü benim yalnızca bir tane efendim oldu. Sahibim ve onun gibi kırmızı suratlı üç dört arkadaşı, ağılın çitlerine tırmanıyorlardı şimdi. Ellerinde halatlar vardı. Şapkalarını ve ceketlerini çıkarmışlar, kollarını sıvamışlardı; gülerek bana doğru yaklaştılar. O ana kadar hiçbir insan bana dokunmamıştı; gerilemeye başladım ama arkamda ağılın çitini hissedince durmak zorunda kaldım. Bu sırada adamlar üzerime atladı, yine de onlardan sıyrılmayı başardım ve ağılın ortasına gidip yeniden onlara doğru döndüm. Artık gülmüyorlardı. Var gücümle annemi çağırdım; beni duymuştu ama sesi çok uzaktan geliyordu. O sese doğru atıldımsa da çitleri nasıl aşacağımı bilemeyip zıplamakla tırmanmak arası bir hareket

yaptım, sağ ayağım tahtaların arasına sıkıştı ve orada mahsur kaldım. Yeleme ve kuyruğuma yapışan ellerin ardından boynuma bir ilmek geçirildiğini hissettim; sonra da yere yatırıldım ve üzerime oturan bir adam beni olduğum yere mıhladı. Sanki bedenimin her noktasına oturuyor gibiydi. Üzerimdeki gücün gevşediğini her hissedişimde vahşice tepindim, ama sayıca çok fazlaydılar ve benden daha güçlüydüler; en sonunda zayıf düştüm ve o sırada da yuların, başımın üzerinden geçip boynuma ve yüzüme yerleştiğini hissettim. "Demek mücadele ediyorsun, öyle mi?" diye sordu sahibim. Bir yandan da ipi sıkıyor, dişlerini gıcırdatarak sırıtıyordu. "Ben savaşanları severim. Ama seni öyle ya da böyle yola getireceğim. İstediğin kadar horozlan; gözünü kapayıp açtığında elimden yemek yiyor olacaksın."

Bir at arabasının arkasına kısa bir iple bağlanmış halde yollarda sürükleniyordum; her dönemeç ve tümsek boynumdaki ipin gerilmesine ve canımın yanmasına sebep oluyordu. Çiftliğe varıp bundan sonra evim olacak ahıra giden köprüyü geçtiğimizde, yorgunluktan bitap düşmüş durumdaydım. Taktıkları yular yüzümü tahriş etmişti. O ilk akşam beni ahıra soktuklarında bana teselli veren tek şey, orada yalnız olmayacağımı anlamak oldu. Hayvan pazarından çiftliğe kadar arabayı çeken yaşlı atı yanımdaki bölmeye götürüyorlardı. İçeri

girmeden önce duraklayan at, bulunduğum kısma başını uzatıp hafifçe kişnedi. Ben bölmenin arka tarafından ayrılıp ona doğru gitmek üzereyken, yeni sahibim kırbacını yaşlı atın üzerine öylesine sert bir darbeyle indirdi ki irkilip yeniden duvar kenarına sığındım. "Gir içeri uyuz hayvan!" diye bağırdı. "Zaten yeterince başımı ağrıtıyorsun, bir de bu yeni taya eski numaralarını öğreteyim deme sakın!" Yine de o kısacık zaman diliminde yaşlı kısrağın gösterdiği şefkat ve sevgi, beni içinde bulunduğum panik halinden çıkarmış, ruhumu yatıştırmıştı.

Sahibim beni susuz, yemsiz bırakıp ahırdan çıktı ve köprüyü geçip ilerideki çiftlik evine girdi. Kapı çarpmasının ardından, içeriden yüksek sesli konuşmalar geldi. Kısa süre sonra da birilerinin heyecanlı heyecanlı konuşarak hızla ahıra yaklaştığını duydum. Bulunduğum bölmenin kapısında iki tane baş belirdi. Bunlardan biri genç bir oğlana aitti. Uzun bir süre boyunca beni pür dikkat inceleyen oğlanın yüzüne bir gülümseme yayıldı. "Anne," dedi sakin ve kendinden emin bir tavırla, "bu tay, büyüyünce harika ve cesur bir at olacak. Başını nasıl da dik tutuyor baksana." Bir süre durakladıktan sonra, "Şuna baksana anne," dedi, "sırılsıklam olmuş. Onu kurulamam gerek."

"Fakat baban onu yalnız bırakmanı söyledi Albert," dedi çocuğun annesi. "Bir süre yalnız kalması gerekirmiş. Ona dokunmamanı tembihledi, biliyorsun."

Bölmemin kapısındaki sürgüleri çekip açan Albert, "Anne, babam sarhoş olduğunda ne söylediğini de, ne yaptığını da bilmiyor. Pazara gittiği günler hep sarhoş oluyor, biliyorsun. Sen de birçok defa, böyle zamanlarda ona aldırış etmememi söyledin bana. Sen yaşlı Zoey'ye yem ver anne, ben de bu arada onunla ilgileneyim. Ah, harika görünüyor değil mi! Rengi kırmızıya kaçıyor, bu renk atlara boz mu deniyordu anne? Alnındaki çarpı da mükemmel. Daha önce bir atta böyle bir işaret görmüş müydün? Daha önce buna benzer bir at gördün mü? Hazır olduğu zaman ona ben bineceğim. Onunla dereleri tepeleri aşacağım ve bu köydeki, bu bölgedeki hiçbir at onu yakalayamayacak," dedi.

"Daha on üçünü yeni bitirdin Albert," dedi annesi yan taraftan. "Bu tay da, sen de henüz çok gençsiniz ve zaten baban ona dokunmamanı söyledi; seni orada yakalarsa ağlayarak bana gelme sakın."

"İyi ama onu niye satın aldı anne?" diye sordu Albert. "Bir buzağı istemiyor muydu? Hayvan pazarına onun için gitmedi mi? Yaşlı Celandine'den süt emsin diye bir buzağı almayacak mıydı?"

"Biliyorum yavrum, ama baban bazı günler kendinde olmuyor," dedi yumuşak bir sesle. "Çiftçi Easton da bu tayı almaya çalışıyormuş. O çit yüzünden çıkan tartışmadan sonra,

babanın o adam hakkında neler düşündüğünü sen de biliyorsun. Sırf o almasın diye almış olabilir. En azından benim gözüme öyle göründü."

"İyi ki almış anne," diyen Albert, ceketini çıkartarak bana doğru yürüdü. "O sırada sarhoş olsa da olmasa da, bu şimdiye kadar yaptığı en harika şey."

"Baban hakkında böyle konuşma Albert," dedi annesi. "Çok zor zamanlar geçirmiş biri o. Haksızlık ediyorsun." Ses tonu, ikna edicilikten epey uzaktı.

Albert benimle aynı boyda sayılırdı; yaklaşırken öyle yumuşak ve nazik bir şekilde konuşmuştu ki anında sakinleşmiş ve onun iyi niyetinden hiç şüphe duymamıştım. Bu yüzden olduğum yerde durmaya devam ettim. Bana ilk dokunduğunda irkilip sıçradım, ama amacının zarar vermek olmadığını biliyordum. Önce sırtımı, daha sonra da boynumu okşamaya başladı; bir yandan da beraber çok iyi zaman geçireceğimizden, ava gideceğimizden, büyüyünce dünyanın en zeki atı olacağımdan bahsediyordu. Bir süre sonra üzerimi ceketiyle yavaşça silmeye başladı. Ben kuruyana kadar silmeye devam etti ve ardından yüzümdeki tahriş olmuş yerlere tuzlu suyla pansuman yaptı. Sonra da tatlı saman ve bir kova serin su getirdi. Bu arada konuşmayı hiç kesmedi diye hatırlıyorum. Yanımdan ayrılmak üzereyken, teşekkür etmek için seslendim ona; beni

anlamış olacaktı ki mutlulukla gülümseyip burnumu okşadı. "Seninle çok iyi anlaşacağız," dedi sevecenlikle. "Sana Joey diyeceğim, çünkü Zoey'yle kafiyeli. Galiba sana da yakıştı ha, ne dersin? Yarın sabah yine geleceğim Joey ve hiç merak etme, sana bundan sonra çok iyi bakacağım. Tatlı rüyalar."

"Atlarla konuşmamalısın Albert," dedi annesi ahırın dışından. "Seni anlamazlar. Aptal hayvanlar bunlar. Baban bu hayvanların inatçı ve aptal olduklarını söylüyor. Hayatı boyunca atlarla uğraşmış biri o."

"Babam onları anlamıyor anne," dedi Albert. "Bence onlardan korkuyor."

Bulunduğum kısmın kapısına kadar gidip Albert ve annesinin karanlığa doğru yürümelerini izledim. O an, ömür boyu sürecek bir arkadaşlığın temellerinin atıldığını anlamıştım; aramızda ansızın içgüdüsel bir güven ve sevgi bağı oluşmuştu. Zoey, yan bölmede kapının üzerinden eğilip bana dokunmaya çabaladı. Ama burunlarımız birbirine bir türlü değmiyordu.

02

Soğuk, uzun kışlar ve puslu yazlar birbirini kovalarken, Albert ve ben de birlikte büyüyorduk. Bir yaşındaki at ile ergen bir oğlanın tek ortak yanı toyluk ve sakarlık değildi doğrusu.

Eğer köydeki okula gitmediyse ya da babasıyla çiftlikte çalışmıyorsa beni dışarı çıkarıyor, tepelerdeki tarlaların içinden geçirerek Torridge Nehri yanındaki sazlığın oraya götürüyordu. Çiftliğin tek düz alanı olan bu noktada beni eğitmeye başladı. Önceleri yalnızca yürüyor ve tırıs gidiyordum; daha sonra bana birbiri ardına farklı yönlere doğru hamleler yaptırmaya başladı. Çiftliğe dönerken istediğim hızla koşup uzaklaşmama izin veriyordu; ben de onun ıslığını duyduğumda geri dönmeyi öğrenmiştim. İtaatkârlıktan değil, sürekli onun yanında olmak istediğim için yapıyordum bunu. Islığı, bir baykuşun kesik kesik ötüşüne benziyordu; bu sesi hiçbir zaman duymazdan gelmedim ve unutmadım.

Albert dışındaki tek arkadaşım Zoey gün boyunca sürmek, tırmıklamak, kesmek ve biçmekle meşgul olduğundan, zamanımın çoğunu tek başıma geçiriyordum. Yazları bayırlarda gezinirken bu dayanılabilir bir durumdu, çünkü onun çalıştığını duyabiliyor ve zaman zaman ona seslenebiliyordum. Fakat kışın ahırda tek başıma kaldığımda, Albert o gün gelmediği takdirde kimseyi ne görebiliyor ne de duyabiliyordum; kendimi yapayalnız hissediyordum.

Albert tıpkı söz verdiği gibi bana bakıyor, beni elinden geldiğince babasından koruyordu; zaten babası tahmin ettiğim kadar gaddar biri çıkmamıştı. Çoğu zaman beni görmezden geliyor, bana bakmak istediği zamanlarda da yanıma fazla yaklaşmıyordu. Arada sırada bana oldukça iyi davrandığı bile oluyordu, ama ilk karşılaşmamızdan sonra ona tam olarak güvenmem mümkün değildi. Yanıma fazla yaklaşmasına izin vermiyor, arazinin diğer tarafına kaçarak aramıza Zoey'yi alıyordum. Salı günleri Albert'ın babası mutlaka köye gidip sarhoş oluyordu; çiftliğe geri döndüğünde, Albert yanımda olmak için bir bahane buluyor, böylece babasının o gece yanıma gelmediğinden emin oluyordu.

Çiftliğe gelişimden iki yıl sonra bir sonbahar günü, Albert köydeki kiliseye çanları çalmaya gitmişti. Önlem olarak beni ahırda Zoey'nin bulunduğu bölmeye koymuştu. Bunu her salı

yapardı. "Böylesi daha iyi. Babam birlikte olduğunuzu görürse sizi rahatsız etmez," der ve sonra da ahırın kapısına yaslanır, çan çalmanın inceliklerinden, büyük çanı ona verdiklerinden, çünkü onun bu işin altından kalkabileceğini ve yakında köyün en güçlü oğlanı olacağını düşündüklerinden bahsederdi. Albert çan çalma göreviyle gurur duyuyordu. Zoey'yle kararmakta olan ahırda dikilmiş, altı çanın kiliseden yayılıp loş bayırlarda yankılanan sesiyle mayışırken, gurur duymak için geçerli bir sebebimiz olduğunu biliyorduk. Çok görkemli bir müzikti bu, çünkü herkese hitap ediyordu. Tek yapılması gereken dinlemekti.

Herhalde ayakta uyumuştum, çünkü onun yaklaştığını duyduğumu hatırlamıyorum. Birdenbire ahır kapısında bir fenerin dans eden ışığı belirdi ve sürgülerin çekilme sesi duyuldu. İlk başta, gelenin Albert olduğunu zannettim; fakat sonrasında kulağıma çalınan sesin, Albert'ın salı gecesi pazar yerinden gelmiş babasının sesi olduğunu anladım. Feneri kapının yanına astı ve bana doğru yaklaştı. Elinde esnek bir dal parçası vardı, sendeleye sendeleye üzerime geliyordu.

"Bil bakalım ne oldu, benim mağrur küçük şeytanım," dedi. Sesindeki tehditkâr ton apaçık ortadaydı. "Seni bir hafta içerisinde çifte koşamayacağıma dair benimle bahse girdiler. Çiftçi Easton ve diğerleri seninle başa çıkamayacağımı düşünüyor.

Ama ben onlara göstereceğim. Yeterince şımartıldın, artık ekmeğini kazanmanın vakti geldi. Bu akşam senin üzerinde birkaç tane hamut* deneyeceğim. Sana uygun olan bir tane bulacağız ve yarın birlikte tarla sürmeye başlayacağız. Şimdi, bu işi tatlılıkla mı halledelim, yoksa güç kullanmamı mı tercih edersin? Hele bana güçlük çıkar... Kanını akıtana kadar kamçılarım seni."

Yaşlı Zoey onun bu halini çok iyi biliyordu ve ürkekçe kişneyerek beni uyardıktan sonra ahırın karanlık köşesine doğru geriledi. Zaten beni uyarmasına gerek yoktu; Albert'ın babasının niyetini sezmiştim. Havaya kaldırdığı kamçıya bir kere göz atmak, kalbimi korkudan küt küt attırmaya yetmişti. Dehşete kapılmıştım, çünkü kaçacak yerim yoktu; ben de bu yüzden ona arkamı döndüm ve bir çifte attım. Ayaklarımın ona isabet ettiğini hissettim; acı içinde bir çığlık duyunca arkama baktım; bir bacağını sürüyerek ahırdan çıkıyor, bir yandan da öfkeli bir şekilde intikamının acı olacağını söylüyordu.

Ertesi sabah Albert ve babası birlikte ahıra geldi. Babası yürürken bariz bir şekilde sekiyordu. İkisinin de elinde birer hamut vardı. Albert'ın ahıra gelmeden önce ağlamış olduğunu görebiliyordum, çünkü soluk yanaklarında yaş izleri vardı.

* Araba koşumunda atların boyunlarına geçirilen ağaç veya üstüne meşin geçirilmiş çember. [E. N.]

Babasıyla ahırın girişinde durdular. Sevgili Albert'ın boyunun, acı çektiği suratından belli olan babasından daha uzun olduğunu görünce sonsuz bir gurur ve mutluluk duydum. "Albert, eğer annen dün gece bana yalvarmamış olsaydı, o atı gözümü kırpmadan vuracaktım. Beni öldürebilirdi. Şimdi, seni uyarıyorum: Eğer o hayvan bir hafta içinde düzgün bir şekilde tarla sürmeyi öğrenemezse satılacak, bunu bil. Bundan sonrası sana kalmış. Madem ona laf geçirebileceğini söylüyorsun, ben de sana bir şans veriyorum. Zaten beni yanına yaklaştırmıyor. Bu vahşi ve inatçı hayvanı önümüzdeki bir hafta içinde evcilleştirip eğitemezsen, buradan gidecek. Anlaşıldı mı? O at da diğer hepsi gibi ekmeğini kazanmak zorunda, ne kadar gösterişli olduğu umurumda değil; artık çalışmayı öğrenmesi gerek. Ayrıca sana bir konuda daha söz verebilirim: Eğer o iddiayı kaybedersem, bu at burada bir gün daha kalamaz." Elindeki hamudu yere attı ve ahırdan çıkmak üzere arkasına döndü.

"Baba," dedi Albert kararlı bir ses tonuyla. "Joey'yi eğitip, ona tarla sürmeyi öğreteceğim, ama sen de bana bir daha ona vurmaya yeltenmeyeceğine söz ver. Onu bu şekilde eğitmenin mümkün olmadığını biliyorum baba, çünkü onu çok iyi tanıyorum. Onu kardeşimmiş gibi iyi tanıyorum."

"Onu eğitmek sana kalmış," dedi babası umursamaz bir tavırla. "Nasıl yaparsan yap. Beni ilgilendirmez. Bir daha bu

yabani hayvanın yanına yaklaşmam. Bana kalsa onu çoktan vurmuştum zaten."

Albert yanıma geldiğinde, genelde yaptığı gibi sevip, tatlı sözler söylemedi. Onun yerine, önümde durup bana dik dik baktı. "Bu yaptığın gerçekten de çok aptalcaydı," dedi sert bir ses tonuyla. "Eğer hayatta kalmak istiyorsan bazı şeyleri öğrenmek zorundasın. Bir daha hiç kimseye çifte atayım deme sakın. Babam söylediklerinde ciddiydi Joey. Annem olmasaydı seni düşünmeden vururdu. Seni annem kurtardı. Ben olsaydım onu vazgeçiremezdim, çünkü beni dinlemezdi; hiçbir zaman da dinlemeyecek. O yüzden bir daha asla böyle bir şeye kalkışma Joey. Asla." Sesi değişiyor, normale dönüyordu şimdi. "Sana tarla sürmeyi öğretmek için bir haftamız var; yalnızca bir hafta. Senin gibi safkan bir at böyle bir şeyi kendisine yakıştıramayabilir, biliyorum. Ama yine de bunu yapmak zorundasın. İhtiyar Zoey'yle seni eğiteceğiz. Çok zorlu bir iş olacak; hele senin için daha da zor, çünkü bu görev için uygun vücut şekline sahip değilsin. Henüz yeterince büyümedin. Bu bir haftanın sonunda beni eskisi kadar sevmeyeceksin Joey, ama babam sözünün eridir ve dediğini yapar. Bir kere karar verdi mi, onun için geri dönüş yoktur. Adım gibi eminim, o iddiayı kaybetmektense seni satmayı, hatta vurmayı tercih eder."

Aynı sabah, bayırların üzerindeki sis henüz dağılmamışken, boynumda bana bol gelen bir hamut ve yanımda sevgili

Zoey'yle birlikte Long Close'a götürüldüm ve böylece beygirlik eğitimim başladı. Birlikte ilk kez yük çekiyorduk ve sırtımdaki hamut derimi zımparalıyor, ayaklarım toprağa batıyordu. Albert arkamda duruyor, durakladığım ya da düz gitmediğim zamanlarda kırbacını savuruyor, kaytardığım zaman hemen anlıyordu. Başka bir Albert'tı bu. Sevgi sözcükleri ve şefkat yoktu artık. Sesindeki sertlik ve keskinlikten, eğitim sırasında herhangi bir aksaklık ve isyankârlık istemediği belliydi. İhtiyar Zoey yanımda hamuduna doğru eğilmişti ve ayaklarını toprağa batıra batıra sessizce sabanı çekiyordu. Onun ve benim, tabii bir de Albert'ın iyiliği için, ağırlığımı hamuduma verip sabanı çekmeye başladım. O hafta içerisinde, bir beygir gibi tarla sürmeyi öğrenecektim. Sahip olduğum tüm kaslar ağrıyordu, ama gece boyunca ahırda iyice dinlendikten sonra ertesi sabah işe hazır olduğumu gördüm.

Ben her geçen gün kendimi geliştirdikçe ve Zoey'yle tarlayı bir takım olarak sürmeyi öğrendikçe, Albert da kırbacını giderek daha az kullanmaya başladı; hafta sonuna geldiğimizde yeniden onun sevgisini kazandığıma emin olmuştum. Bir gün, Long Close'daki tarlayı sürmeyi bitirdiğimizde bizi sabandan ayırdı ve kollarını boynumuza doladı. "İşte bu kadar, güzellerim," dedi. "Başardınız. Dikkatinizi dağıtmak istemediğim için söylemedim, ama babam ve çiftçi Easton sizi bugün evden izliyordur." Kulaklarımızın arkasını kaşıdı ve burunlarımızı

okşadı. "Babam iddiayı kazandı; kahvaltıda, bugün tarlayı sürme işini bitirdiğimiz takdirde o tatsız olayı unutacağını ve senin burada kalmana izin vereceğini söyledi Joey. Başardın güzelim! Seninle öylesine gurur duyuyorum ki içimden seni öpmek geliyor şapşal şey! Ama onlar izliyorken böyle bir şey yapmayacağım. Artık kalmana izin verecektir, buna eminim. Babam sözünün eri adamdır Joey; tabii ayık olduğu zamanlarda."

Birkaç ay sonra, Albert bize ilk kez savaştan bahsetti. Çiftliğe giden, üzeri yaprakla kaplı çukur yoldaydık ve Büyük Çayır'daki saman kesme işinden dönüyorduk. Islığını yarıda kesivermişti. "Annem büyük ihtimalle bir savaş çıkacağını söylüyor," dedi üzgün üzgün. "Tam olarak neden olduğunu bilmiyorum, bir yerlerde yaşlı bir dük mü vurulmuş ne... Bunun neden büyük bir sorun olduğunu anlayabilmiş değilim, ama annem yine de bir şekilde bu işin içinde olduğumuzu söylüyor. Fakat bizi etkilemeyecektir; savaşın ta buralara kadar gelmesi mümkün değil. Biz yine aynı hayatı sürdüreceğiz. Henüz on beş yaşında olduğum için zaten beni almazlarmış, annem öyle diyor. Yine de Joey, eğer savaş çıkarsa ben de katılmak isterim. Benden iyi bir asker olacağını düşünüyorum, ne dersin? Üniforma üzerimde şık durmaz mıydı? Ayrıca hep bir bandonun ritmiyle uygun adım yürümek istemişimdir. Düşünsene Joey... Bu arada senin de iyi bir savaş atı olacağından eminim; ikimiz

harika bir ikili olurduk doğrusu. Eğer bizim karşımıza çıkmak zorunda kalırlarsa, Tanrı Almanların yardımcısı olsun."

Sıcak bir yaz akşamı, tarlada geçen uzun ve tozlu bir günün sonunda, ben başımı arpa ve yulafa daldırmış yemlenirken, Albert da beni samanla ovuyor, bir yandan da kış ayları için bolca kaliteli samanları olduğundan bahsediyordu. Ayrıca buğdaydan elde edilen bu samanın yapacakları çatı onarımı için de çok iyi bir kaplama malzemesi olduğundan bahsediyordu ki babasının ayak seslerinin yaklaşmakta olduğunu duydum. Yürürken bir yandan da sesleniyordu: "Hanım. Dışarı gel hanım." Bu onun ayık ve aklı başında sesiydi; bu seste bana karşı en ufak bir tehdit yoktu. "Savaş çıktı. Az önce köyde duydum. Postacı haberi bu sabah getirmiş. Şeytanlar Belçika'ya girmiş. Artık kesinleşmiş. Dün saat on birde savaş ilan etmişiz. Almanlarla savaştayız. Onları öyle bir benzeteceğiz ki, bir daha hiç kimseyi rahatsız edemeyecekler. Birkaç ay içinde sona erecektir; zaten hep böyle olmadı mı? Britanya aslanı uyuyor diye, onu öldü zannediyorlar. Onlara günlerini göstereceğiz; öyle bir ders vereceğiz ki hiçbir zaman unutmayacaklar."

Albert beni ovmayı bırakmış, elindeki samanı yere koymuştu. Annesi çiftlik evinin girişindeki basamaklarda duruyordu. Eliyle ağzını kapatmıştı. "Aman Tanrım!" dedi usulca. "Aman Tanrım."

03

Çiftlikte geçirdiğim o son yazın başlarında Albert üzerime binmeye başlamıştı; birlikte gidip bayırlardaki koyunları kontrol ediyorduk. Beni buna yavaş yavaş alıştırmıştı, neredeyse farkına bile varmamıştım. İhtiyar Zoey de arkamızdan geliyordu ve ben arada sırada duruyor, hâlâ peşimizde olduğundan emin olmak için arkama bakıyordum. Albert'ın beni ilk ne zaman eyerlediğini hatırlamıyorum; ama bunu bir ara yapmış olmalıydı, çünkü o yaz savaş ilan edildiği sıralarda her sabah ve neredeyse her akşam iş sonrası, beni alıp koyunları kontrol etmeye gidiyordu. Çevredeki her yolu, her fısıldayan meşe ağacını, her gıcırdayan kapıyı biliyordum artık. Masumlar Koruluğu'nda akan derenin içinden su sıçrata sıçrata geçiyor, ardındaki Eğreltiotu Tepesi'ne fırtına gibi tırmanıyorduk. Albert hiçbir zaman dizginleri sıkı sıkı tutmuyor, ağzımdaki parçayı çekiştirmiyordu; dizlerini hafifçe bastırması veya

topuklarıyla hafifçe dokunması, benden ne istediğini anlatması için yeterli oluyordu. Birbirimizi öylesine iyi anlıyorduk ki, belki de bunları yapmasına bile gerek yoktu. Benimle konuşmadığı zamanlarda sürekli ıslık çalıyor veya şarkı söylüyordu, bu da beni bir şekilde rahatlatıyordu.

Savaş, çiftlikteki yaşamımızı neredeyse hiç etkilememişti. Daha sapından ayrılacak ve kış için depolanacak bolca saman olduğundan, Zoey'yle her sabah erkenden tarlaya çalışmaya götürülüyorduk. Artık çok daha rahattık, çünkü Albert çiftlik işlerinin çoğunu üstlenmişti. Babasıysa domuzlar ve öküzlerle ilgileniyor, koyunları kontrol ediyor, çitleri tamir etmekle ve çiftliğin etrafına çukurlar açmakla uğraşıyordu; bu yüzden onu günde birkaç dakikadan fazla görmez olmuştuk. Bu tekdüze hayata rağmen, çiftlikte artan bir gerginlik söz konusuydu; kötü bir şeyler olacağı hissini bir türlü içimden atamıyordum. Bahçede Albert'ın babasıyla annesi arasında uzun ve hararetli tartışmalar oluyordu. Fakat garip olan, bu tartışmaların çoğunun Albert'la annesi arasında yaşanıyor oluşuydu.

Bir sabah Albert'ı ahırın kapısında çeviren annesi kızgın bir ses tonuyla, "Onu suçlamamalısın Albert," dedi. "Ne yaptıysa senin için yaptı, biliyorsun. Bundan on sene önce Lord Denton ona bu çiftliği satmayı teklif ettiğinde, büyüdüğünde kendi çiftliğin olsun diye baban bankadan ipotek karşılığı para

çekip burayı satın aldı. Şu an onu endişelendiren ve içkiye yönelten şey de bu ipotek. Bu yüzden, zaman zaman kendini kaybediyor diye ona söylenmeye hakkın yok. Artık eskisi kadar sağlıklı değil ve çiftlik işlerini de eskisi gibi yürütemiyor. Bilmem farkında mısın ama, ellisini geçti artık. Çocuklar babalarını yaşlı ya da genç olarak görmez, o gözle bakmaz ya, o yüzden diyorum. Bir de savaş var tabii. Savaş babanı çok tedirgin ediyor Albert. Fiyatların düşeceğinden endişeleniyor. Diğer yandan, her ne kadar bunu açıkça belirtmese de, kendisinin de şu anda Fransa'da askerlik yapıyor olması gerektiğini düşünüyor sanırım; ama o bunun için çok yaşlı. Onu anlamaya çalışmalısın Albert. Bu kadarını hak ediyor."

"Ama sen içmiyorsun anne," diye cevap verdi Albert kızgınlıkla. "Ve senin de kendine göre endişelerin var. Ayrıca içki içiyor olsaydın bile, onun kadar üzerime gelmezdin. Elimden geleni, hatta daha fazlasını yapıyorum ama o, şu yapılmadı bu yapılmadı diye durmadan söyleniyor. Joey'yi akşamları ne zaman dışarı çıkarsam laf ediyor. Haftada bir kereliğine çan çalmaya gitmeme bile karşı çıkıyor. Bu kadarı da mantık dışı anne."

"Biliyorum Albert," dedi annesi. Şimdi biraz yumuşamış, oğlunun elini avuçlarının arasına almıştı. "Fakat sen, onun içindeki iyiyi görmeye çalışmak zorundasın. O iyi biri; gerçekten öyle. Bunu sen de biliyorsun, değil mi?"

"Evet anne, biliyorum," diye kabullendi Albert, "bir de Joey hakkında bu kadar söylenip durmasa... Ne de olsa Joey artık iş görüyor ve onun da tıpkı benim gibi arada sırada dinlenmeye ve iyi vakit geçirmeye ihtiyacı var."

"Tabii ki hayatım," diyen annesi, oğlunun koluna girdi ve birlikte eve doğru yürümeye başladılar. "Fakat babanın Joey hakkında ne düşündüğünü biliyorsun. Onu bir anlık tahriğe kapılıp aldı ve o günden beri böyle bir şey yaptığı için pişmanlık duyuyor. Dediği gibi, çiftliğin işleri için sadece bir ata ihtiyacımız var ve senin atın para yutuyor. Babanı endişelendiren de bu. Konu çiftçiler ve atlar olduğunda, laf dönüp dolaşıp aynı yere geliyor. Benim babam da tıpkı böyleydi. Fakat sen ona iyi davranır ve biraz suyuna gidersen yola gelecektir, bundan eminim."

Ne var ki Albert'la babası o günlerde birbirleriyle giderek daha da az konuşur olmuşlardı ve annesi her iki taraf için de daha sık arabuluculuk yapmaya başlamıştı. Savaşın başlamasından birkaç hafta sonra bir çarşamba günü, Albert'ın annesi bahçede bir kez daha iki tarafın anlaşmasını sağlamaya çalışıyordu. Albert'ın babası her zamanki gibi bir gece önce köyden sarhoş gelmişti. Albert'a, çiftlikteki dişi domuzlarla çiftleşsin diye ödünç aldığı erkek domuzu geri götürmeyi unuttuğunu söylüyor, bunu Albert'ın yapmasını istiyordu. Albert ise bu işi

yapmaya şiddetle karşı çıkıyor ve tartışma yavaş yavaş büyüyordu. Albert'ın babası 'yapması gereken işleri olduğundan' bahsediyordu; Albert ise inatla ahırları temizlemesi gerektiğini söylüyordu.

"Domuzu Fursten'a geri götürmen en fazla yarım saat sürer tatlım," diyerek araya girdi annesi. Kaçınılmaz sonu yumuşatmaya, daha dayanılabilir hale getirmeye çalışıyordu.

Annesi araya girdiğinde hep yaptığı gibi, "Pekâlâ," diyerek teslim oldu, çünkü onu üzmekten nefret ediyordu. "Bunu senin için yapıyorum anne. Ama Joey'yi bu akşam dışarı çıkarmama izin verilmesi şartıyla. Bu kış onunla avlanmak istiyorum ve bu yüzden formda olması gerek."

Albert'ın babasının ağzını bıçak açmıyordu; o sırada doğrudan bana baktığını fark ettim. Albert dönüp burnumu okşadı ve odunluğun duvarına dayalı sopalardan birini alıp domuz ağılına doğru yürüdü. Birkaç dakika sonra, siyah beyaz renklere sahip devasa bir domuzla çiftlikten çıktığını gördüm. Arkasından seslendim ama dönüp bakmadı.

Artık babası ahıra sadece ihtiyar Zoey'yi dışarı çıkarmak için geliyordu. Son günlerde beni kendi halime bırakmıştı. Bahçede Zoey'nin üzerine bir eyer koyuyor ve onu çiftliğin arkasındaki tepelere sürüp koyunları kontrol ediyordu. Bu yüzden, bir gün içeri gelip Zoey'yi dışarıya çıkardığında bu

yaptığını hiç garipsemedim. Fakat sonrasında ahıra geri dönüp benimle tatlı tatlı konuşmaya ve içi nefis kokulu yulafla dolu bir kovayı önüme doğru tutunca anında şüphelendim. Fakat yulafların cazibesine ve merakıma yenilerek, başıma bir yular geçirmesine engel olamadım. Alışılmadık yumuşaklıkta bir ses tonuyla konuşarak yuları iyice oturttu ve boynumu okşadı. "Merak etme evlat," diyordu. "Her şey çok güzel olacak. Sana iyi bakacaklar, söz verdiler. Ve benim de paraya ihtiyacım var Joey, hem de çok."

04

Yulara uzun bir ip bağlayarak beni ahırdan dışarı çıkardı. Ona karşı koymadım, çünkü Zoey dışarıda boynunu çevirmiş bana bakıyordu ve o benimle birlikte olduğu sürece herkesle, her yere memnuniyetle giderdim. Fakat Albert'ın babasının alçak sesle konuşması ve bir hırsız gibi etrafı kolaçan edip durması bu arada gözümden kaçmamıştı.

Yaşlı Zoey'yi takip edeceğimi biliyor olmalıydı; beni, onun eyerine bağladı ve ikimizi birden sessizce bahçeden yürütüp köprünün üzerinden geçirdi. Yola çıkınca da çabucak Zoey'nin üzerine bindi ve tepeye tırmanarak köye doğru ilerlemeye başladık. İkimizle de tek kelime bile konuşmuyordu. Köyün yolunu iyi biliyordum, Albert'la birlikte birçok defa gitmiştik; orayı çok seviyordum çünkü her seferinde yeni atlarla tanışıyor, yeni insanlar görüyordum. Yakın zamanlardan birinde, oradaki postanenin önünde ilk kez motorlu araba görmüş, o,

gürültüyle yanımızdan geçerken korkudan donakalmıştım; fakat hareket etmeden durmayı başarmış, sonrasında Albert'tan övgü üzerine övgü almıştım. Bu sefer köye yaklaştığımızda, civarda çok sayıda motorlu arabanın park etmiş olduğunu gördüm; meydanda daha önce hiç görmediğim büyüklükte bir at ve insan kalabalığı vardı. Hem heyecanlanmış hem de derin bir endişeye kapılmıştım.

Etraf hâkî renkli üniformalar giymiş askerlerle doluydu. Albert'ın babası Zoey'nin üzerinden inmiş, bizi kilisenin önünden geçirerek meydandaki yeşil alana doğru götürüyordu ki bir ordu bandosu gürültülü ve hareketli bir marş çalmaya başladı. Büyük davulun dolgun ritmi tüm köye yayılıyordu; her yerden fışkıran çocuklardan bazıları omuzlarına koydukları süpürge saplarıyla uygun adım yürürken, bazıları da pencerelerden eğilmiş, ellerindeki bayrakları sallıyorlardı.

Birleşik Krallık bayrağının güneş altında beyaz gönderde kıpırdamadan durduğu köy meydanına yaklaştığımız sırada, bir asker kalabalığı yarıp bize doğru ilerledi. Uzun boylu bu adam, poturu ve gümüş renkli kılıcını taşıyan tek omuz askılı kemeriyle oldukça zarif ve şık görünüyordu. Albert'ın babasının elini sıktı. "Size geleceğimi söylemiştim yüzbaşı," dedi Albert'ın babası. "Gerçekten de paraya ihtiyacım olduğu için buradayım. Yoksa böyle bir atı elimden çıkarmayı aklımın ucundan bile geçirmezdim."

"Vay canına," dedi yüzbaşı; beğenisi gözlerinden okunuyordu. "Geçen gece barda konuştuğumuzda abarttığını düşünmüştüm. 'Civarın en iyi atı,' demiştin; tabii bu lafı herkes söylüyor. Fakat görüyorum ki bu sefer durum farklı." Boynumu hafifçe okşadı ve kulaklarımın arkasını kaşıdı. Eli de sesi de yumuşak olduğundan, kendimi çekme ihtiyacı hissetmedim. "Haklısın çiftçi, bu at hangi alaya verilirse verilsin iş yapar ve onu aramızda görmekten gurur duyarız. Hatta ona ben bile binebilirim belki. Evet evet, bu ata binebilirim. Eğer göründüğü gibiyse, onu kendime alırım. Gerçekten güzel görünümlü bir hayvan."

"Dün söz verdiğiniz üzere kırk sterlin ödeyeceksiniz, değil mi Yüzbaşı Nicholls?" diye sordu Albert'ın babası. Oldukça alçak sesle konuşuyordu; sanki kimsenin kendisini duymasını istemiyormuş gibi bir hali vardı. "Kırk sterlinden bir kuruş aşağısını kabul edemem. Sıkıntılı günler geçiriyoruz da."

"Evet, dün akşam sana söz verdiğim rakam buydu," diyen Yüzbaşı Nicholls, bir yandan da ağzımı açıp dişlerimi inceledi. "Genç ve iyi bir at; güçlü bir boynu, eğimli omzu, düzgün topuk eklemleri var. Yeterince çalıştırdınız mı onu? Ava çıktı mı hiç?"

"Oğlum ona her gün biniyor," dedi Albert'ın babası. "Bir yarış atı gibi koştuğunu, av atı gibi zıpladığını söylüyor."

"Pekâlâ," dedi yüzbaşı, "veterinerimiz onun sağlam olduğuna ve işimize yarayacağına karar verdiği takdirde, anlaştığımız gibi kırk sterlin alacaksın."

Albert'ın babası arkasına kaçamak bir bakış atarak, "Fazla vaktim yok efendim," dedi. "Çiftliğe geri dönmek zorundayım. Bekleyen yığınla iş var."

"Şu anda köyde hem at satın alıyor hem de orduya asker kabul ediyoruz," dedi yüzbaşı. "Ama senin için elimizden geldiğince hızlı oluruz. Bu bölgedeki iyi asker sayısı, iyi at sayısından oldukça fazla olduğundan, veterinerimize pek fazla iş düşmüyor olsa gerek. Burada bekle, fazla uzun sürmez."

Yüzbaşı Nicholls beni barın karşısındaki kemerli geçitten geçirerek genişçe bir bahçeye götürdü. Burada beyaz önlüklü adamlar ve masa başında not alan üniformalı bir asker vardı. Zoey'nin bana seslendiğini duyar gibi oldum, korkacak bir şey olmadığını belirtip onu rahatlatmak için kişnedim. O sırada etrafımda olup bitenler fazlasıyla ilgimi çekiyordu. Yüzbaşı yol boyunca benimle sakin sakin konuşunca, neredeyse heveslı bir şekilde takip etmiştim onu. Kara ve gür bıyıklara sahip, minyon ve hareketli bir adam olan veteriner, her tarafıma dokundu ve incelemek amacıyla –her ne kadar ben buna karşı koyduysam da– tek tek ayaklarımı kaldırdı; sonra gözlerimi inceledi ve ardından ağzıma bakıp nefesimi kokladı. Bahçenin

etrafında tırıs* gidişime baktıktan sonra da türümün mükemmel bir örneği olduğuma karar verdi. "Çok iyi. Süvari birliğine de, topçu birliğine de uygun. Ne bir kemik çıkıntısı, ne bir kurb var; bacakları ve dişleri iyi. Bu atı satın alın yüzbaşı, gerçekten de harika bir hayvan."

Yüzbaşı Nicholls, beni Albert'ın babasının yanına geri götürdü. Albert'ın babası, kendisine uzatılan banknotları hızla pantolonunun cebine doldururken, "Ona iyi bakacaksınız, değil mi efendim?" diye sordu. "Oğlum ona hayrandır da." Elini uzatıp burnumu okşadı. Gözleri dolu dolu olmuştu. O an neredeyse sempatik biri gibi görünmüştü gözüme. Kulağıma yaklaşarak, "Her şey yoluna girecek evlat," diye fısıldadı. "Bu yaptığımı senin de, Albert'ın da anlamayacağını biliyorum, ama seni satmazsam ipotek taksitlerini ödeyemem ve çiftliği kaybederiz. Sana kötü davrandım. Herkese kötü davrandım. Bunun farkındayım ve çok üzgünüm." Bunları dedikten sonra Zoey'yi arkasına katıp oradan uzaklaştı. Başını önüne eğmişti; birden ihtiyarlamış, çökmüştü sanki.

İşte o an terk edildiğimin farkına vardım ve tüm köyü inleten bir sesle, acı ve endişe içerisinde kişnedim. Her zaman uysal ve durgun olan Zoey bile bunun üzerine olduğu yerde durdu; Albert'ın babasının onu var gücüyle çekmesine rağmen

* Atın kısa adımlarla hızlı yürüyüşü. [E. N.]

yerinden kıpırdamıyordu. Dönüp başını havaya kaldırdı ve bana doğru kişnemeye başladı... Veda ediyordu. Fakat sesi giderek güçsüzleşti ve en sonunda güçlükle de olsa oradan uzaklaştırılarak gözden kayboldu. Şefkatli eller beni sakinleştirmeye, teselli etmeye çalışıyordu ama nafileydi.

Tam umudumu yitirdiğim sırada, Albert'ın kalabalığı yarıp bana doğru geldiğini gördüm. Koşmaktan yüzü kıpkırmızı olmuştu. Bando durmuştu. Tüm köy ahalisinin bakışları arasında, koşup kollarını boynuma doladı.

Yularımın ipini tutmakta olan Yüzbaşı Nicholls'a bakarak, "Onu sattı, öyle değil mi?" diye sordu alçak sesle. "Joey benim atım. O benim atım ve hep öyle kalacak; kim satın alırsa alsın. Babamı onu satmaktan vazgeçiremem, ama eğer Joey sizinle geliyorsa ben de geliyorum. Askere alınmak ve onun yanında olmak istiyorum."

"Asker olmak için gereken ruha sahipsin genç adam," diyen yüzbaşı, siperli şapkasını çıkarıp elinin tersiyle alnındaki teri sildi. Kıvırcık siyah saçları, temiz bir yüzü ve içten bakışları vardı. "Ruhun yeterli ama yaşın değil. Sen de biliyorsun ki henüz çok gençsin. On yedi yaş altını kabul etmiyoruz. Bir iki yıl içerisinde tekrar gel, o zaman düşünürüz."

"Ama on yedi yaşında gösteriyorum," dedi Albert, neredeyse yalvarır gibi. "On yedi yaşındakilerin çoğundan daha

iriyim." Fakat daha sözlerini bitirmeden, boşuna çene yorduğunu anlamıştı. "Yani beni askere almayacak mısınız efendim? Seyis yamağı olamaz mıyım? Ne iş verirseniz yaparım, lütfen."

"İsmin ne senin genç adam?" diye sordu Yüzbaşı Nicholls.

"Narracott, efendim. Albert Narracott."

Yüzbaşı başını iki yana sallayıp şapkasını taktı. "Kusura bakma Bay Narracott, sana yardımcı olamayacağım. Üzgünüm ama kurallar böyle. Fakat Joey için endişelenme. Sen aramıza katılana kadar ona iyi bakacağım. Atını çok iyi yetiştirmişsin ve onunla gurur duymalısın; gerçekten de çok güzel bir at. Gelgelelim babanın çiftlik için paraya ihtiyacı vardı ve sen de biliyor olmalısın ki para olmazsa çiftlik de olmaz. Hevesini ve çabanı beğendim; bu yüzden, gerekli yaşa eriştiğinde gelip gönüllü süvari alayımıza katılmanı isterim. Senin gibi adamlara ihtiyacımız olacak; korkarım ki bu savaş insanların tahmin ettiğinden daha uzun sürecek gibi görünüyor. Hazır olduğunda gel ve benim adımı ver. Ben Yüzbaşı Nicholls; seni aramızda görmekten gurur duyarım."

"Yani hiç yolu yok mu?" diye sordu Albert. "Yapabileceğim en ufak bir şey bile yok mu?"

"Ne yazık ki yok," dedi Yüzbaşı Nicholls. "Artık atın orduya ait ve sen aramıza katılmak için henüz çok gençsin. Merak etme, ona iyi bakacağız. Sana söz veriyorum, onunla bizzat ilgileneceğim."

Albert sık sık yaptığı gibi burnumu ve kulaklarımın arkasını okşadı. Gülümsemeye çalışıyor ama beceremiyordu. "Seni bulacağım şapşal," dedi usulca. "Nerede olursan ol bulacağım seni. Ben ona kavuşana kadar lütfen ona iyi bakın efendim. Onun gibi bir atın bu dünyada eşi benzeri yoktur, bunu siz de göreceksiniz. Lütfen bana söz verin."

"Söz veriyorum," dedi Yüzbaşı Nicholls. "Bunun için elimden ne geliyorsa yapacağım." Bunun üzerine Albert arkasını döndü ve kalabalığın içinde gözden kayboldu.

05

Savaşa gönderilmeden önceki birkaç kısa hafta içinde, tarla süren bir çiftlik atından, bir süvari atına dönüştürülmem gerekiyordu. Bu kolay bir değişim değildi, çünkü binicilik okulunun o katı disiplininden ve sıcak havada düz alanda yapılan, saatler süren tatbikatlardan hiç mi hiç hoşlanmamıştım. Çiftlikteyken Albert'la yollarda ve bayırlarda yaptığımız uzun gezilere bayılıyordum; sıcak ve sinekler umurumda olmuyordu. Zoey'yle tarlayı sürmek ve tapanlamak,* onca ağrıya rağmen hoşuma gidiyordu. Bunun sebebi, Albert'la aramızdaki güven ve sadakat bağıydı. Şimdiyse saatler boyunca okulun etrafında dönüyorduk. Çok alıştığım o rahat ve hafif gem** gitmiş, yerine rahatsızlık verici, ağır Weymouth gemi gelmişti. Bu gem, ağzımın iki ucuna sürtüyor ve beni inanılmaz derecede kızdırıyordu.

* Tarlaya atılan tohumu örtmek için sürgü çekmek. [E. N.]
** Atı yönlendirmek için ağzına takılan demir araç. [E. N.]

Fakat beni bu yeni hayatımda en çok rahatsız eden şey bunlar değil, binicimdi. Onbaşı Samuel Perkins sert mizaçlı, ufak tefek bir adamdı ve hayattaki tek zevki, at üzerinde güç gösterisinde bulunmaktı sanki. Çevresinde ondan korkmayan bir asker ya da at yoktu. Yüksek rütbeliler bile ondan çekiniyor gibiydi; adamın atlar hakkında bilmediği şey yoktu ve sahip olduğu bir ömürlük tecrübe de cabasıydı. At üzerinde zalim ve eli ağır biriydi; kamçısını ve mahmuzlarını laf olsun diye taşımıyor, kullanıyordu.

Beni hiç dövmüyor, üzerimdeyken öfkelenmiyordu. Hatta bazen, tımarladığı zamanlarda beni sevdiğini düşündüğüm bile oluyordu. Ben de ona saygı duyuyordum doğrusu, fakat bu saygının temelinde sevgi değil, korku vardı. Kızgın ve mutsuz olduğum birkaç sefer onu üzerimden atmayı denemiş, ama başarılı olamamıştım. Mengene gibi dizleri vardı ve ben daha harekete geçmeden önce, yapmak istediğim şeyi içgüdüsel olarak anlıyor ve önlemini alıyordu.

Eğitimin ilk günlerinde bana teselli veren bir tek şey vardı, o da Yüzbaşı Nicholls'un her akşam ahıra yaptığı ziyaretlerdi. Görünüşe göre, tıpkı Albert'ın yaptığı gibi gelip benimle konuşmaya vakit bulabilen tek kişi oydu. Bir kovayı ters çevirip, ahırda bana ayrılan bölmenin köşesinde oturuyor; bir yandan benimle konuşurken, bir yandan da dizlerinin üzerindeki

eskiz defterine resmimi çiziyordu. Bu akşamlardan birinde, "Elimde birkaç tane eskizin oldu," dedi, "bunu da bitirdikten sonra senin yağlıboya resmini yapacağım. Stubbs'ın* resimlerine benzemeyecek; onunkilerden daha iyi olacak, çünkü Stubbs'ın resmedecek senin kadar güzel bir atı hiçbir zaman olmadı. Resmi yanımda Fransa'ya götüremeyeceğime göre, onu dostun Albert'a yollayacağım ki sana iyi bakmaya söz verdiğimde boş konuşmadığımı bilsin." Taslağı üzerinde çalışırken ikide bir başını kaldırıp beni inceliyordu; ona eğitimimi devralmasını ne kadar çok istediğimi, onbaşının ne kadar sert biri olduğunu, yanlarımın ve ayaklarımın nasıl da ağrıdığını söyleyebilmek için neler vermezdim!

"Sana karşı dürüst olmam gerekirse Joey, Albert orduya katılacak yaşa gelmeden önce bu savaşın bitmesini umuyorum; çünkü bu çok ama çok berbat bir savaş olacak, gör bak. Yemekhanede herkes Alman askerlerinin üzerine nasıl çökeceğimizden, onları ezip geçerek Noel zamanından önce Berlin'e geri yollayacağımızdan bahsediyor. Bu görüşe katılmayan sadece Jamie ve benim. Biz, bu işin bu kadar kolay olacağından kuşkuluyuz. Sanırım hiçbiri daha önce makineli tüfek ve top sesi duymamış. Doğru kullanılan bir makineli tüfek, dünyanın en iyi süvari birliğini -Alman ya da İngiliz fark etmez- kolayca

* Ressam George Stubbs [E. N.]

yok edebilir. Balaclava'da hafif süvari tugayının Rus makinelileri karşısında düştüğü durumu kimse hatırlamıyor mesela; Fransızlar da aynı dersi Fransa-Prusya Savaşı'nda almışlardı. Fakat onlara bu konuda bir şey söyleyemiyorsun Joey. Hemen seni bozgunculukla, felaket tellallığıyla suçluyorlar. Düşünüyorum da, içeridekilerden bazıları için önemli olan savaşın kazanılması değil, bu savaşı süvarilerin kazanması galiba."

Ayağa kalkıp resim defterini koltuk altına sıkıştırdı ve yanıma gelip kulaklarımın arkasını kaşıdı. "Bu hoşuna gidiyor, değil mi? Bu ciddi görüntünün altında yumuşak ve sevecen bir kalp yatıyor biliyorum. Düşünüyorum da, aslında ikimizin epey ortak yanı var. Öncelikle, ikimiz de burayı pek sevmiyoruz, başka bir yerde olmayı tercih ederdik. İkincisi, daha önce ikimiz de hiç savaşa katılmadık; öfkeyle ateş edildiğini bile duymadık, öyle değil mi? Zamanı geldiğinde yeterli cesarete sahip olmayı diliyorum Joey; bu durum beni her şeyden çok endişelendiriyor. Bunu Jamie'ye bile söylemedim ama, gerçekten de çok korkuyorum. O yüzden, umarım senin ikimize yetecek kadar cesaretin vardır."

O sırada dışarıda bir kapı çarptı ve parke taşların üzerinde tanıdık postal sesleri duydum. Onbaşı Samuel Perkins atların akşam kontrolünü yapmaya çıkmıştı; her bir ahırın önünde durup içeriye bakıyordu ve en sonunda sıra benim bulundu-

ğum bölmeye geldi. "İyi akşamlar yüzbaşım," diyerek fiyakalı bir selam verdi. "Resim mi yapıyorsunuz yine?"

"Elimden geldiğince onbaşı," dedi Yüzbaşı Nicholls. "Elimden geldiğince bu atın hakkını vermeye çalışıyorum. Tüm birliğin en iyi atı değil mi sence? Daha önce hiç bu kadar mükemmel görünümlü bir at görmemiştim, ya sen?"

"Görüntü olarak gerçekten de özel bir hayvan," dedi atlardan sorumlu onbaşı. Sesi bile kulaklarımı geriye yatırmama yol açıyor, bu ince ve delici ses tonu beni korkutmaya yetiyordu. "Bu konuda size katılmamak mümkün değil. Fakat görüntü her şey demek değildir, haksız mıyım yüzbaşım? Nasıl desem bilmem ki?"

"Nasıl istiyorsan öyle de onbaşı," dedi Yüzbaşı Nicholls biraz soğuk bir sesle. "Fakat benim atım hakkında konuşacağın için sözlerine biraz dikkat et."

"Biraz başına buyruk diyeyim o zaman. Evet, bu uygun bir tanım oldu. Dışarıdaki manevra çalışmalarında oldukça iyi, hatta en iyi atlardan bir tanesi; fakat okul içine girince tam bir şeytana dönüşüyor. Düzgün bir eğitim almamış, bu hemen anlaşılıyor. Bir çiftlik atı ve eğitimi de çiftlik eğitimi. Eğer bir süvari atı olacaksa yüzbaşım, disiplini kabullenmeyi öğrenmek zorunda. Anında ve içgüdüsel olarak itaat etmeyi öğrenmeli. Hiçkimse, kurşunlar havada uçuşmaya başladığında altında kaprisli bir at istemez."

"Şanslıyız ki onbaşı," dedi Yüzbaşı Nicholls, "bu savaş dört duvar arasında değil, dışarıda yapılacak. Joey'yi senin eğitmeni istedim, çünkü bu işi senden iyi kimse yapamaz; birlikteki en iyi eğitmen sensin. Fakat belki de ona biraz daha yumuşak davransan iyi olur. Onun nereden geldiğini unutmaman gerek. Joey, bu işi yapabilecek hevese sahip bir at, sadece biraz ikna edilmeye ihtiyacı var o kadar. Ama bunu nazikçe yapmalısın onbaşı; onun huzursuz olmasını istemiyorum. Bu at beni savaş boyunca taşıyacak ve eğer şansım varsa tek parça halinde geri getirecek. Onun bende özel bir yere sahip olduğunu biliyorsun. Bu yüzden de ona sanki kendi atınmış gibi özen göster, tamam mı? Bir haftadan az bir süre içerisinde Fransa'ya gideceğiz. Eğer zamanım olsaydı onu ben eğitirdim, ama süvarileri atlı piyadeye çevirmekle meşgulüm. Bir at, savaşta bir askeri taşıyabilir onbaşı, ama onun yerine savaşamaz. Aramızda bazıları var ki, savaş alanına varınca yalnızca kılıca ihtiyaçları olacağını sanıyor. Kılıçlarını havada sallayınca, Alman askerlerinin arkalarına bakmadan kaçacağına gerçekten inanıyorlar. Oysa önce düzgün ateş etmeyi öğrenmeleri gerek. Eğer bu savaşı kazanmak istiyorsak düzgün ateş etmeyi öğrenmeliyiz onbaşı."

"Haklısınız yüzbaşım," diyen onbaşının ses tonunda yeni bir saygı hissediliyordu. Onu daha önce hiç bu kadar sakin ve nazik görmemiştim.

Yüzbaşı Nicholls ahırın kapısına doğru yürürken, "Unutmadan," dedi, "Joey'yi biraz beslersen sevinirim. Sanki eskiye oranla biraz zayıflamış gibi görünüyor. İki üç gün sonra yapılacak son tatbikatlarda ona ben bineceğim; formda olmasını ve harika görünmesini istiyorum. Birliğin en iyi atı olduğu ilk bakışta belli olmalı."

Askeri eğitimimin son haftasına girildiğinde, bulunduğum yere ve çalışmalara nihayet uyum sağlamaya başlamıştım. O geceden sonra Onbaşı Samuel Perkins de bana eskisi kadar katı davranmıyor gibiydi. Mahmuzlarını daha az kullanıyor, bana daha fazla özgürlük veriyordu. Artık okul içinde daha az çalışıyor, kamp dışındaki açıklık alanda düzen eğitimine ağırlık veriyorduk. Ayrıca Weymouth gemini daha kolay taşıyor, diğer gemle hep yaptığım gibi, onu dişlerimin arasına alıp oynuyordum. İyi yemler, tımar, derimin parlatılmasının yanında, bana gösterilen sonsuz ilgi ve bakım da hoşuma gitmeye başlamıştı. Gün geçtikçe çiftliği, ihtiyar Zoey'yi ve geçmiş hayatımı daha az düşünmeye başlamıştım. Fakat beni yavaş yavaş bir savaş atına dönüştüren eğitimin katılığına ve tekdüzeliğine rağmen, Albert'ın yüzü ve sesi aynı netlikte zihnimde duruyordu.

Yüzbaşı Nicholls beni savaştan önceki son tatbikatlara götürmeye geldiğinde yeni hayatımı çoktan kabullenmiş, hatta halimden memnun olmaya başlamıştım. Tüm birlik Salisbury

düzlüğüne doğru ilerlerken, ben de tam teçhizatlı Yüzbaşı Nicholls'un ağırlığını üzerimde hissediyordum. Saatlerce güneş altında bekletildiğimizden, o günü düşündüğümde aklıma ilk olarak sinekler ve havanın sıcaklığı geliyor. Nihayet akşamüstü olup da güneş ufuk çizgisinde batmaya başladığında, son tatbikatımızın en önemli anı geldi ve tüm birlik saldırı düzenine geçti.

Kılıçların çekilmesi için emir verildi ve hep birlikte ilerlemeye başladık. Savaş borusunun çalınmasını beklerken havaya hissedilebilir bir elektrik yayılıyor; attan binicisine, attan ata, süvariden süvariye geçiyordu. İçime öylesine büyük bir heyecan dalgası yayılmıştı ki kendime hâkim olmakta zorlanıyordum. Yüzbaşı Nicholls kendi bölüğünün başını çekiyor, arkadaşı Jamie Stewart da hemen yanında, daha önce hiç görmediğim bir atın üzerinde ilerliyordu. Uzun boylu, pırıl pırıl parlayan siyah bir aygırdı bu. Yürürken başımı çevirip ona doğru baktığımda, bir an için göz göze geldik. Başını hafifçe salladı. Bu sırada yürümeyi bırakmış, önce tırıs, ardından da eşkinle* ilerlemeye başlamıştık. O sırada boruların çaldığını duydum; aynı anda sağ kulağımın üzerinde ileriyi işaret eden kılıcı gördüm. Yüzbaşı Nicholls öne doğru eğildi ve beni dörtnala koşturmaya başladı. Yerin sarsıntısı, toz duman ve asker-

* Atın dörtnal ile tırıs arasındaki hızlı yürüyüşü. [E. N.]

lerin kükreyişi bir anda beni etkisi altına almış, daha önce hiç tecrübe etmediğim bir zindeliğe ulaştırmıştı. Bir tanesi hariç tüm atları geride bırakmıştım; yalnızca siyah aygır hâlâ yanımda koşuyordu. Yüzbaşı Nicholls ve Yüzbaşı Stewart arasında herhangi bir diyalog geçmemiş olmasına rağmen, bu atın beni geride bırakmasına izin vermemem gerektiğini, bunun birden önem kazandığını hissetmiştim. Kaçamak bir bakış fırlattığımda, onun da aynı şeyi hissettiğini anladım; gözlerinde ciddi bir kararlılık vardı ve kaşlarını çatarak önündeki yola odaklanmıştı. Düşman hattını yarınca, binicilerimizin bizi durdurmaktan başka çaresi kalmadı; sonunda burunlarımızdan soluyarak yan yana durduk. Her iki yüzbaşı da sarf ettikleri efor yüzünden nefes nefese kalmıştı.

"Gördün mü Jamie, sana dememiş miydim?" diyen Yüzbaşı Nicholls'un sesindeki gururu fark etmemek mümkün değildi. "Sana bahsettiğim at bu işte. Onu Devon'un ücra bir köşesinde buldum. Eğer durmamış olsaydık, Topthorn ona ayak uydurmakta epey zorlanacaktı. Bunu inkâr edemezsin."

Topthorn'la temkinli bir şekilde birbirimizi süzdük. Benden yaklaşık yarım karış daha yüksekti; başını görkemli bir asaletle dik tutan, iri ve gösterişli bir attı bu. Gücüyle bana meydan okuyabilecek bir atla ilk kez karşılaşıyordum; ne var ki, gözlerinde iyilikten başka bir şey okunmuyordu ve benim için bir tehdit oluşturmayacağı belliydi.

"Topthorn'um bu alayın ve diğer tüm alayların en iyi atıdır," dedi Yüzbaşı Jamie Stewart. "Joey daha hızlı olabilir ve evet, kabul etmeliyim ki şimdiye kadar gördüğüm tüm sütçü beygirlerinden daha güzel görünüyor. Gelgelelim, hiçbir at Topthorn kadar dayanıklı olamaz; bıraksak sonsuza dek koşacak neredeyse. Sekiz beygir gücünde bir at olduğuna şüphe yok."

O akşam kışlaya dönüş yolunda, iki yüzbaşı atlarının iyi yönleri konusunda tartışıp dururken, Topthorn'la başlarımız önde, omuz omuza ilerliyorduk; güneş ve o uzun koşu enerjimizi tüketmişti. O gece, ahırda bitişik bölmelere yerleştirildik, ertesi gün de yan yanaydık; fakat bu sefer ahırda değil, bizi Fransa'ya savaşmaya götürecek olan geminin karnında.

06

Yolculuk başladığında, gemideki herkeste büyük bir coşku ve beklenti vardı. Askerler, sanki savaşa değil de askerî bir pikniğe gidiyorlarmış gibi, iyimserlikle dolup taşıyorlardı; dünya umurlarında değil gibiydi. Bize ayrılan bölümlerde günlük bakımımızı yaparlarken birbirleriyle şakalaşıyorlar, hep birlikte kahkahalar atıyorlardı; onları daha önce hiç böyle görmemiştim. Bizim de onların tesellisine ihtiyacımız vardı, çünkü fırtınalı bir havada yolculuk ediyorduk ve gemi sağa sola savrulduğunda içimizden birçoğu fazlasıyla heyecanlanmaya ve tedirgin olmaya başlamıştı. Kimimiz, sallanmayan ve titremeyen bir zemin bulabilmek için dışarı çıkabilmek amacıyla bölmelerimizin kapılarını tekmeliyorduk. Neyse ki askerler devamlı yanımıza geliyorlar, bizi sakinleştirip avutuyorlardı.

Gelgelelim benim rahatlamamı sağlayan şey, en kötü zamanlarda gelip başımı okşayan Onbaşı Samuel Perkins değildi;

çünkü beni okşadığı zamanlarda bile bunu öylesine otoriter bir tavırla yapıyordu ki samimi olduğunu hissedemiyordum. Beni sakinleştiren, bütün bunlar olurken sakin kalmayı başaran Topthorn'du. Bölmesinden o büyük başını uzatıyor, geminin yalpalamalarını ve çevremdeki atlardan gelen dehşet çığlıklarını zihnimden atmaya çalışırken, boynuna yaslanıp dinlenmeme izin veriyordu.

Yolculuk bitip demir attığımızdaysa gemideki hava birden değişti. Ayakları sabit zemine kavuşan atlar kendilerini toplarlarken, İngiltere'ye dönmek için gemiye binmek üzere ucu bucağı görünmeyen bir sırada bekleyen yaralı ve sakatları gören askerlerse sessizleşmiş, ciddi bir tavır takınmışlardı. Yüzbaşı Nicholls, gözlerinde biriken yaşları kimse görmesin diye başını deniz tarafına doğru çevirerek yürüdü yanımda. Yaralılar her yerdeydi: Sedyelerde yatanlar, koltuk değnekleri yardımıyla yürüyenler, üstü açık ambulansların üzerindekiler... Her birinin yüzüne, acı ve ızdırap dolu bir ifade yerleşmişti. Her şey yolundaymış gibi görünmeye çalışsalar da, şakalarında ve birbirlerine takılma biçimlerinde bile kasvetli, iğneleyici bir hava vardı. Ne bir başçavuş ne de düşman ateşi, bu korkunç görüntü kadar etkili bir şekilde susturabilirdi bir grup askeri; çünkü nasıl bir savaşa gittiklerini ilk defa görüyorlardı ve aralarında buna hazır görünen bir kişi bile yoktu.

Kırsal alana çıktığımızda birlik, üzerindeki o hiç alışık olmadığım moral bozukluğunu attı ve yeniden neşesini kazandı. Askerler eyerlerinin üzerinde şarkı söylemeye, kendi aralarında gülüşmeye başlamıştı. İki gün sürecek uzun mu uzun bir yürüyüş bizi bekliyordu. Her saat başı birkaç dakikalığına duracak, hava kararıncaya kadar ilerlemeye devam ettikten sonra bir köy civarında, mutlaka bir nehir ya da dere kenarında mola verecektik. Bize o yol boyunca oldukça iyi baktılar; dinlenebilmemiz için sık sık üzerimizden inip yanımızda yürüyorlardı. En güzeli de, ne zaman bir akarsu kenarında dursak bize getirdikleri kova kova, buz gibi suydu. Topthorn su içmeden önce mutlaka kafasını kovaya daldırıp silkeliyordu ve böylece ben de yüzüme ve boynuma gelen su damlalarıyla iyiden iyiye serinliyordum.

Akşamları, atlar açık havadaki yere paralel uzanan tahtalara bağlanıyordu. İngiltere'deki tatbikatlarda bunu tecrübe etmiş olduğumuzdan, dışarıda yaşamaya zaten alışıktık. Fakat geceleri hava soğuyor, üzerimize sonbaharın nemli sisi çöküp bizi durduğumuz yerde ürpertiyordu. Sabah ve akşam yem torbamıza bol miktarda mısır konuyordu ve her fırsat bulduğumuzda otluyorduk. Tıpkı askerler gibi bizler de, doğadan faydalanmayı öğrenmek zorundaydık.

Yürürken geçen her saat bizleri uzaktaki silah seslerine biraz daha yakınlaştırıyor, geceleri ufuk çizgisi, turuncu

renkte çakan parlak ve anlık ışıklarla boydan boya aydınlanıyordu. Daha önce kışlada tüfek sesi duymuştum ve bu ses beni hiç etkilemiyordu, ama büyük silahların şiddeti gitgide artan gümbürtüsü korkudan tüylerimi diken diken ediyor, uykumu kesik kesik kâbuslarla bölüyordu. Fakat ne zaman silah sesleri beni sersemlemiş bir halde uyandırsa Topthorn yanımda oluyor, bana nefesiyle cesaret aşılıyordu. Bu benim için çok zorlu bir deneyimdi ve herhalde Topthorn olmasaydı silahlara hiçbir zaman alışamazdım, çünkü cepheye yaklaştıkça duyulan öfkeli ve şiddetli gümbürtü, ruhumu olduğu kadar gücümü de zayıflatıyordu.

Yolda Topthorn'la daima yan yana yürüyorduk, çünkü Yüzbaşı Nicholls ve Yüzbaşı Stewart neredeyse hiç ayrılmıyordu. Bu ikili, diğer arkadaşları kadar neşeli değildi. Yüzbaşı Nicholls'u tanıdıkça daha çok sevmeye başlamıştım. Biniciliği Albert'ınkine benziyordu; ellerini hafif, dizleriniyse sıkı tuttuğundan, oldukça iri bir adam olduğu halde bana çok hafif geliyordu. Üzerimde uzun süre kaldıysa, indiğinde mutlaka güzel sözler söyleyerek gönlümü alıyor ve beni mutlu ediyordu. Bütün bunlar, eğitim sırasında bana son derece katı davranmış olan Onbaşı Samuel Perkins'ten sonra kendimi çok iyi hissettiriyordu. Arada sırada Onbaşı'yı görünce, altındaki ata acımadan edemiyordum.

Yüzbaşı Nicholls, Albert'ın aksine, ne şarkı söylüyor ne de ıslık çalıyordu, fakat baş başa kaldığımızda zaman zaman benimle konuşuyordu. Görünen oydu ki, düşmanın nerede olduğunu kimse bilmiyordu. Bilinen bir şey varsa, o da düşmanın ilerlediği ve bizim de geri çekildiğimizdi. Bizden beklenen, düşmanın yanımızdan dolanıp arkamıza geçmesini engellemekti; onların denizle aramıza girip tüm İngiliz seferî kuvvetlerini kuşatmalarını istemiyorduk. Fakat birliğimizin öncelikle düşmanın nerede olduğunu bulması gerekiyordu ve görünürlerde düşman yoktu. Günlerce kırsal bölgede dolanıp onları aradıktan sonra nihayet bir gün onlara rastladık. İlk defa savaştığımız o ilk günü hiçbir zaman unutmayacağım.

Haber, yolda uzun bir sıra halinde ilerlemekte olan birliğe bir dalga gibi yayıldı: Düşman görülmüştü. Bir tabur piyade, yaklaşık bir buçuk kilometre ilerideki açıklıkta yürüyordu. Onları görememizin sebebi, yol kenarında kalın ve uzun meşe ağaçlarının oluşturduğu koruluktu. Emirler yağmaya başlamıştı: "İleri! Savaş düzeni al! Kılıç çek!" Askerlerin hepsi birden aynı anda uzanıp kılıçlarını kınlarından çıkarıp omuzlarına yerleştirmeden önce, ortalık çeliklerden yansıyan güneş ışığıyla göz alıcı bir parlaklığa büründü. "Bölük, sağ omza!" Bu emirden sonra tek sıra halinde yan yana dizildik ve ağaçların arasına daldık. Yüzbaşı Nicholls'un dizlerini bedenime iyice

yapıştırdığını ve dizginleri gevşettiğini fark ettim. Vücudu gergindi ve ilk defa üzerimde ağırlığını hissediyordum. "Sakin ol Joey," dedi usulca. "Sakin ol. Heyecanlanma. Bir şey olmayacak."

Dönüp Topthorn'a baktığımda, az sonra başlayacağını bildiğimiz koşuya kendisini çoktan hazırlamış olduğunu gördüm. İçgüdüsel olarak ona doğru yaklaştım ve boru sesi yankılandığında, birlikte ağaç gölgelerinin arasından çıkıp savaşın aydınlığına doğru taarruza geçtik.

Aşağıdaki vadide bekleyen düşmana doğru dörtnala ilerlemeye başladık; derilerin gıcırtılarını, şıngırdayan koşumları ve telaşla verilen emirleri, nal sesleriyle askerlerin çığlıkları bastırıyordu şimdi. Göz ucuyla, Yüzbaşı Nicholls'un ağır kılıcının ışıltısını görebiliyordum. Her iki yanımda mahmuzlarını hissettim ve hemen ardından da attığı savaş çığlığını duydum. O sırada karşımızdaki gri askerler tüfeklerini kaldırdı; aynı anda bir makineli tüfeğin ölüm saçmaya başladığını duydum. Birden üzerimde bir hafiflik hissettim; artık bir binicim yoktu ve ben bölüğün en önünde yapayalnızdım. Topthorn da yanımda değildi artık; fakat o an arkamdan gelen nal seslerini duyunca, yapabileceğim tek şeyin var gücümle ileriye doğru koşmaya devam etmek olduğunu anladım. Öylesine dehşete kapılmıştım ki gözüm hiçbir şey görmüyordu; iki yanımda savrulan

üzengiler* de beni kamçılayarak iyice çılgına çeviriyordu. Binicisiz bir şekilde, diz çökmüş nişancıların bulunduğu noktaya ilk varan bendim; üzerlerine doğru geldiğimi gören düşman askerleri çil yavrusu gibi dağıldı.

Savaşın gürültüsünden uzaklaşıp yalnız başıma kalana kadar koşmaya devam ettim. Durmaya da hiç niyetim yoktu; fakat o sırada Topthorn yanıma yanaştı ve Yüzbaşı Stewart eğilip dizginlerimi tuttuktan sonra beni savaş alanına geri götürdü.

Kazandığımızı anladım, fakat her yerde ölmüş ya da ölmek üzere olan atlar vardı. Tek bir seferde, bölüğün dörtte birinden fazlasını kaybetmiştik. Öylesine hızlı ve ölümcül olmuştu ki! Bir grup gri üniformalı düşman askeri esir alınmıştı. Ağaçların orada birbirlerine sokulmuş bir halde duruyorlardı. Bu sırada bölük de yeniden bir araya gelmişti ve askerler birbirlerine, neredeyse şans eseri kazanılmış bu zafer sırasında yaşadıkları olayları abartılı bir şekilde anlatıyordu.

Yüzbaşı Nicholls'u bir daha hiç görmedim. Bu duruma çok ama çok üzülmüştüm, çünkü o şefkat dolu, kibar bir adamdı ve bana söz verdiği kadar iyi bakmıştı. Daha sonraları, dünyada onun gibi iyi adamların sayısının çok az olduğunu öğrenecektim. Topthorn'la beni diğer atların bağlı olduğu yere götüren

* Eyerin iki yanında asılı bulunan ve hayvana binildiğinde ayakların basılmasına yarayan, altı düz demir halka. [E. N.]

Yüzbaşı Stewart, "Yaptığını görseydi seninle gurur duyardı Joey," dedi. "Durmayıp yola devam etmen iftihar edilecek bir davranıştı. O, saldırıya öncülük ederken can verdi ve sen onun başlattığı işi bitirdin. Yaşasaydı seninle gerçekten de gurur duyardı."

Geceyi koruluğun yanında geçirdik; Topthorn her zamanki gibi yanımdaydı. Birlikte ay ışığının aydınlattığı vadiyi izlerken, evi özlediğimi fark ettim. Gecenin sessizliğini sadece nöbetçilerin arada sırada öksürmeleri ve çıkardıkları ayak sesleri bozuyordu. Silah sesleri de nihayet kesilmişti. Topthorn yanıma çöktü ve beraberce uykuya daldık.

07

Ertesi sabah kalk borusundan sonra, biz yem torbalarımızdaki son yulaf kırıntılarını temizlemekle meşgulken, Yüzbaşı Stewart'ın bize doğru geldiğini gördüm. Arkasındaysa, kendisine epey büyük gelen bir kaput giymiş ve siperli bir şapka takmış genç bir süvari vardı; onu daha önce hiç görmemiştim. Pembe yanaklı bu genç asker bana anında Albert'ı hatırlatmıştı. Tedirgin ve gönülsüzce yaklaşmasından, benden çekindiği belli oluyordu.

Yüzbaşı Stewart her sabah yaptığı gibi ilk olarak Topthorn'un kulaklarını ve burnunu okşadıktan sonra, uzanıp elini boynumda gezdirdi. "Süvari Darren, işte bahsettiğim at," dedi. "Yaklaş asker, merak etme, ısırmaz. Bu Joey. Şimdiye kadar sahip olduğum en iyi arkadaşa aitti; bu yüzden ona iyi bakacaksın, anlaşıldı mı?" Sert, fakat soğuk denemeyecek bir ses tonuyla konuşuyordu. "Ayrıca asker, gözüm sürekli

üzerinde olacak, çünkü bu iki at birbirlerinden ayrılmaz. Bölüğün en iyi iki atı ve bunun da farkındalar." Bana yaklaştı ve gözlerimi kapatan perçemi yana çekti. "Joey," diye fısıldadı. "Ona iyi bak. Daha çok genç ve bu savaş onun için hiç iyi başlamadı."

Sabah, bölük koruluktan ayrılıp yola koyulduğunda, artık Topthorn'un yanında değildim; en önde Yüzbaşı Nicholls'u taşıdığım günler geride kalmıştı. Komutanları takip eden uzun bir süvari kolunu oluşturan atlardan biriydim şimdi. Fakat ne zaman yemlenmek ya da su içmek için mola versek, Süvari Warren beni mutlaka Topthorn'un yanına götürüyordu.

Süvari Warren iyi bir binici değildi; bunu üzerime çıktığı anda anlamıştım. Her zaman gergindi ve sırtımda bir patates çuvalı gibi duruyor, ağırlığını hissettiriyordu. Ne Onbaşı Samuel Perkins'in tecrübe ve özgüvenine, ne de Yüzbaşı Nicholls'un beceri ve inceliğine sahipti. Eyerin üstünde dengesizce savruluyordu; dizginleriyse öylesine sıkı tutuyordu ki, onları gevşetebilmek için sürekli başımı sağa sola sallıyordum. Fakat eyerden indiği anda bambaşka biri oluyordu. Tımarlarken çok özenli ve şefkatli davranıyor; bana acı veren eyer yaralarıma, pişiklerime ve sık sık mustarip olduğum diz şişliklerine anında pansuman yapıyordu. Evden ayrıldığımdan beri hiç kimse bana böylesine bir ilgi göstermemişti. Sonraki birkaç ay

boyunca beni hayata bağlayan şey, bu şefkat dolu ilgi olacaktı.

Savaşın o ilk sonbaharında birkaç küçük çatışmaya girmiş olsak da, Yüzbaşı Nicholls'un tahmin etmiş olduğu üzere artık süvari görevi yapmaktan yavaş yavaş vazgeçiyor, gitgide bir atlı piyade birliğine dönüşüyorduk. Ne zaman düşmana rastlasak bölük atlarından inip tüfeklerini alıyor ve düşmana doğru yürüyerek ilerliyordu; biz de birkaç askerin refakatinde gözden uzak bir noktada tutuluyor, olan biteni görmeyip yalnızca patlayan tüfeklerin yankılarını ve makineli tüfeklerin takırtısını duyuyorduk. Askerler geri döndükten sonra yola koyulduğumuzda, her seferinde birkaç at binicisiz kalıyordu.

Bazen saatlerce hiç durmadan ilerliyor, sanki günlerdir yürüyormuşuz hissine kapılıyorduk. Sonra birden yanımızdan homurdanarak bir motosiklet geçiyor, ardından havada uçuşan emirler, çalan borular eşliğinde bölük yoldan çıkıp yeni bir muharebeye doğru ilerliyordu.

Süvari Warren, benimle konuşmaya bu uzun ve yorucu yürüyüşler ve onları takip eden soğuk gecelerde başladı. Bana, Yüzbaşı Nicholls'un öldüğü çatışmada kendi atının öldürüldüğünü, o günün birkaç hafta öncesine kadar, nalbant* babasının yanında çırak olarak çalıştığını anlattı. Sonra savaş patlak vermişti. Süvari Warren orduya katılmak istememişti; fakat

* Hayvanların ayağına nal çakan kimse. [E. N.]

köydeki toprak ağası gelip oğlanın babasıyla konuşmuş, evini ve dükkânını ağadan kiralamış olan babasının da oğlunu savaşa göndermekten başka çaresi kalmamıştı. Başka seçeneği olmadığını gören Warren, çocukluğundan beri atlarla birlikte büyüdüğünden, gönüllü süvari alayına katılmaya karar vermişti. Bir gece ayaklarımın altını temizlerken, "Biliyor musun Joey," dedi, "o ilk çatışmadan sonra bir daha hiç ata binemeyeceğimi sanmıştım. Tuhaf olan, bunun sebebi o ölümcül yaylım ateşi değildi; nedense işin o kısmı umurumda değildi. Beni dehşete düşüren yeniden bir ata binme fikriydi. Kimin aklına gelirdi ki? Ne de olsa ben bir nalbandın oğluyum. Ama artık korkum geçti ve bu senin sayende oldu Joey. Bana yeniden özgüven kazandırdın. Artık yapamayacağım şey yokmuş gibi geliyor. Üzerindeyken kendimi zırh giymiş bir şövalye gibi hissediyorum."

Ardından kış geldi ve yağmurlar başladı. İlk zamanlarda ferahlamış, toz ve sinek derdi kalmadığı için rahatlamıştık; ama kısa süre sonra yollar ve çayırlar birer çamur deryasına döndü. Bölük artık geceleyecek kuru yer bulamıyordu, çünkü hepimize yetecek büyüklükte korunaklı alanlar yoktu. Hem biz hem de askerler sürekli ıslak geziyorduk. Rüzgârın etkisiyle savrulan yağmurdan korunmak mümkün değildi ve biz atlar, geceleri soğuk ve cıvık çamurun içinde ayakta uyuyorduk.

Fakat tüm bu koşullara rağmen Süvari Warren bana büyük bir bağlılıkla bakıyordu. Elinden geldiğince bana korunaklı yerler bulmaya çalışıyor, eline fırsat geçtiği zamanlarda kuru samanla bedenimi ovalayarak beni ısıtıyor, yem torbamda yeterli miktarda yulaf bulunmasına özen gösteriyordu. Haftalar geçtikçe onun benim gücüm ve dayanıklılığım karşısında duyduğu gururu fark etmeyen kalmamış, benim de ona olan sevgim gitgide artmıştı. Bana hep o baksa ama üzerime bir başkası binseydi keşke!

Süvari Darren sık sık savaşın gidişatı hakkında konuşuyordu. Bizi, saflarımız ardındaki yedek kamplarına çekeceklerdi. Görünüşe göre ordular birbirlerini yıprata yıprata çamura saplanmışlar ve artık hareket edemez hale gelip sığınaklar kazmaya başlamışlardı. Sığınaklar kısa süre sonra siperlere dönüşmüş, siperler de uç uca eklenip denizden İsviçre'ye kadar zikzak çizerek ilerlemişti. Dediğine göre, baharda bu tıkanıklığı açmak için yeniden bize ihtiyaç duyulacaktı. Süvariler, piyadelerin ulaşamadığı yerlere ulaşabilirlerdi ve siperleri aşabilecek kadar hızlıydılar. Piyadelere bu işin nasıl yapılacağını gösterecektik. Fakat etkili olabilmemiz için öncelikle kışı atlatmamız ve zeminin kuruyup sertleşmesi gerekiyordu.

O kışı, Topthorn'la birbirimizi elimizden geldiğince kar ve yağmurdan koruyarak geçirdik. Bu sırada yalnızca birkaç

mil ötemizde, silahların gece gündüz dur durak demeden patladığını duyuyorduk. Askerler teneke miğferlerini takıp güle oynaya şarkı söyleyerek ve birbirleriyle şakalaşarak cepheye gidiyor, sağ kalanlarsa geriye yağmur altında bezgin, bitkin ve sessiz bir şekilde dönüyordu.

Arada sırada Süvari Warren'a evden mektup geliyordu. O da bu mektuplarda yazanları, başka kimse duymasın diye fısıltıyla bana okuyordu. Mektupların tamamı annesinden geliyordu ve hepsi de hemen hemen aynı şeyi anlatıyordu.

"Sevgili oğlum Charlie," diye başlıyordu okumaya. *"Babanla ben, iyi olduğunu ve her şeyin yolunda gittiğini umuyoruz. Noel'de gözlerimiz seni aradı; mutfaktaki masamız sensiz boş gibiydi. Küçük kardeşin elinden geldiğince babana yardımcı oluyor; baban onun becerikli olduğunu, fakat daha yeterince büyümediğini ve atları tutmakta zorlandığını söylüyor. Minnie Whittle, hani şu Hanniford Çiftliği'nde yaşayan yaşlı dul, geçen hafta uykusunda öldü. Seksen yaşındaydı, şikâyet etmeye pek hakkı yok; gerçi elinden gelseydi bu konu hakkında bile söylenmeden duramazdı herhalde. Dünyanın en çok yakınan insanıydı, hatırlıyorsun değil mi? İşte böyle oğlum, bizde haberler böyle. Köyden Sally sana en iyi dileklerini iletmemi ve yakında sana yazacağını söyledi. Kendine dikkat et evladım ve bir an önce evine dön.*

Seni çok seven annen"

"Ama Sally mektup yazmayacak Joey, çünkü okuma yazması yok; yani var ama yeterli değil. Fakat burada işimiz biter bitmez geri dönüp onunla evleneceğim. Biz birlikte büyüdük Joey, hayatım boyunca yanımdaydı. Onu kendimi tanıdığım kadar iyi tanıyorum diyebilirim ve galiba onu, kendimi sevdiğimden daha çok seviyorum."

Süvari Warren, o kışın korkunç tekdüzeliğini dayanılır kılıyordu. Yalnızca beni mutlu etmekle kalmıyordu; Topthorn'un da onun ziyaretlerinden hoşlandığının farkındaydım. Bize ne büyük bir iyilik ettiğini bir bilseydi! O berbat kış boyunca, atların birçoğu hayvan hastanesine gitti ve bir daha dönmedi. Her ordu atı gibi bizler de avcı stilinde tıraşlanmıştık ve karın bölgemiz sürekli çamura ve yağmura maruz kalıyordu. Önce zayıf olanlar ayrıldı aramızdan; dayanıklı değillerdi ve durumları hızla kötüleşti. Topthorn da bir süre deli gibi öksürmüştü; onu içeriden yok etmeye çabalıyormuş gibi görünen bu öksürükler, o kocaman bedeni zangır zangır titretmişti. Fakat ikimiz de baharı görmeyi başarmıştık. Topthorn'u kurtaran kişi Yüzbaşı Stewart olmuştu; ona sıcak lapa yedirmiş, en berbat havalarda bile elinden geldiğince atının üstünü açıkta bırakmamaya çalışmıştı.

Ve sonra, baharın ilk zamanlarında buz gibi bir gecede, daha sırtlarımızda kırağı dururken, süvariler normalden çok

erken bir saatte yanımıza geldi; şafak bile sökmemişti henüz. Bombardıman bütün gece hiç durmadan devam etmişti ve şimdiyse kampta her zamankinden farklı bir telaş ve hareketlenme vardı. Alıştığımız tatbikatlardan biri değildi bu. Süvariler çift palaska, içinde gaz maskesi bulunan küçük bir çanta, tüfek ve kılıçla tam teçhizat yanımıza gelmişti. Eyerlerimiz takıldıktan sonra sessizce kamptan çıkıp yola koyulduk. Yol boyunca süvariler, ileride cereyan eden muharebeden bahsediyor ve şarkı söylüyordu; o uzun ve zoraki bekleyişin verdiği tüm sıkıntılar unutulmuştu. Süvari Warren da tıpkı onlar gibi, şevkle bu şarkılara eşlik ediyordu. Gecenin o soğuk griliğinde, harap olmuş ve içinde yalnızca kediler kalmış küçük bir köye varan bölük, burada alayla birleşti ve yaklaşık bir saat kadar ufukta şafağın donuk ışıklarının belirmesini bekledi. Bu arada silahlar hâlâ öfke kusuyor, zemin ikide bir sarsılıyordu. Sahra hastanelerinin ve hafif makineli tüfeklerin yanından geçerek destek siperlerine vardık. Savaş alanını ilk defa görüyorduk; her yere yıkım ve perişanlık hâkimdi. Bir tek yapı bile ayakta kalmamıştı. Harap olmuş toprakta tek bir ot parçası bile yetişmiyordu. Süvariler şarkı söylemeyi kesmişti; süngülü tüfekleriyle siperlere doluşmuş piyadelerin üzerinden kaygılı bir sessizlikle ilerliyorduk şimdi. Siperdekilerin tezahüratı eşliğinde sahipsiz bölgeye adım attık; burası dikenli tellerin, topçu ate-

şinin açtığı çukurların ve savaşın dehşetli artıklarının oluşturduğu ıssız bir yerdi. Birden, bizim taraf ateş etmeyi kesti; telin diğer tarafına geçmiştik. Süvariler eşit olmayan aralıklarla yan yana durup taarruz dizilişi aldı ve hemen ardından da işaret borusunun sesi duyuldu. Her iki yanımda mahmuzları hissedince Topthorn'a yanaştım ve birlikte tırıs gitmeye başladık. Kılıcını çeken Süvari Warren, "Haydi Joey," dedi, "yüzümü kara çıkarma sakın."

08

Yalnızca kısa bir saniye boyunca, tıpkı eğitim sırasında yaptığımız gibi tırıs gittik. Sadece koşumların şıngırtısı ve atların hafifçe kişneyişleri duyuluyordu sahipsiz bölgenin tüyler ürpertici sessizliğinde. Dizilişimizi bozmamaya gayret ederek kraterlerin etrafından dolanıyorduk. İlerideki hafif eğimli tepenin üzerinde bir koruluğun kalıntıları görülüyordu; onun hemen altına da, ufukta göz alabildiğine uzanan çirkin ve paslı bir dikenli tel çekilmişti.

"Dikenli tel," diye fısıldadı Süvari Warren istemsizce. "Aman Tanrım Joey, telin olmayacağını söylemişlerdi bize. Topçu ateşi telin icabına bakacak demişlerdi. Tanrım!"

Şimdi eşkin gidiyorduk ve henüz ne bir düşman askeri görebilmiş, ne de sesini duyabilmiştik. Süvariler atlarının boyunlarına doğru eğilmiş, kılıçlarını öne doğru uzatmış vaziyette, görünmeyen bir düşmana karşı savaş naraları atıyordu.

Topthorn'a ayak uydurabilmek için dörtnala koşmaya başlamıştım ki düşman topları ve makineli tüfekler üzerimize ateş açtı. Muharebenin keşmekeşi başlamıştı işte. Etrafımda askerler haykırarak yere düşüyor, atlar korku ve acının verdiği dehşetle kişneyerek şaha kalkıyordu. Her iki yanımda havaya püsküren toprak, atları ve binicilerini havaya fırlatıyordu. Mermiler tepemizden vızıldayarak geçiyor, her patlama bir başka deprem yaratıyordu. Tüm bu yaşananlara rağmen, bölük yılmadan tepedeki dikenli tele doğru ilerliyordu ve ben de onlarla birlikte gidiyordum.

Süvari Warren beni dizleriyle bir mengene gibi sıkıştırıyordu. Bir ara tökezlediğimde, üzengilerden birinin ayağından çıktığını fark ettim ve yavaşlayıp onu yeniden ayağına geçirmesini sağladım. Topthorn önümde başını dikmiş ilerliyor, kuyruğu iki yana sallanıp duruyordu. Bacaklarımda daha fazla güç bulup onun peşinden fırladım. Süvari Warren ilk başlarda yüksek sesle dua ediyordu; fakat çevresindeki kıyımı görünce, bu dualar kısa sürede küfre dönüştü. Dikenli tele yalnızca birkaç at ulaşmıştı; Topthorn'la ben bu atlar arasındaydık. Gerçekten de bombardımanımız sayesinde tel üzerinde birkaç delik açılmıştı; bir kısmımız bu noktalardan diğer tarafa geçmeyi başardı. Fakat nihayet düşman siperlerine vardığımızda, acı bir sürpriz bizleri bekliyordu: Siperlerin içi boştu! Daha

yüksekten, ağaçların arasından ateş edildiğini fark eden bölük -daha doğrusu ondan geriye ne kaldıysa- yeniden bir araya gelip koruluğa doğru süratle ilerlemeye başladı; ama ağaçların arasına gizlenmiş başka bir dikenli telle durduruldu. Atlardan bazıları durmaya fırsat bulamadan tele çarpıp orada takılı kaldı; binicileri telaş içerisinde onları oradan ayırmaya çalışıyorlardı şimdi. Bu süvarilerden birinin kendi isteğiyle atından indiğini, tüfeğini çekip atını vurduğunu, sonra kendi cansız bedeninin yere yığıldığını gördüm. Teli aşmanın tek yolunun, onun üzerinden atlamak olduğunu anlamıştım; Topthorn ve Yüzbaşı Stewart'ın telin en alçak noktasının üzerinden zıpladığını görünce ben de peşlerinden gittim. Nihayet düşmanın bulunduğu noktaya varmıştık. Her ağacın ardından, etraftaki her siperin içinden oluk oluk akıyorlar, var güçleriyle koşarak karşı saldırıya geçiyorlardı. Tepesi sivri miğferler takmışlardı. Bir süre bizi görmezden gelerek yanımızdan hızla geçip gittilerse de, kısa süre sonra etrafımız tüfeklerini bize doğrultmuş bir bölük askerle sarıldı.

Ağır silahların gümbürtüsü ve patlayan tüfeklerin sesi birden durmuştu. Bölüğün geri kalanını görebilmek için etrafıma bakındığımda, orada yalnız olduğumuzu fark ettim. Birkaç binicisiz at siperlerimize doğru koşuyordu; bir zamanların şerefli süvari bölüğünden geriye yalnızca onlar kalmıştı. Az önce

tırmandığımız tepedeyse, ölmüş ya da ölmek üzere olan asker ve atlar yatıyordu şimdi.

Yüzbaşı Stewart oturduğu eyerin üzerinde eğilip kılıcını yere bıraktıktan sonra, "Kılıcını yere at süvari," dedi. "Bu manasız kıyımı daha fazla uzatmaya gerek yok." Topthorn'u yanımıza yaklaştırıp durdu. "Süvari, sana bir keresinde bölüğün en iyi atlarına sahip olduğumuzu söylemiştim, ama bugün onlar sadece bölüğün değil, tüm alayın hatta tüm ordunun en iyi atları olduklarını gösterdiler; üzerlerinde bir çizik bile yok." Alman askerleri bize doğru ağır ağır yaklaşırken, her ikisi de atlarından indi ve dizginlerimizden tutarak yan yana durdu. Topthorn'la dönüp tepeye baktık. Siperlerini yeniden ele geçirmiş olan Alman piyadeleri, hâlâ telde takılı halde can çekişen birkaç atın acılarına tek tek son veriyordu. Çatışmanın son silah sesleriydi bunlar.

"Ne israf," dedi Yüzbaşı. "Ne korkunç bir israf. Belki bugün yaşananları gördükten sonra atların dikenli tel ve makineli tüfeklerin üzerine yollanamayacağını anlarlar. Belki bundan sonra böyle bir işe kalkışmadan önce bir kez daha düşünürler."

Etrafımızdaki askerler ihtiyatlı davranıyor, bize fazla yaklaşmıyorlardı. Bize ne yapacaklarını bilmiyor gibi görünüyorlardı. "Peki ya atlar?" diye sordu Süvari Warren. "Joey ve Topthorn'a ne olacak?"

"Onlar da bizimle aynı durumda," dedi Yüzbaşı Stewart. "Tıpkı bizler gibi onlar da savaş esiri artık." Pek konuşmayan askerlerin nezaretinde, tepenin diğer tarafına götürüldük. Buradaki vadi hâlâ yeşildi, çünkü henüz bu kısımda bir muharebe yapılmamıştı. Beni teselli etmek isteyen Süvari Warren yürürken kolunu boynuma dolayınca, bana veda etmeye hazırlandığını hissettim.

Yumuşak bir ses tonuyla kulağıma fısıldadı: "Gittiğim yere senin de gelmene izin vereceklerini sanmıyorum Joey. Keşke buna izin verebilselerdi, ama yapmazlar. Yine de seni hiçbir zaman unutmayacağım, söz veriyorum."

"Endişelenme süvari," dedi Yüzbaşı Stewart. "Almanlar da atlarını en az bizim kadar sever. Onlara iyi bakacaklarından eminim. Zaten Topthorn'nun Joey'ye göz kulak olacağına eminim."

Korudan çıkıp yola vardığımızda yanımızdaki askerler tarafından durdurulduk. Yüzbaşı Stewart ve Süvari Warren'ı bir zamanlar bir köye ait oldukları belli olan birkaç yıkık binaya doğru götürdüler. Topthorn'la bense bayırda ilerleyerek vadinin aşağılarına doğru götürüldük. Uzun uzun vedalaşmak için zaman yoktu; burunlarımızı son bir kez okşamaya ancak fırsat buldular. Uzaklaşırlarken Yüzbaşı Stewart'ın, kolunu Süvari Warren'ın omzuna attığını gördüm.

09

İki tedirgin asker, bizi çiftlik patikaları ve meyve bahçeleri arasından yürütüp bir köprüden geçirerek, yakalandığımız noktanın birkaç mil uzağında kurulmuş bir sahra hastanesi çadırının yanına bağladı. Kısa süre içerisinde etrafımız çok sayıda yaralı askerle doldu. Bizi seviyor, okşuyorlardı. Bense sabırsızlıkla kuyruğumu sallıyordum. Açtım, susuzdum ve Süvari Warren'dan ayrıldığım için sinirliydim.

Hâlâ bizi ne yapacaklarını, bize nasıl davranmaları gerektiğini bilmiyorlardı; fakat o sırada çadırdan gri renkli uzun bir palto giymiş, başı sargılı bir subay çıkıp imdadımıza yetişti. Şaşırtıcı derecede uzun bu adam, etrafındaki herkese en az bir baş yukarıdan bakıyordu. Yürüyüş tarzından ve tavırlarından, rütbeli ve yetki kullanmaya alışık biri olduğu belliydi. Kafasındaki sargının bir kısmı gözlerinden birini kapatıyor, yüzünün yalnızca yarısını görünür kılıyordu. Bize doğru ilerlediğinde

onun bir değnek yardımıyla sekerek yürüdüğünü, ayaklarından birinin neredeyse tamamen bandajlı olduğunu gördüm. Onun geldiğini gören askerler birden geri çekilip hazırola geçtiler. Adam gözlerindeki hayranlığı gizlemeden bize baktı ve başını iki yana sallayıp iç geçirdi. Sonra adamlarına döndü. "Dikenli telimizin üzerinde bunlar gibi yüzlercesi öldü," dedi. "Emin olun ki, eğer bu hayvanlardaki cesaretin birazı bizde olsaydı, şu an burada çamurda debelenmek yerine çoktan Paris'e varmış olurduk. Bu iki at buraya cehennem ateşinden geçip geldi; yalnızca onlar sağ kurtuldu. Aptalca bir göreve yollanmış olmaları onların suçu değil. Sirk hayvanı değil, birer kahraman onlar, anladınız mı, kahraman! Ve kendilerine o şekilde davranılmayı hak ediyorlar. Sizse orada öylece durmuş, aval aval onlara bakıyorsunuz. Görünüşe göre hiçbirinizin yarası ağır değil ve zaten doktor da sizlerle ilgilenemeyecek kadar meşgul; o yüzden şimdi bu atların eyerlerini çıkarıp iyice ovacak, sonra da onlara yem ve su vereceksiniz. Yulaf ve saman getirmenizi, her biri için de birer örtü bulmanızı istiyorum. Haydi, iş başına!"

Askerler telaşla dört bir yana dağıldı; birkaç dakika sonra beceriksizce de olsa şımartılmaya başlamıştık bile. Görünüşe göre askerlerden hiçbiri daha önce bir ata el sürmemişti; fakat bu bizim umurumuzda değildi, çünkü getirdikleri yiyecek

ve su için onlara minnettardık. O sabah, bir ağacın gölgesinde askerlerini izleyen uzun boylu subayın denetimi altında, her türlü ihtiyacımız giderildi. Zaman zaman yanımıza gelip sırtımızı ve yanlarımızı okşuyor, beğeniyle başını sallıyor, bizi incelerken bir yandan da askerlerine at yetiştirmenin inceliklerini anlatıyordu. Bir süre sonra, çadırdan beyaz önlüklü bir adam çıkıp subayın yanına geldi. Saçları dağılmış ve yüzü yorgunluktan solmuş bu adamın önlüğünde kan lekeleri vardı.

"Karargâhtan atlar için aradılar Herr Hauptmann," dedi beyaz önlüklü adam. "Onları sedyelik durumlar için kullanabileceğimi söylüyorlar. Bu konu hakkındaki görüşlerinizi biliyorum, ama ne yazık ki onlardan yararlanamayacaksınız. Onlara burada öylesine ihtiyacımız var ki! Ne yazık ki işler böyle giderse daha da fazlasına ihtiyaç duyacağız. Bu daha ilk saldırıydı; gerisi de gelecektir. Uzun sürecek bir taarruz bekliyoruz. İki taraf da aynı zihniyette; bir şeye başladığımızda başarısız da olsak inatla devam ediyor, zaman ve adam kaybediyoruz. Motorize ya da atlı, her türlü ambulans aracına ihtiyacımız var."

Başı bandajlı subay, uzunluğunu iyice belirgin kılacak şekilde doğruldu; öfkeli olduğu her halinden belliydi. Beyaz önlüklü adama doğru yaklaştığı sıradaki heybetli görüntüsü ürkütücüydü. "Böylesine kaliteli İngiliz süvari atlarını arabaya koşamazsınız doktor! Ordumuzun herhangi bir atlı birliği,

hele hele benim mızraklı süvari birliğim, böylesine harika yaratıkları bünyesinde görmekten gurur ve büyük sevinç duyar. Bunu yapamazsınız doktor, böyle bir şeye izin vermeyeceğim."

"Herr Hauptmann," dedi doktor sabırlı bir ses tonuyla. Subayın sözlerinin onu yıldıramadığı belliydi. "Bu sabahki çılgınlıktan sonra herhangi bir tarafın bir daha süvari kullanacağına inanıyor musunuz gerçekten? Taşıma aracına ihtiyacımız olduğunu anlamıyor musunuz? Acil ihtiyaç içindeyiz Herr Hauptmann. Şu an siperlerdeki sedyelerde cesur Alman ve İngiliz askerleri yatıyor ve bizim onları buradaki hastaneye getirecek aracımız yok. Söyleyin Herr Hauptmann, tüm o askerlerin ölmesini mi tercih ediyorsunuz? İstediğiniz bu mu? Eğer bu atlar bir arabaya koşulabilirse, düzinelerce askeri buraya getirebilir. Yeterli ambulansımız yok ve elimizdekiler de ya bozuluyor ya da çamura saplanıp kalıyor. Lütfen Herr Hauptmann, yardımınıza ihtiyacımız var."

Başını iki yana sallayan Alman subayı, "Dünyanın çivisi çıkmış," dedi. "Bunlar gibi asil yaratıkların araba çekmek için kullanıldığı bir dünyanın gerçekten de çivisi çıkmış demektir. Fakat haklı olduğunuzu görüyorum. Ben bir mızraklı süvariyim doktor, ama ben bile askerlerin hayvanlardan daha önemli olduklarını biliyorum. Bir şartım var: Bu ikisinden sorumlu olacak kişinin atlardan anlayan ve ne yaptığını bilen biri olma-

sını istiyorum. Eline gres yağı bulaşmış teknisyenlere emanet edilmelerine izin veremem. Ve o kişilere bunların binek atı olduklarını söylemelisiniz. Ne kadar haklı ve şerefli bir amaç için olursa olsun, yük arabası çekmeyi hoş karşılamayacaklardır."

"Teşekkür ederim Herr Hauptmann," dedi doktor. "Bu iyiliğinizi unutmayacağım. Fakat bir sorunum var. Siz de takdir edersiniz ki ilk başlarda onları idare etmek için çok tecrübeli birine ihtiyacımız var; hele ki daha önce hiç arabaya koşulmadılarsa. Gelgelelim burada sadece sıhhiye erleri var. İçlerinden bir tanesi savaştan önce bir çiftlikte atlarla ilgilenmiş, fakat doğruyu söylememi isterseniz Herr Hauptmann, şu anda bu iki atı idare edecek kimsem yok; tabii siz hariç. Biliyorsunuz, bir sonraki ambulans konvoyuyla üs hastanesine nakledileceksiniz, fakat araçlar akşamdan önce burada olmayacak. Yaralı birinden böyle bir şey talep etmenin doğru olmadığını biliyorum ama, içinde bulunduğum durumun çaresizliğini görüyorsunuz. Aşağıdaki çiftliğin sahibinin birkaç tane at arabası var; herhalde ihtiyacımız olan koşumları da tedarik edebilir. Ne diyorsunuz Herr Hauptmann? Bana yardım edebilecek misiniz?"

Başı sargılı subay seke seke bize doğru yürüdü ve şefkatle burunlarımızı okşadı. Ardından gülümseyip başını salladı.

"Pekâlâ doktor. Çok yanlış bir iş bu... Hem de çok. Ama mutlaka yapılması gerekiyorsa, kendim yapmayı ve böylece doğru yapıldığından emin olmayı tercih ederim."

Bunun üzerine, yakalandığımız günün öğleden sonrasında Topthorn'la ben eski bir saman arabasına koşulduk ve iki sıhhiye erine emirler veren subayla birlikte tepedeki ağaçlığa, bizi bekleyen bombardımana ve yaralılara doğru yola koyulduk. Topthorn yolculuk boyunca ciddi bir tedirginlik içindeydi; belli ki daha önce hiç yük çekmemişti. Bunca zaman onun yardımını aldıktan sonra nihayet sıra bendeydi; ona yol gösteriyor, açıklarını kapatıyor ve moral veriyordum. İlk zamanlar subay sekerek yanımda yürüyor ve bizi yakından kontrol ediyordu, ama bir süre sonra bize güvenmeye başlayıp arabadaki iki erin yanına oturdu ve dizginleri eline aldı. "Sen bu işi daha önce yapmışsın dostum," dedi. "Belli oluyor. İngilizlerin deli olduğunu zaten biliyordum, fakat senin gibi atları arabaya koştuklarını görünce bundan iyice emin oldum. Zaten bu savaşın da temelinde aynı şey yok mu? Hangi tarafın daha deli olduğunu bulmaya çalışıyoruz ve belli ki siz önde başlamışsınız. Savaştan önce de deliymişsiniz."

Çarpışmalar devam ederken, tüm öğleden sonra ve akşam boyunca cepheye gidip sedyelik yaralıları yüklendik ve onları sahra hastanesine getirdik. Üzerinde gidip geldiğimiz yollar ve

patikalar topçu ateşinin açtığı hendeklerle, katır ve insan cesetleriyle doluydu. Ordular askerlerini sahipsiz bölge üzerinde birbirleri üzerine savururken, iki tarafın bombardımanı da aralıksız devam ediyordu. Yaralılardan yürüyebilir durumda olanlar yollara düşmüştü. Miğferlerinin altından bakan bu gri yüzleri daha önce bir yerde görmüştüm. Tek fark üniformalarıydı: Şimdi kırmızı biyeliydiler,* ayrıca miğferleri de yuvarlak ve geniş kenarlı değildi artık.

Uzun boylu subay, sallana sallana uzaklaşan ambulansın arkasında oturup bize ve doktora el sallayarak aramızdan ayrıldığında neredeyse gece olmuştu. Doktor bütün gün bizimle birlikte olan sıhhiye erlerine dönerek, "Bu ikisinin bakımlarını en iyi şekilde yapın," dedi. "Bugün pek çok askerin hayatını kurtardılar; hem Alman hem de İngiliz askerlerinin hayatlarını... Her şeyin en iyisini hak ediyorlar. Elinizden geleni ardınıza koymayın."

Bizi savaşa getiren gemiden indiğimizden bu yana, ilk kez o gece, Topthorn'la bir ahırın konforuna kavuştuk. Hastanenin karşısındaki bayırda bulunan çiftliğin ağılı, içindeki domuzlar ve kümes hayvanları çıkarılarak bir ahır haline getirilmişti. İçeriye girdiğimizde, tatlı samanla dolu bir yemlik ve ferahlamamızı sağlayan birkaç kova su bulduk.

* Genellikle giysinin yaka, kol, etek çevresine kendi kumaşından veya başka kumaştan geçirilen ince şerit. [E. N.]

O gece, samanımızı bitirdikten sonra Topthorn'la birlikte ahırın arka tarafına uzandık. Yarı uyanıktım ve sızım sızım sızlayan kaslarımdan ve ağrıyan ayaklarımdan başka bir şey düşünemiyordum. O sırada kapı birden gıcırdayarak açıldı ve içerisi sarı ve titrek bir ışıkla doldu. Işığın ardında ayak sesleri vardı. Başımızı kaldırıp o yöne baktığımız sırada, içimi bir panik kapladı. Bir an için kendimi eski evimde, Zoey'nin yanında duruyor sanmıştım; duvarlarda dans eden ışık zihnimde geçmişten kalma bir alarmı tetiklemiş, aklıma Albert'ın babasını getirmişti. Hemen ayağa kalktım ve ışıktan uzaklaşmaya çabaladım. Neyse ki Topthorn yanımdaydı; o beni korurdu. Fakat ahıra giren kişi konuşmaya başladığında kulaklarıma gelen ses, Albert'ın babasının hırıltılı ve alkollü sesi değil, küçük bir kızın yumuşak ve tatlı sesiydi. Işığın ardında iki kişi vardı: Yırtık pırtık kıyafetler ve takunya giymiş, beli bükük yaşlı bir adamla, başını ve omuzlarını bir şalla örtmüş küçük bir kız.

"İşte büyükbaba," dedi kız. "Sana onları buraya koyduklarını söylemiştim. Daha önce hiç bu kadar güzel yaratıklar görmüş müydün? Lütfen burada kalsınlar ve benim olsunlar büyükbaba. Lütfen, lütfen!"

10

Bir kâbusun ortasında mutlu olmak mümkün müdür bilmiyorum, fakat Topthorn ve ben o yazı mutlu bir şekilde geçirdik. Neredeyse hiç durmayan saldırı ve karşı saldırılara rağmen, yalnızca birkaç yüz metre mesafede gidip gelen savaş hattına, her gün zorlu ve tehlikeli bir yolculuk yapıyorduk. Siperlerden aldığımız yaralıları aynı engebeli yoldan hastaneye taşıya taşıya, artık bilindik bir görüntü haline gelmiştik. Yanımızdan geçen askerlerin bize tezahürat ettikleri bile oluyordu. Bir keresinde, yolun önümüzdeki ve arkamızdaki kısımlarını döven ağır bir bombardıman esnasında, korkamayacak kadar yorgun bir halde güç bela ilerlediğimiz sırada, ceketi kan ve çamurla sıvanmış bir asker yanıma geldi ve sağlam kolunu boynuma dolayıp beni öptü.

"Teşekkürler dostum," dedi. "Bizi bu cehennem deliğinden kurtaracaklarını aklımın ucundan bile geçirmezdim. Bunu

dün buldum ve kendime saklamayı düşünüyordum, ama artık onun nereye ait olduğunu biliyorum." Bunu söyledikten sonra uzanıp boynuma çamurlu bir kurdele astı. Kurdelenin ucuna demirden bir haç iliştirilmişti. "Bunu arkadaşınla paylaşmak durumundasın," dedi asker. "Duyduğuma göre ikiniz de İngilizmişsiniz. Bahse girerim ki, bu savaşta Demir Haç kazanan ilk ve son İngiliz siz olacaksınız." Hastane önünde bekleşen yaralılar alkışlamaya ve tezahürat etmeye başlayınca, içerideki doktorlar, hasta bakıcılar ve hastalar bu perişanlıkta alkışlanacak ne olduğunu merak ederek dışarıya akın etti.

Demir Haç, ahır kapısı üzerindeki bir çiviye asıldı. Bombardımanın durduğu ve savaş hattına gitmek zorunda kalmadığımız sakin geçen ender günlerde, yürüyebilen yaralılardan bazıları hastaneden çıkıp bizi ziyarete geliyordu. Bu hayranlık beni hem şaşırtıyor hem de çok hoşuma gidiyordu; bahçeye girdiklerini duyar duymaz başımı ahırın yüksek kapısından dışarı çıkarıyordum. Topthorn'la kapıda yan yana duruyor, bitmek bilmeyen övgü ve şefkati kabul ediyorduk. Kimi zaman bununla da kalmıyorlar, hediye olarak bir şeker parçası veya bir elma getiriyorlardı.

Fakat hafızamda asıl yer eden şey, o yazın akşamlarıydı. Çoğu zaman çiftliğe geri dönüşümüz gün batımını buluyordu ve her seferinde ahırın önünde, o ilk gece yanımıza gelen kü-

çük kız ve büyükbabasını bizi beklerken buluyorduk. Sıhhiye erleri bizi onların eline bırakmıştı; bu bizim için gerçekten de iyi olmuştu, çünkü erler her ne kadar iyi insanlar da olsa, atlar konusunda çok cahildi. Zaten bakımımızı üstlenmeyi küçük Emilie ve büyükbabası istemişti. Bedenlerimizi ovalıyor, yaralarımızla ve nasırlarımızla ilgileniyorlardı. Yemeğimizi ve suyumuzu veriyor, tımarımızı yapıyor, kuru ve sıcak bir yatak için gerekli olan saman çöplerini her nasılsa mutlaka tedarik ediyorlardı. Emilie, sineklerden korunmamız için her ikimize de bezden birer başlık yapmıştı ve ılık yaz akşamüstlerinde, otlamamız için bizi çiftliğin aşağısındaki çayıra indiriyor, büyükbabası hepimizi çağırana dek yanımızda kalıp otlayışımızı izliyordu.

Ufak tefek, narin bir yaratıktı Emilie; buna rağmen bizi hiç çekinmeden tek başına gezdiriyor, bu sırada da gün boyunca neler yaptığından, bizlerin kahramanlığından ve bizimle ne kadar gurur duyduğundan bahsediyordu.

Bir kez daha kış gelip çattığında ve dışarıdaki otlar tazeliklerini, lezzetlerini kaybettiğinde, Emilie de ahırın üst katındaki samanlığa çıkmaya ve oradan bize saman atmaya başlamıştı. Sonra da samanlığın zeminine yatıyor, yerdeki kapağın boşluğundan yemek yiyişimizi izliyordu. O sırada, bizim bakımımızla uğraşan büyükbabasının duyacağı şekilde, büyüyüp

kuvvetli bir kız olduğunda ve savaş sona erip tüm askerler evlerine gittiğinde bize korulukta kendisinin bineceğini -ve tabii ki bu işi sırayla yapacağını- söylüyor, onunla sonsuza dek kaldığımız takdirde hiçbir şeyimizi eksik etmeyeceğini anlatıyordu.

Topthorn'la artık tecrübeli birer askerdik ve belki de, bizi her sabah o bombardımanın keşmekeşinden geçerek siperlere getirip götüren gayretin temelinde bu yatıyordu. Ama başka bir sebebimiz daha vardı: Güneş batarken ahıra geri dönüp küçük Emilie'nin sevgisine ve ilgisine kavuşma umudu. Her gün bu anı iple çekiyorduk. Her atın çocuklara karşı içgüdüsel bir sevgisi vardır, çünkü çocukların ses tonları daha yumuşaktır ve ufak tefek oldukları için tehlikeli görünmezler. Fakat Emilie bizim için özel bir çocuktu, çünkü boş zamanlarının tamamını bizimle geçiriyor, sevgisi ve şefkatiyle bizi şımartıyordu. Akşamları geç vakte kadar yanımızda kalıp bizi ovalıyor, ayaklarımızla ilgileniyor; sabah, sıhhiye erleri bizi arabaya koşmaya götürmeden önce karnımızın doyduğundan emin olmak için şafak vakti uyanıyordu. Sonra da gölet kenarındaki duvara oturup bize el sallıyordu. O sırada dönüp ona bakmam mümkün olmadığı halde, biz gözden kaybolana kadar orada oturmaya devam ettiğini biliyordum. Akşam dönerken de orada oluyor, bizi arabadan çözdükleri sırada heyecanla ellerini kavuşturuyordu.

Fakat henüz kışın ilk zamanlarında, bir akşam bizi karşılamaya gelmedi. O gün normalden daha fazla çalışmak zorunda kaldığımız bir gündü. Mevsimin ilk karı siperlere giden yolu kapatmıştı ve yalnızca atlı arabalar geçebiliyordu; bu yüzden de yaralıları hastaneye getirmek için normalden iki kat fazla sefer yapmak zorunda kalmıştık. Yorgun, aç ve susuz bir halde çiftliğe döndüğümüzde bizi Emilie'nin büyükbabası karşıladı ve tek kelime bile etmeden çabucak ihtiyaçlarımızı giderip bahçenin karşısındaki evine geri döndü. Topthorn'la o geceyi ahır kapısında, lapa lapa yağan karı ve evin titrek ışıklarını izleyerek geçirdik. Henüz yaşlı adam gelip olan biteni bize anlatmadan önce, bir şeylerin ters gittiğini anlamıştık.

Gece geç bir saatte, büyükbabanın bize doğru gelirken karda çıkardığı ayak seslerini duyduk; çok sevdiğimiz sıcak lapaları getirmişti. Fenerin altındaki samanların üzerine oturdu ve yemek yiyişimizi izledi. "Sizin için dua ediyor," dedi yavaşça başını sallayarak. "Bunu biliyor muydunuz? Her gece uyumadan önce sizin için dua ediyor. Vefat etmiş olan anne babası için dua ediyor; savaş başladıktan bir hafta sonra öldü onlar. Tek bir top mermisi yetti. Ve bir daha göremeyeceği abisi için dua ediyor. Oğlan on yedi yaşındaydı ve bir mezarı bile yok. Sanki hiç yaşamamış, yalnızca zihnimizde var olmuş gibi. Ardından da benim için ve savaşın buradan uzaklaşıp bizi rahat

bırakması için dua ediyor. Son olarak da sizler için dua ediyor. Dilediği iki şey var: Savaştan sağ salim çıkıp uzun ve sağlıklı bir ömür yaşamanız, bir de bu isteği gerçekleşirse onun da sizinle birlikte olması. Biricik torunum daha on üç yaşında; şu anda odasında yatıyor ve ben onun sabaha sağ çıkıp çıkmayacağını bilmiyorum. Hastanedeki Alman doktor zatürre diyor. Alman olmasına rağmen iyi bir doktor; elinden geleni yaptı. Artık işimiz Tanrı'ya kalmış durumda ve şu ana kadar Tanrı, ailem için pek bir şey yapmadı. Eğer Emilie ölürse, küçük torunum da bu dünyadan göçüp giderse, hayatımı aydınlatan tek ışık kaynağı da sönmüş olacak." Etrafı kırış kırış olmuş gözleriyle bize baktı ve yüzündeki gözyaşlarını sildi. "Eğer söylediklerimden en ufak bir şey anladıysanız ve dua ettiğiniz bir At Tanrısı varsa, bu gece Emilie için dua edin; tıpkı onun sizin için ettiği gibi."

O gece silahlar neredeyse hiç susmadı. Ertesi sabah güneş doğmadan önce sıhhiye erleri gelip bizi arabaya koşmaya götürdü. Ortalıkta ne Emilie ne de büyükbabası vardı. Yeni yağmış ve henüz ezilmemiş karın üzerinde işe koyulduk; sırf boş arabayı siperlere götürmek için bile var gücümüzle çalışmak zorundaydık. Kar, yerdeki derin tekerlek izlerini ve topların açtığı delikleri tamamen kapatmış olduğundan, ikide bir kar birikintilerinden ve altlarındaki yumuşak çamurdan kurtulmaya çabalıyorduk.

Savaş hattına güç bela vardık, fakat yanımızdaki iki sıhhiye eri olmasaydı bunu yapamazdık. Ne zaman zor durumda kalsak aşağıya atladılar ve biz serbest kalıp araba karda ilerlemeye başlayana kadar da tekerlekleri elleriyle çevirdiler.

Savaş hattındaki tıbbi yardım istasyonu yaralılarla dolup taşıyordu ve bu yüzden de yükümüz her zamankinden ağırdı; fakat neyse ki dönüş yolunda çoğunlukla yokuş aşağı ilerliyorduk. Birden arabadakilerden biri o günün Noel günü olduğunu hatırlayınca, hep beraber duygu dolu Noel şarkıları söylemeye başladılar. İçlerinden çoğu zehirli gazdan kör olmuş askerlerdi ve bir yandan şarkı söylerken, bir yandan da bundan böyle göremeyecekleri için gözyaşı döküyorlardı. O gün, hastanede yer kalmayıncaya kadar sefer yaptık.

Çiftliğe vardığımızda gece olmuş, yıldızlar gökyüzüne çoktan serpilmişti. Bombardıman durmuştu. Fişekler gökyüzünü aydınlatmıyor, yıldızları perdelemiyordu. Yol boyunca tek bir silah sesi bile duymamıştık. Bahçeye girdiğimizde yerdeki kar ayazdan çıtır çıtırdı. Ahırda bir ışık dans ediyordu ve içeriden Emilie'nin büyükbabası çıkıp erlerden dizginleri aldı.

"Güzel bir gece," dedi bizi içeriye sokarken. "Güzel bir gece ve her şey yolunda. Size saman, lapa ve su getirdim. Bu gece her zamankinden daha fazla koydum; hava soğuk olduğu için değil, dua ettiğiniz için. At Tanrınıza dua etmiş olmalısınız,

çünkü Emilie bugün öğle vakti uyandı. Yatağında doğrulduktan sonra ilk ne dedi biliyor musunuz? 'Kalkıp lapalarını hazırlamam gerek, döndüklerinde üşümüş ve yorgun olacaklar.' Evet, aynen böyle dedi. Alman doktor onun yataktan kalkmasını engelleyebilmek için sizlere bu gece fazladan yem verme sözü verdi; Emilie de ondan, soğuk havalar bitene kadar buna devam etme sözü aldı. Haydi, şimdi içeri girin ve karnınızı doyurun güzellerim. Bugün hepimiz Noel hediyesi aldık, öyle değil mi? Artık endişelenmeyin, her şey yolunda."

11

Ve en azından bir süre boyunca her şey yolunda gidecekti, çünkü o bahar, savaş birden bizden uzaklaşmıştı. Sona ermediğini biliyorduk çünkü silahların gümbürtüleri uzaktan da olsa hâlâ duyuluyor, arada sırada çiftlikten birlikler geçip savaş hattına doğru ilerliyordu; ama yaralıların sayısı azalmıştı ve bu yüzden arabayı siperlere gitgide daha seyrek götürüp getiriyorduk. Çoğu günler Topthorn'la zamanımızın büyük bir kısmını göletin kenarındaki çayırda otlayarak geçiriyorduk. Fakat akşamüstleri hâlâ soğuk oluyor, kimi zaman hava ayaz yapıyordu; bu yüzden de Emilie hava kararmadan önce gelip bizi içeriye alıyordu. Dizginlerimizi tutmasına bile gerek kalmıyordu. O çağırdığında arkasından gidiyorduk.

Emilie geçirdiği hastalık yüzünden hâlâ güçsüzdü ve ahırda bizimle ilgilenirken sürekli öksürüyordu. Artık arada sırada üzerime çıkıyordu; ben de bahçede ağır adımlarla onu

gezdiriyor, çayıra götürüyordum. Topthorn da hemen arkamızdan bizi takip ediyordu. Bana ne dizgin, ne eyer, ne gem, ne mahmuz takıyor, üzerimde bir biniciden çok, bir arkadaş gibi oturuyordu. Topthorn benden uzun ve iri olduğundan, ona zor biniyor, hele inerken iyice zorlanıyordu. Bazen beni Topthorn'un üzerine çıkmak için bir basamak olarak kullanıyordu, ama onun için oldukça zorlu bir manevraydı ve birçok kez yere kapaklanmasına yol açmıştı.

Neyse ki, Topthorn'la aramızda hiç kıskançlık yoktu. Arkamızdan gelmekten ve Emilie dilediği zaman onu sırtına almaktan son derece hoşnuttu. Bir akşamüstü çayırda taze yaz güneşinin sıcağından korunmak için bir kestane ağacının gölgesine sığındığımız sırada, savaş hattından gelen bir kamyon konvoyunun gürültüsünü duyduk. Çiftliğin kapısına doğru yaklaşıp bize seslendiklerinde, sahra hastanesindeki sıhhiye erlerini, hasta bakıcıları ve doktorları gördük. Konvoy bahçeye varıp durduğunda, biz de göletin yanındaki kapıya doğru dörtnala koşup olan biteni izlemeye koyulduk. Emilie'nin büyükbabasıyla doktor, derin bir sohbete dalmıştı. O sırada, aniden etrafımız çok iyi tanıdığımız sıhhiye erleriyle çevrildi. Çite tırmanmışlar, büyük bir sevgi gösterisinde bulunarak sırtımızı ve gövdemizi okşamaya başlamışlardı. Coşkulu, ama aynı zamanda da üzgündüler. O sırada Emilie çığlık çığlığa bize doğru koşmaya başladı.

"Biliyordum!" diyordu. "Böyle bir şeyin olacağını biliyordum. Bunun için dua etmiştim ve oldu işte. Artık arabayı çekmeniz gerekmiyormuş. Hastaneyi vadinin diğer tarafına taşıyorlar. Orada büyük bir çatışma varmış ve bu yüzden buradan ayrılıyorlar, ama sizi yanlarında götürmeyecekler. İyi kalpli doktor, büyükbabama ikinizin de burada kalıp çiftlikte çalışabileceğini söyledi; kullandıkları at arabası ve kış boyunca size bakarken kullandığımız yemlere karşılık bir tür ödemeymiş bu. Ordunun size yeniden ihtiyacı olana dek burada kalabilirmişsiniz. Size bir daha ihtiyaçları olmayacak, bundan eminim; hem olursa da sizi saklayacağım. Sizi götürmelerine izin vermeyeceğiz, öyle değil mi büyükbaba? Bu mümkün değil!"

Böylece, uzun ve duygusal vedalaşmalardan sonra konvoy yeniden hareket etti. Biz de Emilie ve büyükbabasıyla birlikte kendi başımıza huzur içinde yaşamaya başladık. Bu huzurlu günler harika geçecek, ama fazla uzun ömürlü olmayacaktı.

Yeniden bir çiftlik atı olmak beni çok sevindirmişti. Hemen ertesi gün Topthorn'la buğday biçmeye koyulduk. Tarlada geçen o uzun ilk günün sonunda Emilie, büyükbabasının bizi çok çalıştırdığından şikâyetçi olunca, büyükbabası ellerini onun omuzlarına koyarak, "Mantıksız konuşuyorsun Emilie," dedi. "Onlar çalışmayı seviyor. Buna ihtiyaçları var. Ayrıca, eskiden nasıl yaşıyorsak öyle yaşamaya devam etmekten başka

çaremiz yok. Askerler gitti; eğer savaş yokmuş gibi davranabilir ve buna inanırsak belki de gerçekten yok olur ve bir daha geri gelmez. Hep nasıl yaşadıysak öyle yaşamalı; buğdayımızı biçip, elmalarımızı toplayıp, toprağımızı sürmeliyiz. Yarın hiç gelmeyecekmiş gibi yaşayamayız. Hayatımıza devam edebilmemiz için karnımızın doyması gerekiyor ve yiyeceğimizi topraktan alıyoruz. Yaşamak istiyorsak toprağı işlemeliyiz ve onlar da bizimle birlikte çalışmalı. Atlar için bir külfet değil bu, çalışmaktan hoşlanıyorlar. Şunlara baksana Emilie, mutsuz mu görünüyorlar sence?"

Topthorn, ambulans arabası çekmekten ot çevirici çekmeye geçerken fazla zorlanmadı ve kısa sürede uyum sağladı; benim içinse bu, Devon'daki çiftlikten ayrıldığımdan bu yana birçok defa rüyalarıma girmiş bir işti. Yeniden mutlu, güler yüzlü ve bana değer veren insanlarla çalışıyordum işte. Topthorn'la birlikte, o hasat döneminde ağır saman arabalarını azimle çekip ambara götürüyorduk; burada Emilie'yle büyükbabası balyaları indiriyordu. Emilie'nin bize karşı gösterdiği şefkat hiç azalmamıştı. Bedenlerimizdeki en ufak bir çizik ya da yaraya hemen müdahale ediyor, büyükbabası ne kadar itiraz ederse etsin, fazla çalışmamıza kesinlikle izin vermiyordu. Fakat bir çiftlik atının huzurlu hayatını uzun süre yaşayamayacaktım. Savaşın ortasında mümkün değildi bu.

Samanların neredeyse tamamının toplandığı sıralarda bir gece askerler geri döndü. Yaklaşan nal seslerini ve tekerleklerin Arnavut kaldırımı yolda çıkardıkları takırtıları duyduğumuzda ahırdaydık ve kısa süre sonra bahçeye bir konvoyun girdiğini gördük. Atlar altışarlı gruplar ve ikişerli sıra halinde büyük toplara koşulmuşlardı. Yorgunlukları nefes alış verişlerinden belliydi. Her bir çiftin başında, gri şapkalı ve sert yüz ifadeli bir adam vardı. Bunların, daha birkaç hafta önce ayrılan nazik sıhhiye erleri olmadıklarını hemen anlamıştım. Sert, garip yüzleri vardı, gözlerindeki telaş ve tedirginlik açıkça görülüyordu. Gülmeyi geçtim, gülümseyen bile yoktu aralarında. Daha önce gördüğümüz askerlerden farklıydılar. İçlerinden yalnızca biri, cephane arabasının sürücüsü, yanımıza gelip bizi okşadı ve küçük Emilie'yle tatlı bir dille konuştu.

Emilie'nin büyükbabasıyla yapılan kısa bir konuşmadan sonra topçu birliği, o gece gölette atlarının susuzluğunu giderdi ve çayırda kamp kurdu. Topthorn'la yeni atlar geldiği için heyecanlanmıştık ve bütün akşamı, başımızı ahırın kapısının üzerindeki açık kısımdan uzatıp onlara kişnemekle geçirdik; fakat çoğu cevap veremeyecek kadar yorgundu. Emilie o gece yanımıza geldi ve bize askerlerden bahsetti. Fısıltıyla konuşmasından, endişeli olduğu belli oluyordu.

"Büyükbabam onların burada olmasından memnun değil,"

dedi. "Başlarındaki subaydan hiç hoşlanmamış. Gözleri bir eşekarısını andırıyormuş ve eşekarılarına güven olmazmış. Neyse ki sabah gidiyorlar, sonra yine biz bize kalacağız."

Ertesi sabah, gecenin karanlığının gökyüzünü terk ettiği sırada, ahıra bir ziyaretçi geldi. Tozlu bir üniforma giymiş, bu soluk tenli, zayıf adam kapının üst kısmındaki açıklıktan bizi incelemeye koyuldu. Yüzünde ön plana çıkan, sabit bakışlı patlak gözleri vardı. Tel çerçeveli gözlüğünün arkasından bizi dikkatle inceleyip arada sırada başını salladı ve birkaç dakika sonra ahırdan ayrıldı.

Dışarısı aydınlandığında, topçu birliği bahçede dizilmişti ve harekete geçmeye hazır bir şekilde bekliyordu. O sırada çiftlik evinin kapısı gürültülü ve kararlı bir şekilde çalındı. Emilie'yle büyükbabası pijamalarıyla kapıda belirdi. Gözlüklü subay hiç lafını esirgemeden, "Atlarınız bayım," dedi. "Atlarınızı almak zorundayız. Toplardan birini sadece dört at çekiyor ve iki tane daha ata ihtiyacım var. Sizinkiler güçlü kuvvetli hayvanlara benziyorlar, çabuk öğreneceklerdir. Onları yanımıza alıyoruz."

"İyi ama atlarım olmadan çiftliği nasıl idare ederim?" diye sordu Emilie'nin büyükbabası. "Onlar birer çiftlik atı; top çekmeyi beceremezler."

"Bayım," dedi subay, "savaş devam ediyor ve benim de toplarım için ata ihtiyacım var. Onları almak zorundayım. Çift-

likte ne yaptığınız sizi ilgilendirir, fakat atlar bizimle gelecek. Ordunun onlara ihtiyacı var."

"Bunu yapamazsınız!" diye bağırdı Emilie. "Onlar benim atlarım, onları alamazsınız! Onları götürmelerine izin verme büyükbaba, lütfen izin verme buna."

Yaşlı adam üzüntüyle omuzlarını silkti. "Ne yapabilirim ki yavrum?" dedi bitkinlikle. "Onları nasıl durdurayım? Onları tırpanımla parçalara mı ayırayım? Baltamla mı doğrayayım? Hayır yavrum... Bunun bir gün başımıza gelebileceğini biliyorduk, öyle değil mi? Bunu sık sık konuşmuyor muyduk? Bir gün gideceklerinin farkındaydık. Şimdi cesur ol ve gözyaşlarını tut. Tıpkı abin gibi güçlü olmalı, başını dik tutmalısın; bu insanlar önünde zayıf görünmeni istemiyorum. Haydi gidip atlarına veda et Emilie ve cesur ol."

Küçük Emilie, bizi ahırın arka tarafına götürüp yelelerimizin ipe sıkışmaması için özen göstererek yularlarımızı taktı. Sonra da uzanıp kollarını boynumuza doladı ve başını sırayla bizim başımıza dayayıp usulca ağladı. "Geri gelin," dedi. "Lütfen bir gün bana geri dönün. Eğer dönmezseniz yaşayamam." Kapıyı açıp bizleri bahçeye çıkarmadan önce gözlerindeki yaşları silip saçlarını topladı; sonra da bizi doğruca subaya götürüp dizginleri uzattı. "Onları geri istiyorum," dedi. Sesi güçlü, neredeyse öfkeliydi. "Bu iki atı size ödünç veriyorum. Onlar

benim atlarım. Buraya aitler. Onlara iyi bakın ve mutlaka geri getirin." Sözünü bitirir bitirmez de büyükbabasının yanına geçip ardına bile bakmadan eve girdi.

Biz cephane arabasının arkasına bağlanmış bir halde istemeye istemeye çiftlikten ayrılırken, başımı çevirdiğimde Emilie'nin büyükbabasının hâlâ bahçede dikilmekte olduğunu gördüm. Yanaklarına dökülen gözyaşlarına rağmen gülümsüyor, bize el sallıyordu. İp, birden başımı öne doğru çekip hızlanmamı sağlayınca, daha önce de bu şekilde bir arabaya bağlanıp isteğim dışında götürüldüğüm zamanı hatırladım. Ama en azından bu sefer yanımda Topthorn vardı.

12

Topthorn ve benim için önümüzdeki günleri dayanılmaz kılan şey, Emilie ve büyükbabasıyla birlikte geçirdiğimiz birkaç huzurlu ayın yarattığı tezat olmalıydı. Ya da savaş giderek daha korkunç bir hal alıyordu, kim bilir? Savaş hattının bazı noktalarında toplar yalnızca birkaç metre arayla kilometrelerce uzunlukta sıralanıyor, patladıklarındaysa ayaklarımızın altındaki yer şiddetle sarsılıyordu. Yaralılardan oluşan kuyruklar sonsuza dek uzanıyor gibiydi ve siperlerin ardında kilometrelerce uzanan kırsal bölge harap olmuş, yaşanmaz hale gelmişti.

Yaptığımız iş, at arabasıyla yaralı taşımaktan daha zor değildi, fakat artık geceleri ahıra konulmuyorduk ve sevgili Emilie'nin himayesi altında değildik. Kendimizi aniden savaşın içinde buluvermiştik. O korkunç gürültü ve dayanılmaz kokuların arasında, çamur deryası içinde topları çekiyorduk.

Zaman zaman, tek amacı topların gitmesi gereken yere ulaşmasını sağlamak olan, bizi hiç umursamayan adamlar tarafından kırbaçlanıyorduk. İçi kötülük dolu insanlar değildi bunlar; sadece yüreklerini korkuyla dolduran bir baskı hissediyorlardı ve bu dürtü, diğer canlılara karşı nazik ve düşünceli davranmaya ne yer ne de zaman bırakıyordu.

Yemek de azalmıştı. Kış yaklaşırken mısır tayınımız düzensiz bir şekilde dağıtılmaya başlanmış, saman tayınımız ise iyice küçülmüştü. Birer birer zayıflıyor, formumuzu kaybediyorduk. Bu sırada muharebeler giderek daha da çetinleşmiş ve uzamıştı; bizler de daha zorlu koşullarda daha uzun süreler çalışmaya başlamıştık. Sürekli yorgunduk ve üşüyorduk. Her günün sonunda üzerimiz soğuk ve cıvık bir çamurla kaplanmış oluyor, sanki içimize işliyormuşçasına bizi iliklerimize kadar üşütüyordu.

Topu çeken ekip, farklı türde altı attan oluşuyordu. Katıldığımız dörtlünün içinde bu ağır işe elverişli sadece bir at vardı; bu devasa atın ismi Heinie'ydi ve etrafında olup bitenler onu hiç etkilemiyor gibiydi. Ekibin geri kalanı ona ayak uydurmaya çalışıyordu, ama bunu yalnızca Topthorn başarabiliyordu. Heinie'yle ikisi en öne koşulmuşlardı; bense kendimi onların arkasında, Coco adlı zayıf ve ufak tefek bir atın yanında bulmuştum. Yüzündeki beyaz lekeler sık sık yanlarından geç-

tiğimiz askerlere eğlence kaynağı oluyordu. Fakat Coco'nun hiç de eğlenceli bir tarafı yoktu; şimdiye kadar gördüğüm en asabi attı. Coco yemek yerken, hiçbir at ya da insan onun ısırabileceği ya da çifte atabileceği mesafeye yaklaşmıyordu. Bizim arkamızda ise birbirine tıpatıp benzeyen, lepiska yelelere ve kuyruğa sahip boz renkli iki midilli vardı. Hiç kimse onları birbirinden ayırt edemiyor, askerler bile onlara isimleriyle değil, "sarışın Haflingerler" diye hitap ediyorlardı. Son derece hoş görünümlü ve arkadaş canlısı olduklarından herkesin ilgisini çekiyorlar, hatta az da olsa topçulardan bile şefkat görüyorlardı. Biz harap olmuş köylerden geçerek savaş hattına doğru ilerlerken, bu ikiliyi gören yorgun askerler için tuhaf ama neşelendirici bir görüntü sunuyor olmalılardı. Ekipteki diğer atlar kadar sıkı çalışıyorlardı ve ufak tefek olmalarına rağmen bizim kadar dayanıklıydılar; fakat ekip hızlandığında ayak uyduramıyorlar, yavaşlamamıza ve ritmimizin bozulmasına sebep oluyorlardı.

Gariptir ki güçten düşmeye başlayan ilk at dev Heinie oldu. Soğuk, yapışkan çamur ve o zorlu kış boyunca yeterli yemin olmayışı, bu iri cüsseli atı ufaltmaya başlamış ve birkaç ay içerisinde çelimsiz, zayıf bir yaratığa dönüştürmüştü. O sırada -itiraf etmeliyim ki- beni çok sevindiren bir olay oldu: Beni en ön sıradaki Topthorn'un yanına alıp Heinie'yi de zaten baştan

beri fazla kuvvetli olmayan Coco'nun yanına koydular. Arkadaki bu ikilinin durumu giderek daha da kötüleşiyordu; bir süre sonraysa yalnızca düz ve sert zeminlerde iş görebilir hale geldiler. Bu tür zeminler de cephede çok az olduğundan, artık ikisi de işe yaramamaya, ekibin geri kalanına ciddi derecede külfet olmaya başladı.

Her geceyi dışarıda, dizlerimize kadar çamura batmış halde geçiriyorduk. Şartlar, Topthorn'la süvari atları olduğumuz o ilk kışa oranla çok daha berbattı. O zamanlar, her atın kendisiyle elinden geldiğince ilgilenen bir süvarisi vardı; şimdiyse en önemli şey toptu ve biz ikinci plandaydık. Artık birer yük beygiri olmuştuk ve yük beygiri muamelesi görüyorduk. Topçular da aç ve yorgundu. Yüzleri grileşmiş bu askerler için önemli olan tek şey hayatta kalmaktı artık. İçlerinden yalnızca birinin, çiftlikten alındığımız gün dikkatimi çekmiş olan yaşlı topçunun bizimle geçirecek vakti vardı. Bize kolayca ufalanan sert ve kara ekmek parçaları yediriyor; birlikteki diğer askerlerden mümkün olduğu kadar uzak durmaya çalışıp, bizlerle birlikte olmayı tercih ediyordu. Tombul, pasaklı, ufak tefek bir adamdı; sürekli kıkırdıyor, sık sık kendi kendine konuşuyordu.

Sürekli dışarıda olmanın, iyi beslenememenin ve ağır işin etkileri hepimizin üzerinde belirgin bir şekilde görülmeye

başlamıştı. Neredeyse hiçbirimizin bacaklarının alt kısmında tüy çıkmıyor, bu bölgedeki deriler çatlak kaynıyordu. Dayanıklı midilliler bile eski formlarını kaybetmeye başlamıştı. Tıpkı diğer atlar gibi ben de, attığım her adımda dayanılmaz acılar çekiyordum; özellikle ön bacaklarımın alt kısımları yara içinde kalmıştı. Ekipte topallamayan bir tek at bile yoktu. Veterinerler ellerinden geldiğince bizi tedavi etmeye çalışıyordu ve en taş kalpli topçular bile gittikçe kötüye giden durumumuzdan endişe duymaya başlamıştı. Fakat cephedeki çamur deryası kurumadıkça kimsenin yapabileceği bir şey yoktu.

Ordu veterinerleri çaresizlik içerisinde başlarını iki yana sallıyor, fırsat bulduklarında bizi ekiplerden çekip dinlendiriyor, iyileştirmeye çalışıyorlardı. Fakat bazılarımızın durumu öylesine kötüleşmişti ki, veteriner muayenesinden sonra uzak bir yere götürülüp hemen oracıkta vuruluyordu. Bir gün Heinie de veteriner kontrolüne gitti ve geri gelmedi; yolda ilerlerken, onu çamur dolu bir çukurda çürümeye bırakılmış bir halde gördük. Bir süre sonra Coco'nun da başına aynı şey geldi: Boynuna bir şarapnel parçası isabet etmiş, düştüğü yerde vurulup yol kenarına atılmıştı. Onu hiç sevememiş olsam da – hırçın ve tehlikeli bir attı– uzun süre beraber yük çektiğim bir türdeşimi yol kenarına atılıp unutulmuş halde görmek, yürek paralayıcı ve dehşet verici bir görüntüydü.

Midilliler kış boyunca bizimle birlikte top çekmeye devam etti. Geniş sırtlarını kasa kasa, var güçleriyle çalışıyorlardı. Her ikisi de nazik ve iyi kalpli hayvanlardı ve o cesur yüreklerinde en ufak bir saldırganlık yoktu; Topthorn da ben de onları çok seviyorduk. Bizim desteğimize ve arkadaşlığımıza ihtiyaç duyuyorlardı ve biz de bunu onlara seve seve veriyorduk.

Bir gün, topun her zamankinden ağır gelmeye başlamasıyla Topthorn'un aksadığını fark ettim. Küçük bir akarsudan geçiyorduk ki topun tekerleklerinden biri çamura saplandı. Başımı Topthorn'a çevirdiğimde, çok zor durumda olduğunu ve adımlarının iyice güçsüzleştiğini gördüm. Çektiği acı gözlerinden anlaşılıyordu; ona yardımcı olabilmek için var gücümle topa asıldım.

Yağmurun dinmek bilmediği o gece, Topthorn çamurda yatarken ben de onun üzerinde dikildim. Her zamanki gibi karnının üzerine uzanmamış, gövdesinin üzerine yan yatmıştı; başını sadece öksürük nöbetleri geldiğinde kaldırıyordu. Ne yapacağımı bilemez durumdaydım; ona burnumu sürtüyor, onu sıcak tutabilmek için yalıyor ve acısını paylaştığımı, yalnız olmadığını bilmesini istiyordum. Kendimi onun şimdiye kadar gördüğüm en güçlü ve en dayanıklı at olduğu düşüncesiyle avutuyor, böyle durumlarda bel bağlayabileceği bir güç kaynağına sahip olması gerektiğini düşünüyordum.

Ertesi sabah topçular gelip bize mısır tayınımızı vermeden önce, her ne kadar başını her zamankinden eğik tutuyor ve ağır hareket ediyor olsa da, beklenen olmuş ve Topthorn ayağa kalkmıştı. Biraz dinlenebildiği takdirde düzelecek güce sahip olduğunu görebiliyordum.

Gelgelelim o gün bizi kontrol etmeye gelen veterinerin, Topthorn'a uzun süre dikkatle baktığını ve onun göğsünü dinlediğini fark ettim. Atlar da dâhil kimsenin sevmediği gözlüklü subaya dönerek, "Güçlü bir at," dedi. "İyi bir soydan geldiği belli, hatta belki de fazlaca iyi binbaşı; bu durum onun sonunu hazırlayabilir. Topa koşulmayacak kadar iyi bir at bu. Bana kalsa onu bir süre dinlendirirdim, ama yerine koyacak atınız yok, öyle değil mi? Bu halde bir süre idare edeceğini umuyorum, ama onu fazla zorlamayın binbaşı. Ekip mümkün olduğunca ağır ilerlemeli, yoksa elinizde ekip falan kalmaz; atlarınız olmadan topunuz da işe yaramayacaktır, haksız mıyım?"

Binbaşı sert ve soğuk bir ses tonuyla, "Diğerleri ne yapıyorsa, o da onu yapmak zorunda," dedi. "Daha azını ya da fazlasını değil. Bu konuda ayrıcalık yapmam mümkün değil. Eğer sağlam diyorsanız sağlamdır, o kadar."

"Devam edebilir durumda," dedi veteriner gönülsüzce. "Fakat sizi uyarmak zorundayım binbaşı. Dikkatli olmalısınız."

Bu konuşmanın fazla uzadığını ima eden bir sesle, "Elimizden geleni yapıyoruz," dedi binbaşı. Doğruyu söylemek gerekirse yapıyorlardı da. Bizi bir bir öldüren çamurdu. Çamur, başımızı sokacak bir yerin olmayışı ve bir de yiyecek azlığı.

13

Topthorn, o bahara hastalıktan dolayı epey güçten düşmüş ve öksürüğü hâlâ geçmemiş bir halde girdi; ama sonuçta yaşıyordu. İkimiz de yaşıyorduk. Zemin yeniden sertleşmiş, çayırlarda otlar bitmeye başlamıştı ve artık yeniden karnımızı doyurabiliyorduk. Tüylerimizse kış şartlarının getirdiği o hırpani görüntüyü atmış, güneşte pırıl pırıl parlamaya başlamıştı. Güneş ışınları kırmızı ve gri üniformaları artık daha temiz olan askerlerin de içini ısıtıyordu. Hepsi daha sık tıraş oluyorlardı ve her bahar yaptıkları gibi, savaşın sona ereceğinden, evlerinden, bir sonraki saldırının bu işi bitireceğinden ve yakında ailelerine kavuşacaklarından bahsediyorlardı. Daha mutluydular ve bu yüzden bize de daha iyi davranıyorlardı. Havanın düzelmesiyle birlikte tayın miktarları da düzelmiş, ekip yeni bir gayret ve azimle çalışmaya başlamıştı. Bacaklarımızdaki yaralar kaybolmuştu ve her gün yiyebildiğimiz kadar ot ve yulaf yiyor, karnımızı tıka basa doyurabiliyorduk.

Bir gün arkamızdaki midillilerin gayreti Topthorn'la beni utandırınca, dörtnala koşmaya başladık; binicilerimizden yediğimiz onca kamçıya rağmen, bu hıza kış boyunca bir defa bile ulaşamamıştık. Yeniden sağlığımıza kavuşmamız ve şarkı söyleyen, ıslık çalan askerlerin iyimserliği, çukurlu yollarda top çeken bizler için yeni bir zindelik kaynağı olmuştu.

O yaz, savaş bizden uzakta kaldı. Arada sırada küçük çaplı çatışmalar ve bombalamalar olmuyor değildi, ama ordular birbirlerine hırlamakla ve uzaktan gözdağı vermekle yetinmekten hoşnut görünüyorlardı. Daha ileride bulunan savaş hattı boyunca, bahar harekâtının yenilenmiş bir şiddetle devam ettiğini duyabiliyorduk tabii; fakat topları çekmemiz istenmediğinden, o yazı cephenin arkasında ve nispeten huzurlu bir şekilde geçirdik. Düğün çiçekleriyle bezeli bereketli çayırlarda tembel tembel otluyor, bazen can sıkıntısı bile duyuyorduk. Savaşa geldiğimizden bu yana ilk kez tombullaşmıştık. Belki de biraz fazla kilo aldığımızdan, Topthorn'la cephane arabasına koşulduk: Demiryolunun indirme istasyonundan, birkaç kilometre uzaklıktaki topçu mevzilerine seferler yapacaktık. Başımızda ise bize kış boyunca iyi davranan, uysal ihtiyar asker olacaktı.

Herkes ona yaşlı kaçık Friedrich diyordu. Onun deli olduğuu düşündüren şey, sürekli kendi kendine konuşması ve ken-

di kendine konuşmadığı zamanlarda da kimseyle paylaşmadığı özel bir espriye kıkırdayıp durmasıydı. Hiçbir şeye itiraz etmediği bilindiği için, yaşlı kaçık Friedrich'e kimsenin istemediği görevler veriliyordu.

Sıcağın ve tozun da etkisiyle iyice yorucu ve usandırıcı hale gelen bu görev, fazla kilolarımızı kısa sürede yok edip bizi bir kez daha halsiz düşürmeye başlamıştı. Yükümüz taşıyabileceğimizden ağır oluyordu, çünkü istasyondakiler Friedrich'in tüm itirazlarına rağmen, arabayı tepeleme doldurmakta ısrar ediyordu. Friedrich'i umursamıyorlar, o ne derse desin gülüp geçerek cephane yüklemeye devam ediyorlardı. Topçu mevzilerine doğru giderken yaşlı asker yokuşlarda arabadan inip yürüyor, arabanın ne kadar ağır olduğunu bildiğinden bize hiç acele ettirmiyordu. Sık sık dinlenmek ve su içmek için mola veriyorduk. Bize bütün yazı dinlenerek geçiren diğer atlardan daha fazla yem verilmesine özen gösteriyordu.

Artık her sabah Friedrich'in gelip bizi çayırdan almasını, koşumlarımızı takıp bizi kampın gürültü ve kargaşasından uzaklaştırmasını dört gözle bekler olmuştuk. Bir süre sonra anladık ki, Friedrich deli falan değildi; savaşmayı tabiatı kaldırmayan, iyi kalpli ve uysal bir adamdı, o kadar. Bir gün istasyona giden yolda ilerlerken, sadece Schleiden'deki kasap dükkânına geri dönmeyi arzuladığını; onu anlayan, hatta

dinlemeye tenezzül eden tek kişi kendisi olduğu için kendi kendine konuştuğunu itiraf etti bize. Kendi kendine gülüyordu, çünkü gülmediği takdirde ağlayacaktı.

"Biliyor musunuz dostlarım," dedi bir gün. "Şu koca alayda tek aklı başında adam benim. Aslında deli olanlar diğerleri, ama bunun farkında değiller. Savaşıyorlar ama neden savaştıklarını bilmiyorlar. Bu delilik değil mi? Bir insan nasıl olur da başka bir insanı öldürür, ama sebebini tam olarak bilmez? Farklı renk üniforma giymek ve farklı diller konuşmak yeterli bir neden mi yani? Bir de bana deli diyorlar! Şu karanlık savaşta gördüğüm tek mantıklı yaratıklar sizlersiniz ve tıpkı benim gibi, burada bulunmanızın sebebi zorla getirilmiş olmak. Eğer biraz cesaretim olsaydı –ama yok– bu yolda gitmeye devam eder ve bir daha arkamıza bakmazdık. Fakat o zaman beni yakalayıp vururlar ve karım, çocuklarım, annem ve babam sonsuza dek bunun utancıyla yaşardı. Bu yüzden, ben de bu savaşa 'yaşlı kaçık Friedrich' olarak devam edeceğim ki bir gün Schleiden'e geri dönüp içinde bulunduğumuz bu keşmekeş başlamadan önce, herkesin tanıdığı ve saygı duyduğu Kasap Friedrich olabileyim."

Haftalar geçtikçe, Friedrich'in Topthorn'a karşı ayrı bir sevgi duyduğu da ortaya çıkmaya başlamıştı. Onun yakın zamanda ağır hastalık geçirdiğini bildiğinden, ona daha fazla ilgi

gösteriyor ve en küçük yaraya bile, ileride ona rahatsızlık verir diye anında müdahale ediyordu. Bana da iyi davranıyordu davranmasına, ama Topthorn'a olan sevgisi bambaşkaydı. Sık sık bir adım geri çekilip onu sevgi ve takdir dolu bakışlarla süzüyordu. Aralarında, iki eski askerin arasında bulunabilecek türden bir bağ doğmuş gibiydi.

Yaz mevsimi yavaş yavaş yerini sonbahara bırakırken, Friedrich'le geçirdiğimiz günlerin de sonuna geldiğimizi anlamıştık. Gelgelelim Friedrich, Topthorn'a öylesine bağlanmıştı ki sonbahar harekâtı öncesinde yapılacak olan topçu birliği talimlerinde ona binmek için gönüllü olmuştu. Diğer topçular ilk başta bu teklife epey gülmüş olsalar da, iyi binicilere – Friedrich'in iyi bir binici olduğunu kimse inkâr edemezdi– her zaman ihtiyaçları olduğu da bir gerçekti. Böylece, yeniden kendimizi top çeken ekibin başında bulduğumuzda, Topthorn'un üzerinde yaşlı kaçık Friedrich oturuyordu artık. Sonunda her açıdan güvenebileceğimiz gerçek bir dosta kavuşmuştuk.

Bir gün Topthorn'a içini döken Friedrich, "Eğer bir gün burada, evimden uzakta ölürsem," dedi, "senin yanında ölmeyi dilerim. Fakat hepimizin evlerine sağ salim dönebilmesi için elimden geleni yapacağım; bu kadarı için sana söz verebilirim."

14

Böylece, savaşmaya gittiğimiz o sonbahar günü Friedrich bizimle geldi. Öğle vakti topçu bölüğü, gümüşi pırıltılarla akan bir nehrin her iki kıyısını kaplayan, geniş bir kestane ağacı korusunun davetkâr gölgesi altında dinleniyordu. Nehir birbirine su sıçratan, kahkahalar atan askerlerle doluydu. Biz de ağaçların arasında ilerledik ve çekmekte olduğumuz toptan çözülürken tüm koruluğun, yanlarında miğferleri, çantaları ve tüfekleriyle dinlenen askerlerle dolu olduğunu gördük. Kimi sırtını ağaca verip oturmuş sigara içiyor, kimiyse sırtüstü uzanmış uyuyordu.

Artık alıştığımız üzere, kısa süre sonra bazıları gelip iki midilliyi sevmeye başlamıştı; fakat bu sefer içlerinden biri Topthorn'a yaklaştı ve beğenisini açıkça belli eder şekilde bakmaya başladı. "İşte at diye buna denir," dedi ve arkadaşını çağırdı. "Gel de şuna bir bak Karl, daha önce böyle harika bir at

görmüş müydün hiç? Başı bir Arap atının başı. Bacaklarında safkan bir İngiliz atının hızı, sırtında ve boynundaysa bir Hannover atının kuvveti görülüyor. En iyi özellikleri bünyesinde toplamış." Uzanıp elinin üst kısmıyla Topthorn'un burnunu okşadı.

"Sen atlardan başka bir şey düşünmez misin Rudi?" diye sordu arkadaşı fazla yaklaşmadan. "Seni üç yıldır tanıyorum ve şu hayvanlar hakkında konuşmadığın tek bir gün bile olmadı. Çiftliğinizde onlarla birlikte büyüdüğünü biliyorum, ama yine de onlarda ne bulduğunu bir türlü anlayamıyorum. Yeme ve içme dışında bir şey düşünemeyen, ufacık bir beyin tarafından idare edilen dört bacak, bir kafa ve bir de kuyruk işte."

"Nasıl böyle konuşabiliyorsun?" dedi Rudi. "Şuna baksana Karl, onun ne kadar özel bir yaratık olduğunu görmüyor musun? Bu sıradan bir at değil. Gözlerinde soyluluk, tavırlarında bir dinginlik var. Erkeklerin sahip olmak isteyip de olamadığı tüm özellikleri temsil etmiyor mu? İnan bana dostum, atlar kutsal hayvanlar; hele böylesi! Tanrı onları yaratırken iyi iş çıkarmış. Bu sefil savaşın ortasında böyle bir ata rastlamak, bir hayvan pisliği yığını üzerinde bir kelebek bulmak gibi bir şey benim gözümde. Böyle bir yaratıkla aynı evrene ait olamayız biz."

Savaş devam ettikçe, askerler de gençleşiyor gibi geliyordu bana; Rudi de buna güzel bir örnekti doğrusu. Miğfer takmak-

tan terlemiş kısa saçlarının altında, Albert'ı son gördüğüm yaşta görünüyordu. Çoğu asker gibi, o da miğferini çıkardığında asker kıyafeti giymiş bir çocuğu andırıyordu.

Friedrich susuzluğumuzu gidermemiz için bizi aşağıya, nehir kıyısına götürdüğünde, Rudi ve arkadaşı da bizimle birlikte geldi. Topthorn yanımda suya daldırdığı başını çoğu zaman yaptığı gibi hızla sallayıp yüzümü ve boynumu ıslatarak ferahlattı, ardından da kana kana su içti. İkimiz bir süre nehir kıyısında durup suda eğlenen askerleri izledik. Koruluğa giden tepe oldukça eğimli ve engebeli olduğundan, Topthorn'un geri dönerken bir iki defa sendelemesini –ayakları yere benimkiler kadar sağlam basmazdı zaten– garipsemedim; zaten o da her seferinde dengesini bulup yanımda ilerlemeye devam etti. Fakat yürüyüşünde bir ağırlık, üzerinde bir halsizlik olduğunu da fark etmiştim; attığı her bir adım için daha fazla çaba sarf etmesi gerekiyordu sanki. Nefesi kesilmiş, hırıltılı hırıltılı solumaya başlamıştı. Ağaçların gölgesine varmak üzereydik ki Topthorn sendeleyip dizlerinin üzerine çöktü ve öylece kaldı. Ona kalkması için biraz zaman tanımak amacıyla bir süre durduysam da fayda etmedi. Olduğu yerde kalmıştı ve güçlükle nefes alıyordu. Başını kaldırıp bana baktı. Yardım isteyen bakışlardı bunlar. Ardından yüzünün üstüne doğru yığıldı ve yana devrilip hareketsiz kaldı. Dili ağzından dışarı sarkmıştı;

gözleri hâlâ bana bakıyor, ama artık beni görmüyordu. Telaşla eğildim ve burnumun ucuyla boynunu dürterek onu kımıldatmaya, uyanmasını sağlamaya çalıştım; ama içgüdülerim bana en sevdiğim dostumu kaybettiğimi, onun artık yaşamadığını söylüyordu. Friedrich, Topthorn'un yanına diz çökmüş, kulağını onun göğsüne dayamıştı. Doğruldu ve çevremizi sarmış askerlere bakarak başını iki yana salladı. "Ölmüş," dedi usulca. Sonra bir kez daha, bu sefer kızgın bir ses tonuyla yineledi: "Tanrı aşkına... Ölmüş." Yüzünden düşen bin parçaydı. "Neden?" diye sordu. "Neden bu savaş, iyi ve güzel olan her şeyi yok etmek zorunda?" Elleriyle gözlerini kapattığı sırada Rudi yanına gidip onu nazikçe ayağa kaldırdı.

"Elinden bir şey gelmez ihtiyar," dedi Rudi. "Onu geri getiremezsin. Haydi gel." Fakat Friedrich'in hiçbir yere ayrılmaya niyeti yoktu. Ben de bir kez daha Topthorn'a döndüm ve artık ölümün kesinliğini bildiğim ve hatta anladığım halde, yattığı yerde onu burnumla dürtmeye devam ettim; içimi büyük bir hüzün kaplamıştı ve tek istediğim şey, Topthorn'un yanında kalıp onu teselli etmekti.

Birliğin veterineri, haberi duymuş olan subaylar ve diğer askerlerle birlikte koşarak yanımıza geldi. Kısa bir muayeneden sonra, o da Topthorn'un ölmüş olduğunu açıkladı. "Biliyordum. Size böyle olacağını söylemiştim," dedi. Kendi kendi-

ne konuşuyor gibi bir hali vardı. "Bunu kaldıramıyorlar. Hep görüyorum. Az tayınla çok iş yapıyorlar ve bütün kışı açık havada geçiriyorlar. Hep görüyorum. Böyle bir at ancak bu kadar dayanabilirdi. Kalbi durmuş zavallının. Böyle vakaları gördükçe kızıyorum. Atlara böyle davranmamalıyız; makinelerimize bile daha iyi davranıyoruz."

Bir kez daha Topthorn'un yanına diz çöken Friedrich, atın koşumlarını çözdü. "O benim dostumdu," dedi. Etrafımızdaki askerler de çıt çıkarmadan duruyor, içten gelen bir saygı ve üzüntüyle Topthorn'un hareketsiz bedenine bakıyorlardı. Ne de olsa onu uzun zamandır tanıyorlardı ve o artık hayatlarının bir parçası haline gelmişti.

Bu şekilde yamaçta sessizce durduğumuz sırada, bir top mermisinin ıslığını duydum; hemen sonrasında da nehirde büyük bir patlama... Koruluk, çığlık atan ve sağa sola koşuşturan askerlerle birden canlanmış, dört bir yana mermiler düşmeye başlamıştı. Nehirdeki askerler yarı çıplak bir halde, çığlıklar atarak ağaçlara doğru koştular; fakat bombardıman onları takip ediyor gibiydi. Ağaçlar devrilmeye, atlar ve askerler de durmakta olduğumuz yamacın tepesine doğru var güçleriyle koşmaya başlamıştı. İlk başta ben de onlarla birlikte koşarak bombardımandan kaçmayı düşündüm; fakat Topthorn'un cansız bedeni ayaklarımın dibinde yatıyordu ve onu terk

edemezdim. Friedrich var gücüyle beni çekmeye, tepenin diğer tarafına götürmeye çalışıyor, yaşamak istiyorsam onunla gitmem gerektiğini söylüyordu bağıra çağıra; ama bir at kımıldamak istemezse hiçbir insan onu yerinden kımıldatamazdı. Ben de gitmek istemiyordum işte. Bombardımanın şiddetlendiğini ve arkadaşlarının birer birer tepeyi aşıp gözden kaybolduğunu gören Friedrich, dizginlerimi elinden atıp kaçmaya başladı. Ama çok ağır hareket ediyordu ve geç kalmıştı. Tepeye hiçbir zaman ulaşamadı. Topthorn'dan birkaç adım uzakta isabet aldı ve geriye doğru yuvarlana yuvarlana onun yanına kadar gelip hareketsiz kaldı. Birliğimi son gördüğümde, topu tepeye çıkarmaya çalışan iki midillinin beyaza kaçan yeleleri savruluyor; topçulardan bazıları can havliyle atların dizginlerini çekerken, bazıları da topu arkadan itmeye çalışıyordu.

15

O gün akşama kadar Topthorn'la Friedrich'in yanında durdum ve sadece bir kere, o da nehirden su içmek için yanlarından ayrıldım. Bombardıman vadide bir ileri bir geri dolaşıyor; çimleri, toprağı ve ağaçları havaya savurup geride sanki toprağın kendisi yanıyormuş gibi kokan dev çukurlar bırakıyordu. Fakat korkum, beni mümkün olduğunca Topthorn'un yanında kalmaya iten bir üzüntü ve sevgi selinde boğulmuştu. Biliyordum ki oradan ayrıldığımda bu dünyada yapayalnız kalacak, yanımda onun kuvvetini ve desteğini hissedemeyecektim. Bu yüzden, ben de onunla kaldım ve bekledim.

Ertesi günün sabahı, ikisinin yattığı noktanın yakınlarında otlanırken, top mermilerinin havada süzülme ve düşüp patlama sesleri arasında tüyler ürpertici başka bir ses duydum: Bir motorun gürültüsüyle, birbirine sürten çeliklerden çıkan dehşet verici bir şakırtı birbirine karışmıştı. Kulaklarımı başıma

yapıştırmama neden olan bu ses, askerlerin vadiyi terk ettiği noktanın ardından geliyor, giderek bana doğru yaklaşıyordu. Bombardıman tamamen kesildiğinde gümbürtü daha da arttı.

Şafağın soğuk ışıklarıyla aydınlanan tepede gri renkli hantal bir canavar belirdi; sonradan adının tank olduğunu öğrendiğim bu devasa metal yaratık ağır ağır, arkasından kara dumanlar püskürte püskürte üzerime doğru gelmeye başlamıştı. Birkaç saniye tereddüt içinde kaldıktan sonra, dehşete kapılıp nehre doğru koştum; en sonunda Topthorn'dan kopmak zorunda kalmıştım. Ayağımı basacak bir yer bulmaya çalışmadan tüm hızımla nehre girdim ve kısa süre sonra diğer taraftan çıktım. Ağaçlık yamacı yarılamıştım ki, o şeyin hâlâ peşimde olup olmadığını görmek için arkama baktım. Keşke bakmasaydım! Az önce bir tane olan canavarın yerinde şimdi birkaç tanesi vardı ve hepsi birden acımasızca bana doğru geliyordu. Topthorn'la Friedrich'in, bombardımanın harap ettiği yamaçta yattığı noktayı geçmişlerdi bile. Ağaçların altında –orada güvende olduğumu düşünerek– bir süre durup tankların nehri geçmelerini izledikten sonra, dönüp bir kez daha koşmaya başladım.

Nereye koştuğumu bilmiyordum. O kan dondurucu şakırtılar duyulmaz olup, silah sesleri iyice uzaktan gelmeye başlayıncaya kadar koştum. Başka bir nehirden geçip boş tarlalarda

dörtnala ilerlediğimi; çitlerin, çukurların ve terk edilmiş siperlerin üzerinden atladığımı; terk edilmiş virane köylerden geçtiğimi; sonunda akşama doğru kendimi yemyeşil ve ıslak bir çayırda bulduğumu ve dibi taşlı, suyu pırıl pırıl bir dereden su içtiğimi hatırlıyorum. Daha sonra yorgunluğa yenik düştüm ve bacaklarımda derman kalmayınca yere uzanıp uyudum.

Uyandığımda hava karanlıktı ve yine her yerde silahlar patlıyordu. Nereye bakarsam bakayım, gözlerimi acıtan ve etrafımı aniden gündüze çeviren beyaz ve sarı ışıklarla doluydu gökyüzü. Nereye yönelirsem yöneleyim, silahların bulunduğu yere doğru gidiyor gibiydim. Bu yüzden, olduğum yerde kalmanın daha iyi olacağını düşündüm.

Bunu yapmaya karar vermiştim ki aniden başımın üzerinde bir beyaz ışık patlaması oldu ve sesi gecenin karanlığını yırtan bir makineli tüfekten çıkan mermiler, bulunduğum yeri dövmeye başladı. Yeniden var gücümle karanlığa doğru koştum; önüme çıkan çalılar ve hendekler yüzünden sık sık sendeleyerek, çayırlarında ot namına bir şey kalmamış ve ağaçları gövdesiz kütüklerden ibaret bir bölgeye geldim. Nereye gidersem gideyim, karşıma içi bulanık ve pis sularla dolu büyük çukurlar çıkıyordu.

Bu çukurların birinden çıkmaya çalışırken, çukurun hemen kıyısındaki dikenli teli görmedim ve ön bacaklarımdan

biri tele takılıp orada mahsur kaldı. Can havliyle çırpınıp kurtulmaya çabaladım; başardım da. Fakat bu sırada dikenler bacağımı kesmişti. O andan sonra koşamaz oldum ve karanlıkta seke seke, ağır ağır ilerlemek zorunda kaldım. Bu halde bile kilometrelerce yürümüş olmalıyım, ama nereden nereye gittiğimi hiçbir zaman bilemeyeceğim. Bu yürüyüş boyunca ayağım acıyla zonklarken, bir yandan da çevremde dev silahlar gümbürdüyor, tüfekler geceyi delik deşik ediyordu. Bacağım kanıyor, tüm vücudum ağrıyordu. Tarifsiz bir dehşete kapılmıştım; tek dileğim, Topthorn'un yanımda olmasıydı. O, hangi yöne gitmemiz gerektiğini bilirdi, diyordum kendi kendime. Evet, o olsaydı bilirdi.

Seke seke ilerlemeye devam ettim. Beni yönlendiren tek şey, gecenin en karanlık olduğu yerde bombardımandan bir nebze olsun korunabileceğim düşüncesiydi. Arkamdaki bombardımanın gümbürtüsü ve çakan ışıkları öylesine şiddetliydi ki, gecenin zifirî karanlığını suni bir güne çeviriyor, Topthorn'un yattığı noktanın o yönde olduğunu bilmeme karşın beni geri dönmekten alıkoyuyordu. Önümden ve her iki yanımdan silah sesleri gelmesine rağmen, ufukta simsiyah, bozulmamış bir gecenin hâkim olduğunu görünce ilerlemeye devam ettim.

Gecenin soğuğu yüzünden yaralı bacağım ikide bir kasılıyor, artık onu havaya kaldırırken bile canım yanıyordu. Kısa

süre sonra, artık üzerine basamadığımı fark ettim. Izdırap, dehşet ve yalnızlık dolu bir geceydi bu... Hayatımın en uzun gecesiydi. Ayakta kalmamı ve yola devam etmemi sağlayan tek şey, hayatta kalmaya yönelik güçlü bir arzuydu sanırım. Tek şansımın, çatışmanın gürültüsünü mümkün olduğunca arkamda bırakmak olduğunu hissettiğimden, ilerlemek zorundaydım. Zaman zaman piyade tüfeklerinin ve makineli tüfeklerin patlamaları etrafımı sardığında korku içinde donakalıyor, çatışma bitip kaslarımın yeniden hareket edebildiğini fark edene kadar hiçbir yere kımıldayamıyordum.

İlk zamanlar sadece çukurların diplerinde gezinen hafif pus, birkaç saat sonra kalın ve dumansı bir sonbahar sisine dönüşmüştü ve artık yalnızca açık ya da koyu tonda bulanık gölgeler ve şekiller görür olmuştum. Hemen hemen bir körden farksızdım ve sadece bombardımanın giderek daha da uzaklaşan gümbürtüsüne güveniyor; onu sürekli arkamda tutmaya özen göstererek, önümde beni bekleyen daha karanlık ve sessiz dünyaya doğru ilerliyordum.

Günün ilk ışıkları sis perdesini aralamaya başladığı sırada, biraz ileriden buyurgan ve aceleci fısıltılar geldiğini duydum. Durup hiç hareket etmeden dinlemeye koyuldum; bir yandan da seslerin kime ait olduğunu görmeye çabalıyordum. "Tetikte bekleme vakti. Acele edin beyler. Haydi, sallanmayın." Sis,

sesleri boğuyor gibiydi. Telaşlı adımlar ve tüfek şakırtıları geldi kulağıma. "Kaldır onu yerden asker, ne yaptığını sanıyorsun? Şimdi o tüfeği temizle ve oyalanma." Bu konuşmayı uzun bir sessizlik takip etti; ben de ihtiyatlı adımlarla, hem hevesle hem de korkarak, sesin geldiği yöne doğru ilerledim.

"İşte orada çavuş. Yine gördüm. Yemin ederim ki gördüm."

"Peki ne gördün sence? Kahrolası Alman ordusunun tamamını mı? Yoksa içlerinden birkaçı sabah yürüyüşüne mi çıkmış?"

"Asker değildi çavuş, Alman da değildi; daha çok bir ata ya da ineğe benziyordu."

"At ya da inek mi? Sahipsiz bölgede mi? Peki oraya nasıl girdi sence? Çok geç yatıyor olmalısın evlat, gözlerin sana oyun oynuyor."

"Ama sesini de duydum çavuş. Yalan söylüyorsam ne olayım."

"Ben bir şey görmüyorum ama. Neden görmüyorum biliyor musun? Çünkü görülecek bir şey yok da ondan. Biraz fazla heyecanlısın evlat ve bu heyecanın tüm taburu yarım saat erken uyandırdı. Peki bunu teğmene anlattığımda, güzellik uykusundan uyandırıldığı için kimi ödüllendirecek sence? Hepsi birer dünya tatlısı olan yüzbaşıları, binbaşıları ve tugay komutanını, sevimli teğmenlerimizi uyandırdın... Sadece ve sadece,

kahrolası bir at gördüğünü sandığın için!" O andan sonra söyleyeceklerini herkesin duyabilmesi için sesini yükseltti. "Neticede hepimiz uyandık ve önümüzde mercimek çorbası kadar koyu bir sis duruyor. Almanların, onları göremediğimiz zamanlarda kapımızı çalmayı ne kadar çok sevdiğini bildiğimize göre, hepiniz gözlerinizi dört açacak ve tetikte bekleyeceksiniz; böylece kahvaltıya kadar hayatta kalmayı başarabiliriz... Tabii eğer kahvaltı varsa. Birkaç dakika içinde herkese rom dağıtılacak, bu sizi kendinize getirir. Fakat o zamana kadar gözlerinizi sisten ayırmayın."

O konuşurken ben de seke seke oradan uzaklaştım. Kaygı içerisinde bir sonraki kurşun ya da bombayı bekliyor, başımdan kuyruğuma kadar tir tir titriyordum. Tek isteğim yalnız kalmak, tehditkâr ya da değil, tüm seslerden uzaklaşmaktı. Halsizlik ve korku, mantıklı düşünmemi engelliyordu; sisin içinde bir oraya bir buraya yürüdüm. En sonunda, sağlam bacaklarım da beni taşıyamayacak duruma gelince durdum ve kanayan bacağımı berbat kokulu suyla dolu bir çukurun yanındaki yumuşak çamur tümseğine koyup dinlendirdim. Bir yandan da yiyecek bir şeyler bulabilmek umuduyla çaresizce toprağı kokluyordum. Fakat bulunduğum noktada en ufak bir yeşillik bile kalmamıştı ve bir adım daha atacak ne gücüm ne de isteğim vardı. Yakınlarda bir yerlerde bir tutam ot görürüm

düşüncesiyle etrafıma bakınmak için başımı kaldırdığımda, sisin arasından sızan ilk güneş ışınları sırtıma dokundu ve üşümüş, kaskatı kesilmiş bedenime ılık bir dalga gibi yayıldı.

Birkaç dakika içerisinde sis kaybolmaya başlayınca çamurla kaplı, kocaman çukurlarla dolu, geniş ve harap olmuş bir koridorda olduğumu anladım. Bu gri koridorun her iki tarafına, sonsuza kadar ilerliyormuş gibi görünen dikenli teller döşenmişti. Daha önce buna benzer bir yerde bulunduğumu, o gün yanımda düşmana taarruz ederken Topthorn'la birlikte böyle bir koridordan geçtiğimizi hatırladım. Burası, askerlerin 'sahipsiz bölge' dedikleri yerdi.

16

Her iki tarafta bulunan siperlere bir heyecan ve kahkaha dalgası yayılıyordu. Giderek büyüyen bu dalgaya, kimsenin başını kaldırmaması ve ateş etmemesi yönündeki emirler karışmaktaydı. Bulunduğum noktadan baktığımda, zaman zaman çelik bir miğferin parıltısı ilişiyordu gözüme; duyduğum seslerin hayal mahsulü olmadığına dair tek kanıtım buydu. Bir yerlerde pişen yemeğin harika kokusunu alınca, şimdiye kadar yemiş olduğum tüm sıcak lapalardan daha nefis olan bu hafif tuzlu kokuyu içime çekmek için burnumu kaldırdım. Her iki tarafta da pişen bu sıcak yemekten tadabileceğim düşüncesiyle bir sağa bir sola gittim, ama aşılması mümkün olmayan gevşek halkalı dikenli teller tarafından durduruluyordum. Yaklaştığımda askerler neşeyle bağrışmaya başlıyor, artık kafalarını siperlerden tamamen çıkarıp beni kendilerine doğru çağırıyorlardı; telden geri dönüp sahipsiz bölgeyi

geçerek diğer tarafa varınca ıslık ve alkışlarla karşılanıyor, fakat bir türlü teli geçemiyordum. O sabah sahipsiz bölgede mekik dokuduktan sonra nihayet, bu delik deşik olmuş arazideki çukurlardan birinin ucunda ot yetişen küçük bir bölge buldum.

Zaten az olan bu ıslak ve kaba otları bitirmekle meşgulken, gri üniformalı bir adamın, başının üzerinde beyaz bir bayrak sallayarak siperden dışarı çıktığını gördüm. Ben başımı kaldırıp onu izlerken, o da sistemli bir şekilde telleri kesip aralamaya başlamıştı. Bu sırada diğer taraftaysa hararetli bir tartışma yaşanıyordu ve kısa süre sonra oradan da, hâki renkli paltosu olan ve miğferli ufak tefek biri belirip sahipsiz bölgeye çıktı. O da tıpkı diğeri gibi elinde beyaz bir bayrak tutuyordu ve önündeki dikenli telleri kesmeye başladı.

Dikenli teli ilk olarak Alman askeri aştı; arkasında küçük bir boşluk bırakmıştı. Beni yanına çağırıyor, bir yandan da yavaş yavaş yanıma yaklaşıyordu. Daha görür görmez onu sevgili Friedrich'e benzetmiştim; tıpkı Friedrich gibi bu adamın da gri saçları ve pasaklı görünen, düğmeleri iliklenmemiş bir üniforması vardı ve benimle şefkatli bir ses tonuyla konuşuyordu. Bir elinde ip tutuyordu; diğer eliniyse bana doğru uzatmıştı. Henüz onu net görebileceğim bir mesafeye gelmemiş olsa da, daha önce bana uzatılmış olan avuçların çoğunun dolu oldu-

ğunu tecrübe etmiş olduğumdan, bir umutla o yöne doğru ihtiyatlı bir şekilde sekmeye başladım. Şimdi her iki taraftaki siperlerde de askerler atış basamağına çıkmışlar, miğferlerini sallamaya ve tezahürat yapmaya başlamışlardı.

"Hey, ahbap!" Arkamdan gelen sesi duyunca durdum. Başımı çevirdiğimde, hâki üniformalı ufak tefek adamın da sahipsiz bölgede bata çıka ilerlediğini gördüm; havaya kaldırdığı elinde beyaz bir mendil vardı. "Hey ahbap! Nereye gidiyorsun bakalım? Bekle biraz. Yanlış yönle gittiğinin farkında değil misin yoksa?"

Bana doğru gelen iki adam daha farklı olamazdı herhalde. Grili olan diğerine oranla çok daha uzun boyluydu ve yaklaştıkça yüzü belirginleşmiş, yılların verdiği kırışıklıklar da ortaya çıkmıştı. Eğreti üniformalı bu askerin ağırbaşlı ve kibar biri olduğu her halinden belliydi. Miğfer takmamıştı; onun yerine, benim de çok iyi bildiğim, kırmızı şeritli yassı bir şapka, başının arka tarafında gelişigüzel bir şekilde duruyordu. Hâki üniformalı diğer asker de kızarmış bir yüzle nefes nefese yanımıza gelmişti şimdi; pürüzsüz yüzünden, diğer askerin yaşına gelmesi için epey zamanı olduğu anlaşılıyordu. Geniş siperli yuvarlak miğferi, bir kulağına doğru eğilmişti. Birkaç gergin ve sessiz saniye boyunca, bu ikili birbirlerine birkaç metre mesafede durdu ve tek bir kelime bile etmeden tedirgin bakışlarla

birbirlerini süzdü. Sessizliği bozan, hâki üniformalı genç asker oldu.

Yanımıza gelip, kendisinden epey uzun olan Alman askerine bakarak, "Şimdi ne olacak?" diye sordu. "İki kişiyiz, ama ortada tek bir at var. Tabii, Kral Süleyman* bu soruna çözüm bulmuştu, öyle değil mi? Fakat bu durumda onunki pek de pratik bir çözüm olmaz, yanılıyor muyum? Daha da kötüsü, tek kelime Almanca bilmiyorum ve görünüşe göre senin de, benim neden bahsettiğim hakkında hiçbir fikrin yok. Oof, buraya gelmemem gerektiğini biliyordum zaten. Neden yaptım ki böyle bir şeyi? Hem de çamura batmış yaşlı bir at için?"

"Ama ben az da olsa dilinizi biliyorum," dedi diğer asker, içi kara ekmek parçalarıyla dolu avucunu bana doğru uzatmaya devam ederek. Bu daha önce de tattığım, genelde biraz fazla acı bulduğum bir yiyecekti. Fakat o an seçici olamayacak kadar açtım ve asker konuşurken ben de avucundakileri kısa sürede silip süpürdüm. "İngilizcem çok iyi değil, öğrenci gibi konuşuyorum, ama ikimiz için yeterli olur." Bu sırada elindeki ipi de yavaşça boynuma bağladı. "Diğer soruna gelirsek: Buraya ilk ben geldim, o yüzden at benim. Âdil, değil mi? Tıpkı sizin kriket oyunu gibi?"

* At sevgisiyle bilinen, M.Ö. 970-928 yıllarında yaşadığı kabul edilen hükümdar. [E. N.]

"Kriket mi? Kriket mi dedin? Galler'de o barbarca oyunun adını duyan mı var? Kokuşmuş İngilizlerin oyunu o. Benim oyunum ragbi; gerçi benim geldiğim yerde bu, oyundan çok bir dindir. Savaş beni durdurmadan önce Maesteg takımında orta saha oyuncusuydum ve Maesteg'de bir lafımız vardır: Boşta kalan top bizimdir."

Endişeli bir ifadeyle kaşlarını çatan Alman, "Pardon?" dedi. "Ne demek istediğini anlamadım."

"Önemli değil Jerry*. Artık bir önemi yok. Bütün bu olan biteni -savaştan bahsediyorum- barışçıl şekilde çözebilirdik ve böylece ben de geldiğim vadiye geri dönerdim; sen de öyle. Gerçi bu senin suçun değil... benim de."

Artık iki taraftan gelen tezahüratlar kesilmişti ve her iki ordu da çıt çıkarmadan, yanımdaki iki askerin konuşmasını izliyordu. Galli asker burnumu okşuyor, kulaklarıma dokunuyordu. "Atlardan anlıyor musun?" diye sordu uzun boylu Alman asker. "Yaralı ayağının durumu kötü mü? Kırık mı sence? Üzerine basamıyor sanki."

Galli asker eğildi; nazikçe ve ne yaptığını bilerek ayağımı kaldırıp yaranın etrafındaki çamuru temizledi. "Evet, bacağı kötü durumda, ama kırık olduğunu sanmıyorum Jerry. Ciddi bir yara bu, epey derin bir kesik var. Dikenli tel yüzünden

* İngiliz askerlerinin Alman askerlerine taktığı genel isim. [Ç. N.]

olmalı. Bir an önce tedavi edilmezse yara iltihap kapar ve o zaman da yapacak bir şey kalmaz. Epey de kan kaybetmişe benziyor. İyi ama onu kim alacak? Savaş hattımızın gerisinde bir yerlerde, ona bakabilecek bir hayvan hastanemiz var; fakat herhalde sizde de vardır."

"Evet, sanırım var. Tam yerini bilmiyorum gerçi," dedi Alman ağır ağır konuşarak. Ardından cebinden bir madeni para çıkardı. "Hangi yüzü istediğini söyle," dedi. "Siz 'yazı' ya da 'tura' diyordunuz galiba. Parayı iki tarafa da göstereceğim; böylece herkes, atı alan kişinin onu tamamen şansıyla kazandığını bilecek. Bu sayede kimsenin gururu da incinmez, değil mi? Ve herkes mutlu olur."

Galli asker, karşısındaki adamı takdir dolu bakışlarla süzdü ve gülümsedi. "Pekâlâ, dediğin gibi olsun Jerry. Haydi, parayı herkese göster, sonra da havaya at. Ben de o sırada hangi yüzü seçtiğimi bağırayım."

Uzun boylu asker, güneşe doğru tuttuğu parayı kendi etrafında ağır ağır dönerek herkese gösterdi. Sonra da onu, havada taklalar atacak şekilde gökyüzüne doğru fırlattı. Galli asker para yere düşmeden önce, herkesin duyabileceği gür bir sesle, "Tura!" diye bağırdı.

Alman asker, "Şu işe bakın," dedi, yere eğilip parayı alırken. "İmparatorumuz çamurun içinden bana bakıyor ve bu

yaptığımdan hiç de memnun değil gibi. Bu da demektir ki, sen kazandın. At senindir. Ona iyi bak dostum." Az önce bıraktığı ipi tutup Galli askere uzattı, sonra da elini göğsüne koydu. Yıpranmış yüzü, bir gülümsemeyle aydınlanmıştı şimdi. "Bir veya iki saat içerisinde, birbirimizi öldürmek için elimizden geleni yapmaya başlayacağız yeniden," dedi. "Bunu niye yapıyoruz, Tanrı bilir... Hatta belki o da unutmuştur. Elveda Galli dost. Onlara gösterdik, öyle değil mi? Birbirlerine güvendikleri takdirde, iki insanın her sorunu çözebileceğini gösterdik onlara. Sadece güven gerek, değil mi?"

İpi eline alan hâki üniformalı Galli, bir yandan da şaşkınlıkla başını iki yana sallıyordu. "Jerry, ahbap, eğer burada birkaç saat kalmamıza izin verselerdi, yaşanan bu rezaleti sona erdirebilirdik. Köylerimizdeki dullar ve çocuklar daha fazla gözyaşı dökmek zorunda kalmazdı. En kötü ihtimalle, eğer işin içinden çıkamazsak, bir yazı tura atardık, değil mi ama?"

Bunu duyan Alman asker kıkırdadı. "Eğer bu şekilde yaparsak, bu sefer kazanma sırası bize gelir ve bu durum sizin Lloyd George'un pek hoşuna gitmeyebilir." Ellerini Galli askerin omuzlarına koydu. "Kendine dikkat et dostum; şansın açık olsun. Auf Wiedersehen."* Böyle diyerek arkasını döndü ve

* Almancada 'görüşmek üzere' anlamına gelen söz öbeği. [E. N.]

sahipsiz bölgede ağır adımlarla kendi taraflarındaki dikenli tele doğru ilerledi.

"Sana da bol şans ahbap," diye bağırdı Galli. Sonra da ipimden tutarak beni kendi tarafına doğru götürdü. Ben teldeki delikten seke seke geçerken, siperlerdeki askerler de keyifli kahkahalar eşliğinde sevinç gösterilerinde bulunuyordu.

17

O sabah beni içeri alan Kahraman Galli askerden veteriner arabası üzerinde uzaklaşırken, sağlam üç bacağımın üzerinde durmakta büyük zorluk çekiyordum. Kalabalık ve heyecanlı bir asker grubu beni geçirmek üzere çevremi sarmıştı. Fakat önümde uzun ve engebeli bir yol vardı, bir süre sonra dengemi kaybederek rahatsız bir pozisyonda yere yığıldım. Araba savaş hattından sallana sallana uzaklaşıyor, her sallanışta bacağım dayanılmaz bir acıyla zonkluyordu. Arabayı iki gürbüz at çekiyordu; her ikisinin de güzelce yağlanmış koşumları vardı ve son derece bakımlıydılar. Uzun saatler boyu açlık ve acı çekmiş olduğumdan, tekerleklerin düz bir zeminde ilerlemeye başladığını ve kısa süre sonra arabanın ılık ve solgun sonbahar güneşi altında birden durduğunu fark ettiğim halde ayağa kalkacak gücü bulamadım. Gelişimin çok sayıda heyecanlı kişnemeyle karşılandığını duyunca başımı kaldırdım ve arabanın

yan tahtalarının üzerinden baktım. Zemini taş döşeli, geniş bir avlu vardı karşımda: Her iki yanında harika iki ahır, onların ardındaysa kuleleri olan kocaman bir ev duruyordu. Ahır bölmelerinin kapılarından, kulakları dikilmiş meraklı at başları uzanmıştı. Her yer hâki üniformalı adamlarla doluydu. Birkaç tanesi bana doğru koşuyordu ve içlerinden birinin elinde ipten yapılma bir yular vardı.

İnişim epey acı verici bir deneyim oldu; zaten güçsüz kalmış olan bacaklarım, yaptığımız uzun yolculuk sonucu iyice tutulmuştu. Fakat beni ayağa kaldırmayı başardılar ve bir rampa yardımıyla geri geri giderek aşağıya inmemi sağladılar. Birden kendimi avlunun ortasında, kaygılı ve meraklı bakışların merkezinde buldum; bir grup asker etrafımı sarmış, dört bir yanımı incelemeye, her tarafıma dokunmaya başlamıştı.

O sırada avlunun diğer tarafından gür bir ses yankılandı: "Siz ne yaptığınızı sanıyorsunuz? Karşınızda bir at var. Tıpkı diğerleri gibi bir at." Oldukça iri cüsseli bir adam, taş kaplı zemine çizmelerinin topuklarını vura vura yaklaşıyordu. Başındaki siperli şapka neredeyse burnuna değecekti ve ciddi ifadeli kırmızı suratının yarısını saklıyordu. Dudaklarının bittiği yerde, yukarıya doğru ilerleyen kızıl renkli bıyıkları vardı. "Ünlü bir at olabilir. Şu lanet savaş boyunca sahipsiz bölgeden canlı çıkmış tek at olabilir. Ama sonuçta o sadece bir at, hem

de en kirlisinden! Burada göreve başladığımdan bu yana, hırpani görünümlü birçok at getirildi buraya; fakat bu şimdiye kadar gördüğüm en bakımsız, en pis, en çamurlu at. Tam bir yüz karası. Ve sizler de çevresine dizilmiş ona bakıyorsunuz." Kolunda üç kalın şerit vardı ve üzerindeki hâki üniforma jilet gibi ütülüydü. "Bu hastanede yüz ya da daha fazla hasta at var ve biz sadece on iki kişiyiz. Karşınızdaki atla ilgilenme görevi bu genç aylağa verildi; bu da demek oluyor ki, siz hergeleler işlerinizin başına dönebilirsiniz. Hâlâ ne duruyorsunuz tembel maymunlar, marş marş!" Bunun üzerine askerler çil yavrusu gibi dağıldı; yanımda sadece, beni ahıra doğru götürmeye başlamış olan oğlan kalmıştı şimdi. "Ve sen," dedi aynı gür ses. "Binbaşı Martin on dakika içinde aşağıya inip o atı inceleyecek. O geldiğinde bu at, tıraş olurken ayna niyetine kullanılabilecek kadar temiz ve parlak olmalı. Anlaşıldı mı?"

Oğlanın cevabı, "Emredersiniz çavuş," oldu. Aslında çok sıradan bir cevaptı bu, fakat beni tepeden tırnağa ürpertmişti. Bu sesi daha önce bir yerde duymuştum, ama tam olarak nerede duyduğumu hatırlayamıyordum. Tek bildiğim, bu iki kelimenin bedenime neşe, umut ve beklenti dalgası yaydığı ve birden içimi ısıttığıydı. Genç asker beni taş döşeli yolda ağır ağır götürürken, ben de onun yüzünü daha iyi görebilmek için çabalıyordum. Fakat aradaki mesafeyi koruduğu için, düzgün

tıraş edilmiş bir ense ve bir çift pembe kulaktan başka bir şey göremiyordum.

"Sahipsiz bölgede mahsur kalmayı nasıl başardın şapşal şey?" diye sordu bana. "Seni buraya getireceklerine dair haber aldığımızdan bu yana, herkes bu sorunun yanıtını bilmek istiyor. Peki, kendini bu hale sokmayı nasıl başardın? Yemin ederim ki vücudunda çamurla kaplı olmayan bir nokta kalmamış. Bu pisliğin altında nasıl göründüğünü kestirmek güç. Yine de yakında öğreneceğiz. Seni buraya bağlayıp açık havada kabaca temizleyecek, sonra da binbaşı gelmeden önce güzelce fırçalayacağım. Gel bakalım şapşal, temizliğin bittikten sonra binbaşı seni bir güzel muayene edecek ve o berbat kesiğin icabına bakacak. Ne yazık ki sana yem ya da su veremem; önce binbaşının izin vermesi lazımmış, çavuş öyle söyledi. Ameliyat edilmen gerekebilir diye." Fırçaları temizlerken çaldığı ıslık, tanıdığım sese tıpatıp uyuyordu. Artık emindim, yanılıyor olamazdım. Tüm vücudumu saran bir mutlulukla, beni tanımasını sağlamak için şaha kalktım ve kişnedim. Kim olduğumu görmesini istiyordum. "Hey, dikkat et şapşal. Neredeyse şapkamı düşürüyordun," diyerek ipimi sıkıca tuttu ve mutsuz olduğum zamanlarda hep yaptığı gibi burnumu okşadı. "Bunu yapmana gerek yok. Endişelenme, her şey yoluna girecek. Boşuna huzursuzlanıyorsun. Bir zamanlar, sana benzeyen genç

bir at tanımıştım. O da senin gibi ürkek ve tedirgindi, ta ki birbirimizi tanıyana dek."

"Yine atlarla mı konuşuyorsun Albert?" dedi birisi yandaki ahırdan. "Tanrı aşkına! Söylediğin şeylerin tek kelimesini bile anladıkları ne malum?"

"Bazıları anlamıyor olabilir David," dedi Albert. "Fakat bir gün, içlerinden biri anlayacak. Buraya gelecek ve benim sesimi tanıyacak. Er ya da geç buraya geleceğine eminim. İşte o zaman, ona söylenilen her şeyi anlayan bir at bulacaksın karşında."

"Yine Joey'yi mi sayıklıyorsun sen?" Sesin sahibinin başı, ahırın kapısı üzerinden uzanmıştı şimdi. "Hiç vazgeçmeyecek misin Berty? Sana daha önce de söyledim, hem de binlerce defa. Dediklerine göre burada yarım milyona yakın at var ve sen Veteriner Sınıfı'na belki ona rastlarsın diye katılmışsın." Albert bana daha yakından baksın diye, yaralı ayağımla toprağı eşeledim; fakat o sadece ensemi okşamakla yetinip beni temizleme işine girişti. "Atının bu kapıdan girme ihtimali yarım milyonda bir. Gerçekçi olmak zorundasın. Belki de ölmüştür; çoğunun sonu böyle oldu. Gönüllü süvari alayıyla Filistin'e gitmiş bile olabilir. Yüzlerce millik savaş hattının herhangi bir yerinde olabilir. Eğer atlarla aran bu kadar iyi olmasaydı ve benim de en iyi arkadaşım olmasaydın, senin Joey'yle kafayı yediğini düşünürdüm doğrusu."

Gövdemin alt kısmındaki kurumuş çamurları kazımak için çömelen Albert, "Onu gördüğün zaman anlayacaksın David," dedi. "Göreceksin bak, dünyada onun gibi bir at daha yoktur. Al renkli parlak tüyleri, siyah yelesi ve kuyruğu var. Alnında beyaz bir nişanesi ve milimi milimine aynı boyda beyaz sekiler var. Hemen hemen on altı karış uzunluğunda ve her yönüyle mükemmel bir at. Onu görünce anlayacaksın David, başka ne desem boş. Joey'yi binlerce at arasından seçebilirim. Onda diğerlerinden farklı bir şeyler var. Yüzbaşı Nicholls, hani şu şehit olan, bahsetmiştim ya, Joey'yi babamdan satın alan ve bana onun resmini yollayan; o bunu biliyordu. Onu ilk gördüğünde anlamıştı bunu. Joey'yi bulacağım David. Buraya onu bulmak için geldim ve bulacağım. Ya ben onu bulacağım ya da o beni bulacak. Daha önce de dediğim gibi, ona bir söz verdim ve sözümü tutacağım."

"Sen kafayı yemişsin Berty," diyen arkadaşı, ahırın kapısını açıp içeriye girdi ve bacağımı incelemek için yanıma geldi. "Evet evet, kafayı yemişsin sen." Ayağımı nazikçe tutup havaya kaldırdı. "Hey, bunun da ön ayaklarında beyaz sekiler var, bunca kan ve çamurun altında gömülüp kalmış. Hazır gelmişken yarasını temizleyeyim bari; yoksa bu işi asla zamanında bitiremeyeceksin. Kendi ahırlarımdaki dışkıları boşalttım ve yapacak başka işim yok. Yardıma ihtiyacın varmış gibi görü-

nüyor. Çavuş Thunder'ın da laf edeceğini sanmıyorum; söylediği her şeyi yaptım ne de olsa."

İki asker canla başla beni temizlemeye, fırçalayıp yıkamaya koyuldu. Bense elimden geldiğince hareketsiz duruyor, sadece arada bir burnumla Albert'ı dürterek bana bakmasını sağlamaya çalışıyordum. Ama o, kuyruğumu ve vücudumun arka kısmını temizliyordu şimdi.

"Üç," dedi arkadaşı, ayaklarımdan bir tanesini daha temizledikten sonra. "Beyaz sekiler üç oldu."

"Kes şunu David," dedi Albert. "Aklından ne geçtiğini biliyorum. Onu hiçbir zaman bulamayacağımı düşünüyor herkes. Orduda dört beyaz sekiye sahip binlercesi vardır, bunun farkındayım; ama yalnızca bir tanesinin alnında haç şeklinde bir nişane var. Ayrıca kaç tanesi akşamüstü güneşinde alev alev parlar ki? Bana inan David, yeryüzünde onun gibi bir at daha yok."

"Dört," dedi David. "dört bacak ve dört beyaz seki etti. Geriye sadece alnındaki haç kaldı. Şu çamurdan atı bir de kırmızıya boyadık mı, karşında Joey duruyor olacak!"

"Ne olur dalga geçme David," dedi Albert. "Bu konuda ne kadar ciddi olduğumu biliyorsun. Onu bulmak benim için hayattaki en büyük mutluluk olacak. Buraya gelmeden önce sahip olduğum tek arkadaştı o. Sana söylemiştim, ben onunla büyüdüm. Şu hayatta kendimi yakın hissettiğim tek yaratık o."

David başımın yanında duruyordu şimdi. Alnıma düşen perçemleri kaldırıp önce nazikçe, sonra da hızla fırçalamaya başladı; bir yandan da tozları gözlerimden uzağa üflüyordu. Durup o bölgeye yakından baktıktan sonra, bir aşağı bir yukarı fırçalamaya devam etti ve nihayet ben sabırsızlanıp silkininceye durdu.

"Berty," dedi usulca. "Dalga geçmiyorum, yemin ederim. Az önce geçiyordum, ama artık ciddiyim. Joey'nin aynı boyda dört beyaz sekisi olduğunu söylemiştin, değil mi?"

"Evet," dedi Albert kuyruğumu fırçalamaya devam ederek.

"Bir de alnında beyaz bir haç var mı demiştin?"

"Doğru," dedi Albert umursamaz bir tavırla.

"Daha önce hiç böyle bir at görmedim," diyen David, bir yandan da önüme düşen perçemleri eliyle düzeltiyordu. "Böyle bir şeyin mümkün olmadığını sanıyordum."

"Evet, ama dedim ya, böyle bir at var işte. Güneş ışığında al al parlayan bir attı."

"Mümkün değil diyordum kendi kendime," dedi arkadaşı kontrollü, renk vermeyen bir sesle. "Ama şu andan itibaren öyle demiyorum."

"Kes şunu David," diyen Albert'ın kızmaya başladığı belli oluyordu. "Daha kaç defa söylemem gerekiyor? Joey benim için çok önemli ve bu konuda dalga geçilmesini istemiyorum."

"Dalga geçmiyorum dedim ya Berty. Son derece ciddiyim. Gerçekten. Bu atın bacaklarında hepsi aynı boyda dört seki, alnında da haç şeklinde belirgin bir işaret var. Senin de gördüğün gibi, siyah bir yele ve kuyruğa sahip. Yaklaşık on altı karış boyunda ve temizlendiği zaman bir tablo gibi şirin olacak. Ayrıca bu çamurun altında al bir at duruyor Berty, tıpkı senin dediğin gibi."

Daha David lafını bitirmemişti ki Albert aniden kuyruğumu bırakıp, elini sırtımda gezdirerek ağır adımlarla etrafımda yürüdü. Nihayet yüz yüze gelebilmiştik işte. Yüz hatları tahminimden daha sertti; gözlerinin çevresinde daha fazla çizgi vardı ve bu üniformalı haliyle, onu hatırladığımdan daha iri ve uzun görünüyordu. Ama karşımda duran kişi Albert'tı. Evet, benim Albert'ımdı bu.

Gözlerimin içine bakarak, "Joey?" dedi kararsızlıkla. "Joey?" Başımı kaldırıp mutlulukla kişnedim; ona verdiğim yanıt avluda yankılanmış, atları ve askerleri ahırların kapısına çıkarmıştı. "Olabilir," dedi Albert usulca. "Haklısın David, bu at gerçekten de o olabilir. Sesi bile benziyor. Ama bundan emin olmanın bir tek yolu var." Bunu dedikten sonra ipimi çözdü ve başımdan yularımı çıkardı. Ardından avlunun kapısına kadar yürüyüp bana doğru döndü ve ellerini dudaklarına götürerek ıslık çaldı. Bu, onun yıllar önce çiftlikte birlikte yürüdüğümüz

zamanlarda beni çağırmak için kullandığı o kalın tonlu, kesik kesik çıkan baykuş ıslığıydı. Bunu duyar duymaz birden bacağımdaki acı kayboldu. Ona doğru hızla koşup başımı omzuna gömdüm. "Bu o David!" diyen Albert, boynuma sarılıp yelelerimden tuttu. "Benim atım Joey bu! Buldum onu! Bir gün bana geri döneceğini söylemiştim ve döndü işte."

"Gördün mü?" dedi David gururla. "Ben ne demiştim? Gördün mü? Ben hislerimde yanılmam dememiş miydim?"

"Demiştin," dedi Albert. "Ve haklı çıktın."

18

Yeniden bir araya gelişimizi takip eden ve mutluluktan uçtuğumuz günlerde, yaşamış olduğum kâbus yavaş yavaş gerçekliğini yitiriyor gibiydi; savaş da birden milyonlarca kilometre uzakta yaşanan, bizimle ilgisi olmayan bir olay halini almıştı. Nihayet silah sesleri duyulmaz olmuştu; savaşın devam ettiğine dair tek elle tutulur kanıt, savaş hattından düzenli olarak gelmeye devam eden veteriner arabalarıydı.

Binbaşı Martin yaramı temizlemiş, dikmişti. İlk başlarda üzerine pek basamıyordum, ama her geçen gün biraz daha iyiye gittiğimi hissediyordum. Artık Albert'la birlikteydim ve bu da benim için başlı başına bir ilaçtı zaten. Yeniden düzgün beslenmeye, her sabah sıcak lapa ve yiyebildiğim kadar saman yemeye başlayınca, kısa zamanda sağlığıma kavuşacağım belli olmuştu. Tıpkı diğer emir erleri gibi Albert'ın da bakmakla yükümlü olduğu çok sayıda başka at vardı; fakat o, boş kalabildiği

her anı yanımda geçiriyordu. Diğer askerlerin gözünde ünlü bir at olduğumdan, neredeyse hiç yalnız kalmıyordum. Hemen hemen her zaman, ahır kapısının üzerinden takdir dolu gözlerle bana bakan bir iki kafa oluyordu. Sert bir adam olan çavuş bile ara sıra gelip ne durumda olduğuma bakıyor, etrafta başka kimse olmadığı zamanlarda kulaklarımı okşayıp boğazımın altını gıdıklayarak, "Sen harika bir atsın, biliyorsun değil mi? Ben iyi bir atı gözünden tanırım. Bir an önce iyileş, duydun mu beni," diyordu.

Gelgelelim zaman geçiyor ama ben iyileşemiyordum. Bir sabah, önümdeki lapayı bitiremediğimi gördüm; ayrıca yere hızla bırakılan bir kovanın ya da kapı sürgülerinin çıkardığı tiz sesler de tüylerimi diken diken ediyor, beni aniden tepeden tırnağa gerginleştiriyordu. Özellikle ön bacaklarımda derman kalmamıştı ve güçlükle hareket ediyorlardı. Omurgam boyunca dayanılmaz bir ağrı duyuyordum ve bu ağrı boynuma, hatta yüzüme kadar çıkıyordu.

Önümdeki kovada kalan lapayı gören Albert, bir şeylerin ters gittiğini anlamıştı. Tedirgin bir sesle, "Neyin var Joey?" diye sordu ve endişeli olduğu zamanlarda sık sık yaptığı şekilde beni okşamaya başladı. Her zaman mutlulukla karşıladığım elini görmek bile beni telaşlandırmış, ahırın arka köşesine doğru gerilememe neden olmuştu. Bunu yaparken bacakla-

rımdaki tutukluğun yürümeme neredeyse tamamen engel olduğunu fark etmiştim. Geriye doğru sendeleyerek tuğladan yapılmış arka duvara yaslandım. Ahırın ortasında hareketsiz kalan Albert, "Dün bir şeylerin yolunda gitmediğini anlamıştım," dedi. "Biraz keyifsiz görünüyordun. Şimdi de sırtın tahta gibi sert ve ter içindesin. Yine neler karıştırıyorsun, seni şapşal?" Bana doğru yaklaştı. Dokunduğunda tüm vücudum manasız bir korkuyla titrediyse de kendimi zorladım ve beni sevmesine izin verdim. "Belki de yollarda kaptığın bir mikrop bu. Zehirli bir şey mi yedin yoksa? Ama öyle olsaydı, bu zamana kadar çoktan ortaya çıkardı, değil mi? İyileşeceksin Joey, merak etme, ama ben yine de gidip Binbaşı Martin'e haber vereyim, ne olur ne olmaz. O seni güzelce muayene eder ve yolunda gitmeyen bir şey varsa bile, tıpkı babamın dediği gibi, 'gözünü kapayıp açtığında' kendini iyileşmiş bulursun. Acaba babam birlikte olduğumuzu görseydi ne düşünürdü? Seni bulacağıma o da inanmamış, gitmemin aptallık olduğunu söylemişti. Sırf seni bulmak için orduya katılmamın çok saçma olduğunu, bunun hayatıma mal olacağını söylemişti. Ama sen gittikten sonra bambaşka bir adam oldu Joey. Yanlış yaptığını biliyordu ve bu da onun tüm hırçınlığını alıp götürdü. Hatasını telafi etmek için yaşamaya başlamıştı sanki. Salı akşamları içmeyi bıraktı ve anneme, ben küçükken yaptığı gibi, iyi bakmaya başladı.

Bana bile daha iyi davranmaya başladı ve beni bir köle gibi çalıştırmaktan vazgeçti."

Ses tonundan, beni sakinleştirmeye çalıştığı belli oluyordu... Tıpkı yıllar önce, ben henüz vahşi ve ürkek bir tayken yaptığı gibi. İşe de yaramıştı doğrusu, fakat titrememi bir türlü durduramıyordum. Sanki bedenimdeki tüm sinirler kasılmıştı ve güçlükle nefes alıyordum. Açıklanması mümkün olmayan bir korku ve tedirginlik hissiyle dolmuştu içim. "Hemen dönerim Joey," dedi Albert. "Endişelenme sen. İyileşeceksin. Binbaşı Martin'in seni iyileştireceğinden eminim; konu atlar olduğunda mucizeler yaratıyor." Böyle söyledikten sonra ağır adımlarla geri geri gitti ve dışarı çıktı.

Kısa süre sonra arkadaşı David, Binbaşı Martin ve Çavuş Thunder'la geri geldi; fakat içinde bulunduğum bölmeye yalnızca Binbaşı Martin girdi. Diğerleri ahırın kapısına yaslanıp binbaşının beni muayene etmesini izledi. Yavaşça yanıma yaklaşan binbaşı, ön bacaklarıma doğru eğildi ve yarayı incelemeye başladı. Ardından kalkıp ellerini kulaklarımda, sırtımda, kuyruğumda gezdirdi ve arka tarafta durup beni bir de oradan süzdü. Diğerleriyle konuşmak üzere döndüğünde, üzüntüyle başını iki yana sallıyordu.

"Ne düşünüyorsun çavuş?" diye sordu.

"Sizinle aynı fikirdeyim komutanım," dedi Çavuş Thunder.

"Görünüşünden belli. Ağaç kütüğü gibi kımıldamadan duruyor; kuyruğu kalkık, başını da zar zor oynatıyor. Şüphe yok, öyle değil mi?"

"Hayır, yok," dedi Binbaşı Martin. "Hem de hiç. Buna çok sık rastlıyoruz burada. O lanet olası paslı dikenli tellerden olmazsa, şarapnel yaralarından oluyor. İçeride kalan küçücük bir parça ya da vücudun herhangi bir yerindeki ufacık bir kesik bile yeterli. Aynı şeyi defalarca gördüm." Binbaşı teselli etmek amacıyla elini Albert'ın omzuna koydu ve "Üzgünüm evlat," dedi. "Bu atın senin için ne kadar önemli olduğunu biliyorum. Ama onun için yapabileceğimiz pek bir şey yok, özellikle de bu durumdayken."

"Ne demek istiyorsunuz komutanım?" diye sordu Albert titrek bir sesle. "Joey'nin nesi var? Çok kötü bir şey olamaz, değil mi? Dün iyi gibiydi, sadece yemeğini bitirmemişti. Biraz tutuktu ama onun dışında iyiydi."

"Tetanos," dedi Çavuş Thunder. "Kazıklı humma da diyorlar. Belirtiler öylesine açık ki... Hastalık, biz atını buraya getirmeden önce ilerlemiş olmalı ve eğer bir at tetanos olduysa, kurtulma şansı hemen hemen yok gibidir."

"En iyisi, bu işe bir an önce son vermek," dedi Binbaşı Martin. "Daha fazla acı çekmesinin bir anlamı yok. Böylesi hem onun hem de senin için daha iyi olur."

Duyduklarına inanamadığını belirten bir yüz ifadesiyle, "Olamaz," dedi Albert. "Bunu yapamazsınız komutanım. Joey'den bahsediyoruz. Mutlaka bir yolu vardır. Yapabileceğiniz bir şeyler olmalı. Hemen pes edemezsiniz. Joey'nin hayatı söz konusu!"

David de arkadaşına destek verdi. "Affınıza sığınarak ben de bir şey söylemek istiyorum komutanım. Buraya ilk geldiğimiz zamanlarda bize atların içinde aslında hiç kötülük bulunmadığını, var olan kötülüğün de oraya insanlar tarafından konulduğunu; bu yüzden de bir atın hayatının, bir insanın hayatından belki de daha önemli olduğunu söylemiştiniz. Veteriner Sınıfı'ndaki görevimizin, gerekirse günde yirmi altı saat çalışarak, buraya gelen her bir atı kurtarmak olduğundan; zaten değerli yaratıklar olan atların değerinin savaşta daha da arttığından bahsetmiştiniz. At yoksa silah da yok. At yoksa mermi de yok. At yoksa süvari de yok. At yoksa ambulans da yok. At yoksa savaş hattındaki askerler için su da yok. Tüm ordunun can damarı demiştiniz komutanım. Yaşam olan yerde umut da vardır demiş, hiçbir zaman vazgeçmememiz gerektiğini söylemiştiniz. Haddimi aştıysam özür dilerim komutanım."

"Ağzından çıkanlara dikkat et evlat," dedi Çavuş Thunder sert bir tonla. "Bir subayla böyle konuşamazsın. Binbaşı, bu zavallı hayvanın kurtulması için milyonda bir ihtimal bile ol-

duğunu düşünseydi, zaten onu kurtarmaya çalışırdı, öyle değil mi binbaşım? Yanılıyor muyum?"

Bu sözlerle ima edileni anlayan Binbaşı Martin, bir süre dik dik Çavuş Thunder'a baktıysa da sonunda ağır ağır başını salladı. "Pekâlâ çavuş, ne demek istediğini anlıyorum," dedi. Sonra da kelimelerini özenle seçerek, "Tabii ki, çok az da olsa bir ihtimal var," diye ekledi. "Fakat tetanos tedavisine başlamak demek, bir askerin en az bir ay süreyle tüm zamanını bu işe harcaması anlamına gelir ve bu durumda bile atın kurtulma ihtimali binde birdir."

"Lütfen komutanım," diye yalvardı Albert. "Ne olur izin verin. Ne gerekiyorsa yaparım. Diğer atlarımı da ihmal etmem. Söz veriyorum komutanım."

"Ben de yardım ederim komutanım," dedi David. "Tüm ekip yardımcı olacaktır, bundan eminim. Siz de biliyorsunuzdur ki Joey burada çalışanlar için özel bir at; ne de olsa o Berty'nin atı ve buraya sahipsiz bölgeden geldi."

"Aferin evlat, hepiniz böyle gayretli olmalısınız işte," dedi Çavuş Thunder. "Söyledikleri doğru efendim, bu at gerçekten de özel bir at. Başından bir sürü şey geçtiği belli. Fikrimi soracak olursanız, bence de kendisine bir şans verilmesini hak ediyor. Diğer atların bir tanesinin bile ihmal edilmeyeceğine dair şahsen garanti veriyorum. Ahırlar her zamanki gibi temiz ve düzenli olacak."

Binbaşı Martin ellerini ahır kapısının üzerine koydu ve "Tamam öyleyse, deneyelim bakalım," dedi. "Zoru başarmayı severim. Buraya bir askı yapılmasını istiyorum. Bu atın yere çökmesine izin verilmemeli. Bir kere yatarsa bir daha kalkamaz. Yürürlükteki emirlere bir ekleme yapılmasını istiyorum çavuş: Bundan böyle avluda kimse yüksek sesle konuşmayacak ve gürültü yapmayacak. Tetanoslu olduğu için her türlü sese karşı son derece hassas olacaktır. Her gün, kısa ve temiz saman çöplerinden yatak hazırlanacak. Pencereleri kapatın, sürekli karanlıkta kalmalı. Asla kuru ot yedirmeyin, boğulabilir; yalnızca süt ve yulaf lapası verin. İyileşmeye başlamadan önce -tabii eğer iyileşirse- gittikçe kötüleşecek. Gün geçtikçe ağzını açmakta iyice zorlanmaya başladığını göreceksiniz, ama yine de yiyip içmeye devam etmeli. Bunu yapmazsa ölür. Başında yirmi dört saat nöbet tutulmasını istiyorum; bu da burada her gün ve her saat birinin bulunması demek. Anlaşıldı mı?"

"Evet komutanım," dedi Çavuş Thunder, yüzünde kocaman bir gülümsemeyle. "İzninizle eklemek isterim ki binbaşım, bence çok doğru bir karar verdiniz. Söylediklerinizi harfi harfine yerine getirilecektir. Siz ikiniz, marş marş! Binbaşının dediklerini duydunuz."

Aynı gün, ayakta durmama yardımcı olması için karnımın altından bir kuşak geçirildi ve tavandaki kirişe asıldı. Binbaşı

Martin yaramı yeniden açıp dağladı ve sonrasında birkaç saatte bir kontrole geldi. Doğal olarak, yanımda en fazla kalan kişi Albert'tı; ılık sütü içip yulaf lapasını yiyebilmem için kovayı ağzıma tutuyordu. Geceleriyse David'le birlikte ahırın bir köşesinde uyuyor, sırayla nöbet tutuyorlardı.

Kendisinden umduğum ve ihtiyacım olduğu üzere, Albert beni teselli edip rahatlatmak için, üzerine yorgunluk çöküp uykuya dalana kadar benimle konuşuyordu. Çoğu zaman babasından, annesinden ve çiftlikten bahsediyordu. Dediğine göre, Fransa'ya gitmek üzere yola çıkmadan önce birkaç ay boyunca köyden bir kızla görüşmüştü. Kız, atlar hakkında hiçbir şey bilmiyordu, ama bu onun tek kusuruydu.

Günler geçmek bilmiyor, çektiğim acı da giderek artıyordu. Ön bacaklarımdaki tutukluk sırtıma da yayılmış ve yoğunlaşmıştı; iştahım da gün geçtikçe azalıyordu ve hayatta kalmak için yemem gerektiğini bildiğim halde, bunun için gereken enerjiyi ve isteği toplayabilmek için kendimi epey zorlamam gerekiyordu. Hastalığımın en karanlık günlerinde, her günün son günüm olduğundan emin olduğum zamanlarda, Albert'ın varlığı içimdeki yaşama isteğini canlı tutan tek şeydi. Bana olan bağlılığı ve iyileşeceğime dair inancıydı beni ayakta tutan. Etrafım bana arkadaşlık eden insanlarla doluydu. David ve diğer erler, Çavuş Thunder ve Binbaşı Martin... Hepsi de beni

yüreklendirmek için ellerinden geleni yapıyorlardı. Hayatta kalmamı ne kadar arzuladıklarının farkındaydım; gerçi bazen kendime bunu benim için mi, yoksa çok sevdikleri Albert için mi istediklerini sormuyor değildim. Şimdi dönüp baktığımda bunu ikimiz için de istediklerini, bizleri birer kardeş gibi gördüklerini anlıyorum.

Askıda geçirdiğim ızdıraplı ve uzun haftaların ardından, bir kış gecesi boğazımda ve boynumda aniden bir gevşeklik hissettim. Öylesine rahatlamıştım ki hafifçe de olsa kişnemeyi başardım. Albert her zamanki gibi, sırtını duvara yaslamış, dizlerini kendisine doğru çekmiş, dirseklerini de dizlerine dayamış halde ahırın köşesinde oturuyordu. Gözleri kapalıydı. Bir kez daha hafifçe kişnedim, fakat bu sefer onu uyandıracak kadar ses çıkarmayı başarmıştım. Ayağa kalkarak, "O sen miydin Joey?" diye sordu. "Gerçekten sen miydin o, seni şapşal? Haydi, bir daha yap. Yap da bunun bir rüya olmadığından emin olayım. Haydi Joey." Bunun üzerine ben de onun dileğini yerine getirdim ve haftalar sonra ilk defa başımı kaldırıp salladım. Bu seferkini David de duymuştu ve hemen ayağa kalkıp kapıya koşarak herkesi ahıra çağırdı. Birkaç dakika içerisinde ahır heyecanlı askerlerle dolmuştu. Çavuş Thunder kalabalığı yararak ilerledi ve önümde durdu. "Yürürlükteki emre göre burada fısıltıyla konuşulması gerekiyor," dedi. "Az önce duy-

duklarımınsa fısıltıyla uzaktan yakından alakası yoktu. Neler oluyor? Bu patırtının sebebi nedir?"

"Hareket etti çavuş," dedi Albert. "Başını rahatça oynattı ve kişnedi."

"Elbette evlat," dedi Çavuş Thunder. "Elbette. Başaracak, biliyorum. Bunu size defalarca söylemedim mi? Siz aylaklar benim yanıldığımı gördünüz mü hiç? Gördünüz mü ha?"

"Görmedik çavuş," dedi Albert, ağzı kulaklarına vararak. "İyileşiyor, değil mi komutanım? Hayal görmüyorum, değil mi?"

"Hayır evlat," dedi Çavuş Thunder. "Sessiz kalmaya ve iyileşmesi için acele etmemeye gayret ettiğimiz sürece düzelecek gibi görünüyor. Bir gün hastalandığımda, etrafımda sizlerin bu ata baktığı kadar iyi bakan hemşireler olmasını ümit ediyorum çocuklar. Tabii sizden çok daha güzel olmaları kaydıyla!"

Kısa süre sonra bacaklarıma yeniden derman geldi ve sırtımdaki tutukluk kayboldu. Güneşli bir bahar sabahı beni nihayet askıdan aldılar ve avluya çıkardılar. Gururlu bir yürüyüştü bu; Albert önümde yavaş adımlarla geri geri yürüyerek bana eşlik ediyor, bir yandan da tatlı tatlı konuşuyordu. "Başardın Joey, başardın! Herkes savaşın yakında sona ereceğini söylüyor. Biliyorum, uzun zamandır aynı şeyi söyleyip duruyoruz, ama bu sefer gerçekten de biteceğini hissediyorum.

Nihayet sona erecek ve biz de çiftliğimize geri döneceğiz. Çiftliğe giden yolda göründüğümüzde, babamın yüzündeki ifadeyi görmek için sabırsızlanıyorum!"

19

Fakat savaş sona ermedi. Aksine, silahların o kaygı verici gümbürtüsü giderek yaklaşıyordu. İyileşme dönemimin sonlarına gelmiştim artık; hastalığımın halsizliğini henüz tam olarak üzerimden atamamış olsam da, hayvan hastanesinin ufak tefek işlerini görmeye başlamıştım bile. İki attan oluşan bir ekiple, en yakın istasyondan saman ve çeşitli hayvan yemi taşıyor, avluda dışkı arabasını dolaştırıyorduk. Kendimi yeniden doğmuş gibi hissediyor, çalışma arzusu duyuyordum. Bacaklarımla omuzlarım irileşmeye başlamıştı ve haftalar geçtikçe daha fazla çalışabildiğimi görüyordum. Ne zaman arabaya koşulsam, Çavuş Thunder o iş için Albert'ı görevlendiriyordu ve böylece biz de zamanımızın çoğunu beraber geçirebiliyorduk. Ama bazen, tüm bakıcılar gibi Albert da yaralanan atları getirmek için veteriner arabası üzerinde savaş hattına yollanıyordu. Böyle zamanlarda başımı ahır kapısı üzerinden uzatıp

endişeyle bekliyor, tekerleklerin taş döşeli yolda çıkardığı sesleri duyup, kemerli geçitten geçen Albert'ın neşeli bir şekilde el sallayışını görünce derin bir nefes alıyordum.

Bir süre sonra ben de savaş hattına gitmeye başladım; oysa havan toplarının havadaki ıslıklarını ve büyük bir gümbürtüyle patlayıp yeri titretmelerini sonsuza dek geride bıraktığımı sanıyordum. Artık tamamen iyileşmiş, Binbaşı Martin ve ekibinin gururu olmuştum ve sık sık, veteriner arabasını savaş hattına getirip götüren at ekibinin en önünde yer alıyordum. Silah seslerinden de korkmuyordum, çünkü Albert hep yanımda oluyordu. Bir zamanlar Topthorn'un hissettiği gibi, o da yanımda olduğunun ve beni koruduğunun sürekli olarak hatırlatılmasına ihtiyaç duyduğumu hissetmiş gibiydi. Yumuşak ses tonu, söylediği şarkılar ve ıslıkla çaldığı melodiler sayesinde, civarda patlayan bombalara rağmen paniğe kapılmadan ilerleyebiliyordum.

Albert beni rahatlatmak için yol boyunca konuşuyordu. Savaştan bahsediyordu bazen. Yoğun bir yaz gününde, savaş hattına doğru ilerleyen sıra sıra piyade ve süvarinin yanından geçerken, "David, Almanların gücünün kalmadığını, işlerinin bitmek üzere olduğunu söylüyor," dedi. O sırada, savaş hattında bitap düşüp çamura saplanmış, su taşımakla görevli gri renkli bir kısrağı hastaneye götürüyorduk. "Söylenenlere göre

cephenin ilerisinde bizi ezip geçmişler, ama David bunun onların son hamleleri olduğunu söylüyor. Yankiler yardıma gelirse ve biz de dayanabilirsek, Noel'e kalmadan bu iş bitebilirmiş. Umarım haklıdır Joey. Genelde söyledikleri doğru çıkar. Onun ağzından çıkanlara herkes saygı duyuyor; ben de öyle."

Bazen de evden ve köydeki kızdan bahsediyordu. "Adı Maisie Cobbledick. Anstey Çiftliği'ndeki süt sağım odasında çalışıyor. Bir de ekmek pişiriyor. Ah Joey, onun ekmeği gibisini tatmamışsındır! Annem bile, onun köyün en lezzetli böreğini yaptığını söylüyor. Babamsa onun benim için fazla iyi olduğunu söylüyor; ama gerçekten böyle düşündüğü için değil, beni memnun etmek için böyle konuşuyor. Maisie'nin peygamber çiçeği gibi gözleri, olgun mısır sarısı renginde saçları var. Teni hanımeli gibi kokuyor; tabii mandıradan çıktıktan sonraki birkaç saat hariç. O zamanlar yanına yaklaşmamaya gayret ediyorum. Ona senin hakkında her şeyi anlattım Joey. Buraya gelip seni bulma isteğimde haklı olduğumu söyleyen tek kişi oydu. Sadece o! Aslında gitmemi istemiyordu. Ben ayrılırken istasyonda hüngür hüngür ağladığına göre, beni az da olsa seviyor olmalı, öyle değil mi? Haydi ama şapşal, bir şeyler söyle. Biliyor musun Joey, tek kötü tarafın bu: Tanıdığım en iyi dinleyicisin, ama ne düşündüğün konusunda en ufak bir fikrim bile olmuyor. Sadece gözlerini kırpıyor, kulaklarını doğudan batıya,

güneyden kuzeye doğru sallayıp duruyorsun. Keşke konuşabilseydin Joey... Bunu gerçekten de çok isterdim."

Sonra bir akşam, savaş hattından acı bir haber geldi: Albert'ın arkadaşı David ölmüştü; veteriner arabasını çeken iki at da öyle. Ahır için saman çöpü getiren Albert, "Serseri bir top mermisi," dedi. "Ansızın bir top mermisi peyda olmuş ve David'i alıp götürmüş. Onu özleyeceğim Joey. Onu ikimiz de özleyeceğiz, değil mi?" Ahırın köşesindeki samanların üzerine oturdu. "Savaştan önce ne iş yaptığını biliyor musun Joey? Londra'da, Covent Garden'ın dışında bir seyyar meyve arabası varmış. Sana bayılıyordu Joey, bunu bana sık sık söylerdi. Beni de kolluyor, abilik yapıyordu. Henüz yirmi yaşındaydı ve önünde kocaman bir hayat vardı. Bir serseri mermi yüzünden hepsi ziyan oldu. Hep derdi Joey: 'Bir gün ölürsem, hiç değilse arkamda beni özleyecek kimse olmayacak. Geride sadece arabam kalacak ve maalesef onu yanımda götürmem mümkün değil.' Arabasıyla gurur duyuyordu Joey, bana yanında çektirdiği bir fotoğrafını göstermişti bir keresinde. Her tarafı boyalı, üzeri tıka basa meyveyle dolu bir arabaydı; David de yanında, yüzünde bir muz gibi yayılmış bir gülümsemeyle duruyordu." Başını kaldırıp bana baktı ve yanaklarındaki yaşları sildi. Dişlerini sıkarak konuşuyordu şimdi: "Artık yalnızca sen ve ben kaldık Joey ve inan bana, bir gün ikimiz de evimize döneceğiz.

Bir kez daha kilisedeki o büyük çanı çalacak, Maisie'min yaptığı ekmek ve çöreklerden yiyecek, bir kez daha seninle nehir kenarında dolaşacağım. David her nasılsa benim bir gün eve döneceğimden emin olduğunu söylerdi. Haklıydı da. Onu haklı çıkartacağım Joey."

Nihayet savaş sona erdiğinde, bu öylesine ani bir şekilde oldu ki, çevremdeki askerler neredeyse hazırlıksız yakalandı diyebilirim. Kimse sevinçten havaya uçmuyor, zaferi kutlamıyordu; yalnızca, nihayet sona erdiği için büyük bir rahatlama hissi duyuluyordu. O soğuk kasım sabahı, avluda toplanmış bir grup neşeli askerden ayrılan Albert bana doğru yürüdü. "Beş dakika sonra her şey bitecek Joey. Almanların burasına kadar gelmiş; bizim de öyle. Kimse daha fazla devam etmek istemiyor. Saat on birde silahlar susacak ve bu iş bitecek. Keşke David de burada olsaydı ve bunu görebilseydi."

David öldüğünden bu yana Albert pek kendinde değildi. Bir kere bile gülümsediğini ya da espri yaptığını görmemiştim; benimle birlikteyken sık sık düşüncelere dalıyor, bu uzun zaman dilimlerinde tek kelime bile etmiyordu. Artık şarkı söylemiyor, ıslık çalmıyordu. Onu teselli etmek için elimden geleni yapıyor, başımı omzuna dayayıp hafifçe kişniyordum; ama o, içinde bulunduğu bu ruh halinden bir türlü çıkamıyordu.

Savaşın sona ereceği haberi bile gözlerindeki ışığı geri getirmeye yetmemişti. Avlunun girişindeki saat kulesindeki çan on bir defa çaldığında, ciddi yüz ifadeli askerler birbirlerinin ellerini sıktıktan ya da sarılıp birbirlerinin omuzlarına vurduktan sonra ahırlara geri döndü.

Zaferin benim için pek de iyi bir gelecek sunmayacağını bir süre sonra öğrenecektim, fakat ilk zamanlarda bizler için değişen çok az şey olmuştu. Hayvan hastanesi her zamanki gibi çalışıyor, gelen hasta ve yaralı atların sayısı azalacağına giderek artıyordu. Ön cepheden gelip tren istasyonlarına giden sayısız askerin, sonu gelmeyen bir kuyruk halinde ve kaygısız tavırlarla kapının önünden geçtiğini gördük; ardından da tankların, topların ve arabaların, evlerine geri dönüşünü izledik. Fakat biz, olduğumuz yerde duruyorduk. Tıpkı diğer askerler gibi Albert da sabırsızlanmaya başlamıştı. O da bir an önce evine dönmek istiyordu.

Her sabah olduğu gibi, taş döşeli avluda sabah içtiması* alınıyor, ardından Binbaşı Martin atları ve ahırları kontrol ediyordu. Fakat ıslak zemin taşlarının gün ışığıyla gri gri parladığı hafif yağmurlu ve kasvetli bir sabah, Binbaşı Martin her zamanki gibi ahırları kontrol etmedi. Onun yerine, Çavuş Thunder'ın, "Rahat!" emriyle birlikte binbaşı, askerlere geri

* Askerlerin silahlı ve donatılmış olarak toplanmaları. [E. N.]

dönüş için yapılacakları söylemeye başladı. Kısa süre sonra, konuşmasının sonuna gelmişti bile: "Şansımız yaver giderse, cumartesi günü akşamüstü saat altıda, Victoria İstasyonu'nda olacağız. Sizler de muhtemelen, Noel zamanı evlerinize varmış olacaksınız."

"İzninizle bir şey söylemek istiyorum komutanım," dedi Çavuş Thunder.

"Söyle bakalım çavuş."

"Atlar hakkında konuşacaktım," dedi Çavuş Thunder. "Askerler atlara ne olacağını öğrenmek istiyor. Acaba bizimle aynı gemiye mi bindirilecekler? Yoksa daha sonra mı yola çıkacaklar?"

Binbaşı Martin bu sorudan rahatsızlık duyduğunu belirten bir tavırla olduğu yerde kıpırdandı ve bakışlarını yere çevirdi. Sonra da alçak sesle, sanki söylediklerinin duyulmasını istemiyormuş gibi konuştu.

"Hayır çavuş," dedi. "Ne yazık ki atlar hiçbir zaman bizimle gelmeyecekler." Bunun üzerine askerler arasından, duyduklarının hoşlarına gitmediğini belirten bir uğultu yükseldi.

"Yani daha sonra başka bir gemiyle mi gelecekler diyorsunuz komutanım?" diye sordu çavuş.

"Hayır," dedi binbaşı, elindeki kamçıyı bacağına hafifçe vurarak. "Öyle demiyorum. Dediğimi duydun. Atlar hiçbir

zaman bizimle dönmeyecekler. Burada, Fransa'da kalıyorlar."

"Burada mı?" diye sordu çavuş. "Ama nasıl olur? Onlara burada kim bakacak komutanım? Hastanede sürekli olarak ilgilenilmesi gereken atlar var."

Binbaşı başını salladı. Hâlâ yere bakıyordu. "Size söylemek zorunda olduğum şey hoşunuza gitmeyecek," dedi. "Atların çoğunun burada, Fransa'da, bir açık arttırmayla satılmasına karar verildi. Elimizdekilerin neredeyse tümü hasta ya da daha önce hastalık geçirmiş atlar. Onları geri götürmeye değmeyeceği düşünülüyor. Yarın sabah bu avluda bir at mezatı* yapmam emredildi. Civardaki kasaba ve köylere ilanlar asıldı. Atlar açık arttırmayla satılacak."

"Açık arttırma mı dediniz komutanım? Atlarımız başlarından geçen onca şeyden sonra satılacak mı yani?" Çavuş sakin olmaya, saygılı konuşmaya çabalıyor, güçlükle de olsa başarıyordu. "Fakat bunun ne demek olduğunu biliyorsunuz, değil mi komutanım? Olacakların farkında mısınız?"

"Evet çavuş," dedi Binbaşı Martin. "Başlarına ne geleceğini biliyorum. Ama yapabileceğimiz hiçbir şey yok. Ordudayız ve sana burada emirlere karşı gelinemeyeceğini hatırlatmama gerek yok sanırım."

* Açık arttırma ile satış. [E. N.]

"İyi ama üç kuruşa satılacaklar," dedi Çavuş Thunder; sesindeki tiksintiyi saklamaya çalışarak. "Fransa topraklarında binlerce atımız var binbaşım. Hepsi de harp gazisi. Yaşadıkları onca şeyden sonra, sizinle birlikte onlara verdiğimiz onca emekten sonra, sonları böyle mi olacak yani? Şaka yapıyor olmalılar binbaşım."

"Ne yazık ki ciddiler," dedi binbaşı gergin bir ses tonuyla. "İçlerinden bazılarının başına, az önce ima ettiğin şey gelecek, bunu inkâr edemem. Kızmakta haklısın çavuş, hem de çok haklısın. Senin de tahmin edeceğin üzere, bu durumdan ben de hiç memnun değilim. Gelgelelim yarın bu atların çoğu satılmış olacak ve biz de bir sonraki gün yola çıkacağız. Sen de, ben de çok iyi biliyoruz ki çavuş, bu konuda yapabileceğimiz en ufak bir şey bile yok."

O sırada avluda Albert'ın sesi yankılandı. "Ne? Hepsi mi satışa çıkacak komutanım? Ölümden döndürdüğümüz Joey bile mi?"

Binbaşı Martin hiçbir şey söylemeden arkasına döndü ve oradan uzaklaştı.

20

O gün, avluda kararlı bir ittifak havası esiyordu. Yağmur boyunlarından süzülmesin diye ıslak kaputlarının yakalarını kaldırmış askerler, gruplar halinde birbirlerine sokulmuş, alçak ve ciddi ses tonlarıyla fısıldaşıyorlardı. Albert varlığımı unutmuş gibiydi. Benimle konuşmuyor, bana bakmıyordu; dışkıları çıkarma, saman yatağı hazırlama ve tımar gibi günlük işleri hızla ve sessizlik içinde yapıyordu. Ahırdaki tüm atlar gibi ben de bir şeylerin ters gittiğini, başımızın dertte olduğunu anlamıştım. İçimi büyük bir sıkıntı kaplamıştı.

O sabah, avluya kasvetli bir gölge düşmüştü. Hiçbirimiz ahırlarımızda rahat duramıyorduk. Talim için dışarıya çıkarıldığımızda gergin ve ürkektik. Albert da tıpkı diğer askerler gibi sabırsızca tepkiler veriyor, ikide bir yularımın ipine aniden ve kuvvetle asılıyordu; bunu daha önce hiç yapmamıştı.

Akşamüstü olunca askerler hâlâ kendi aralarında konuşuyorlardı, ama şimdi yanlarında Çavuş Thunder da vardı; hep birlikte, havanın giderek karardığı bahçede duruyorlardı. Günün son ışıkları ellerindeki madeni paraları hafifçe parlatıyordu. Çavuş Thunder'ın getirdiği ufak teneke kutu elden ele dolaşmaya başlamıştı ve içine atılan paraların şıngırtısını duyuyordum. Yağmur durmuştu ve bu sakin akşamüstünde, Çavuş Thunder'ın alçak ve hırıltılı sesini zor da olsa duyabiliyordum.

"Elimizden gelenin en iyisi bu beyler," diyordu. "Fazla değil, ama sonuçta biz de pek varlıklı sayılmayız, değil mi? Orduda kim zengin olmuş ki zaten. Daha önce de dediğim gibi, fiyat teklifini ben yapacağım. Bu kurallara aykırı ama yine de yapacağım. Fakat sizi şimdiden uyarıyorum: Hiçbir şeyi garanti edemem." Duraklayıp arkasını kolaçan ettikten sonra sözlerine devam etti. "Az sonra söyleyeceğimi aslında bilmemeniz gerekiyor –binbaşı kimseye söylemememi emretti– ve sakın aklınıza yanlış bir şey gelmesin, ben emirlere karşı gelmeyi seven biri değilim. Fakat artık savaşta değiliz ve bu bir emirden çok bir tavsiye gibiydi. Ben de bu yüzden bunu sizlerle paylaşıyorum, çünkü binbaşı hakkında kötü şeyler düşünmenizi istemem. Diyeceğim o ki, kendisi olup bitenlerin farkında; hatta bu fikir tamamen ona ait. Size bu planı önermemi isteyen oydu. Üstelik şimdiye kadar biriktirdiği tüm parayı bu iş için

verdi. Her bir kuruşu. Pek fazla değil ama işimize yarayacaktır. Tabii bu konuda tek kelime bile etmeyeceğinizi söylememe gerek var mı bilmem. Eğer bu yaptığımız duyulursa o da, bizler de hapı yutarız. O yüzden çenenizi sıkı tutun, anlaşıldı mı?"

"Yeterli para toplayabildik mi çavuş?" Bu ses Albert'a aitti.

"Umuyorum evlat," dedi Çavuş Thunder, elindeki kutuyu sallayarak, "umuyorum. Şimdi gidip uyuyalım. Yarın erkenden uyanacaksınız ve atlarınız da daha önce görünmedikleri kadar iyi görünecekler, anlaşıldı mı? Bu onlar için yapacağımız son şey ve hiç olmazsa bu işi doğru yapalım."

Böylece grup dağıldı ve ellerini kaputlarının ceplerine sokmuş, soğuktan omuzlarını kaldırmış askerler ikişer üçer uzaklaştı. Avluda yalnızca bir kişi kalmıştı. Başını kaldırıp bir süre gökyüzüne baktıktan sonra, benim bulunduğum ahıra doğru yürümeye başladı. Yürüyüşünden, bu gelenin Albert olduğunu anlamıştım; adım attıktan sonra dizlerini tam olarak düzleştirmiyor, tam bir çiftçi gibi yürüyordu. Siperli şapkasını geriye doğru itip ahırın kapısına dayandı.

"Elimden geleni yaptım Joey," dedi. "Sırf ben değil, hepimiz. Daha fazla konuşmak istemiyorum, çünkü söylediğim her şeyi anladığını biliyorum ve duydukların yüzünden endişeye kapılmanı istemem. Bu sefer sana, babam seni orduya sattığında verdiğim söz gibi bir söz de veremiyorum Joey; çünkü bu

seferkini tutabileceğimden emin değilim. Çavuştan yardım istedim, etti. Binbaşıdan yardım istedim, o da etti. Az önce Tanrı'dan da yardım istedim Joey, çünkü nihayetinde her şey ona bağlı. Kesin olan tek şey var, o da elimizden geleni yaptığımız. Tanrı seni korusun Joey, iyi uyu." Yumruk yaptığı elini uzatıp burnumu okşadıktan ve her iki kulağımı sevdikten sonra beni ahırın karanlığında tek başıma bıraktı. David'in ölüm haberinin geldiği günden bu yana benimle ilk kez böyle içten konuşmuştu; onu dinlerken içimin ısındığını hissettim.

Güneş, saat kulesi üzerinde parlamaya başlamış, hastanenin dışındaki kavak ağaçlarının uzun gölgelerini, zeminin kırağıyla parlayan taşlarına vurmuştu. Diğer askerler gibi Albert da kalk borusu çalmadan önce uyandığından, ilk alıcılar arabalarıyla avluya girmeye başladığında ben de hazır hale getirilmiştim. Yemim ve suyum verilmiş, öylesine özenle tımarlanmıştım ki güneşe çıktığımda tüylerim al al parlıyordu.

Alıcılar avlunun ortasında toplanmıştı. Bizler de –yani yürüyebilir durumda olanlarımız– avlunun etrafında sanki bir geçit töreni yapıyormuşçasına dolaştırıldıktan sonra, sırayla mezatçının ve alıcıların önüne çıkarıldık. Kendimi ahırımda beklerken, benden önceki atların tek tek satılışını izlerken buldum. Görünüşe göre en son ben çıkarılacaktım. Çok uzakta kalmış eski bir açık arttırmanın yankıları, aniden soğuk terler

dökmeye başlamama sebep olduysa da, bir gece önce Albert'ın söylediği o sakinleştirici sözleri hatırlamak için kendimi zorladım ve bir süre sonra kalp atışlarımın normale döndüğünü fark ettim. Bu yüzden, Albert gelip beni dışarı çıkardığında sakindim ve rahat adım atıyordum. Hafifçe ensemi okşayıp kulağıma sevgi sözcükleri fısıldarken, ona olan güvenimin ne kadar sarsılmaz olduğunu geçiriyordum aklımdan. Beni avluda gezdirdiği sırada, izleyenler, beğenilerini hem yaptıkları hareketler hem de çıkardıkları seslerle belli ediyordu. Nihayet ortaya getirildiğimde, karşımda pancar suratlı ve açgözlü bir dizi surat vardı. Sonra, yırtık pırtık palto ve şapkalar giymiş alıcıların arasında kıpırdamadan durmakta olan Çavuş Thunder'ın uzun siluetini gördüm. Biraz ileride, yan taraftaysa, tüm veteriner birliği duvar kenarına dizilmiş ve açık arttırmayı endişeli gözlerle izliyordu. O sırada açık arttırma başladı.

Hızlı bir şekilde başlayan fiyat savaşına bakılırsa epey revaçta olmalıydım. Fakat rakam arttıkça, giderek daha fazla kafanın iki yana sallandığını ve kısa süre sonra geriye sadece iki alıcı kaldığını gördüm. Bunlardan biri Çavuş Thunder'dan başkası değildi; neredeyse selam veriyormuş gibi, kamçısının ucuyla şapkasının köşesine dokunarak fiyat arttırıyordu. Diğer alıcıysa kurnaz gözlere sahip zayıf ve ufak tefek biriydi; yüzünde öylesine açgözlülük ve kötülük dolu bir gülümseme

vardı ki, ona bakmaya güçlükle dayanıyordum. Fiyat hâlâ yükselmekteydi. "Yirmi beş, yirmi altı oldu. Yirmi yedi. Sağdaki bay yirmi yedi verdi. Evet, yirmi yedi, yok mu arttıran? Şuradaki çavuş rakamı arttırmazsa kaybedecek. Yok mu arttıran? Sizin de gördüğünüz gibi, harika bir at bu. Bu rakamdan çok daha fazla eder. Evet, yok mu arttıran?" Fakat çavuş başını önüne eğmişti ve yere diktiği gözleri, yenilginin habercisiydi.

"Tanrım, olamaz," diye fısıldadı Albert. "Hayır, lütfen bu adam almasın. O da onlardan biri Joey. Sabahtan beri alım yapıyor. Çavuşun dediğine göre Cambrai'de kasaplık yapıyormuş. Tanrım, hayır."

"O halde, eğer başka arttıran yoksa, bu atı Cambrai kasabasından gelen Mösyö Cirac'a yirmi yedi İngiliz sterlinine satıyorum. Bu kadar mı? Yok mu arttıran? Öyleyse yirmi yedi İngiliz sterlinine satıyorum... satıyorum..."

"Yirmi sekiz!" diye bir ses duyuldu kalabalığın arasından. Bastonuna neredeyse tüm ağırlığını vererek, ayaklarını sürüye sürüye yürüyen beyaz saçlı bir ihtiyar, diğer alıcıların arasından geçip en önde durdu. "Sterlininizden yirmi sekiz tanesini veriyorum," dedi tutuk bir İngilizceyle. Sonra da Cambrai'den gelen kasaba dönerek, "Ve bu rakamı gerektiği kadar arttırabilirim," dedi. "Size benimle yarışmamanızı tavsiye edeceğim bayım. Gerekirse bu at için tam yüz İngiliz sterlini vermeye

hazırım. Onu benden başkası alamaz. Bu at, torunum Emilie'ye ait ve öyle kalacak." Yaşlı adam, torununun adını söylemeden önce, gözlerimin ve kulaklarımın beni yanıltıp yanıltmadığı konusunda emin olamamıştım, çünkü onu son gördüğümden bu yana daha da yaşlanmıştı ve sesi de daha ince ve zayıf çıkıyordu; ama artık emindim. Karşımda duran adam Emilie'nin büyükbabasıydı. Yüzündeki kararlı ifade ve çakmak çakmak yanan gözleri, onunla rekabet edeceklere meydan okuyor gibiydi. Kimseden çıt çıkmıyordu şimdi. Cambraili kasap başını iki yana sallayarak bir adım geri çekildi. Mezadı yöneten adam bile şaşkınlıktan bir süre sessiz kalmıştı; kendine geldiğindeyse, çekicini masaya vurdu. Satılmıştım.

21

Binbaşı Martin'le birlikte, satıştan sonra Emilie'nin büyükbabasıyla konuşan Çavuş Thunder'ın yüzünde çaresiz ve üzgün bir ifade vardı. Avluda hiç at kalmamıştı ve alıcılar mezat alanını terk ediyordu artık. Albert'ın arkadaşlarıysa etrafımı sarmıştı; bir yandan birbirlerinin üzüntülerini paylaşıyorlar, diğer yandan da Albert'ı teselli etmeye çalışıyorlardı. "Endişelenme Albert," diyordu içlerinden biri. "Ne de olsa, her şey çok daha kötü de olabilirdi, haksız mıyım? Gerçek şu ki, atlarımızın yarısından çoğunu kasaplar satın aldı. En azından, Joey'nin o ihtiyar çiftçinin yanında güvende olacağını biliyoruz."

"Bunu nereden biliyorsunuz?" diye sordu Albert. "O adamın çiftçi olduğunu kim söyledi?"

"Çavuş Thunder'la konuşurlarken duydum. Yakınlardaki bir vadide çiftliği varmış. Çavuşa, Joey'nin yaşamının geri kalanı boyunca bir daha çalışmak zorunda kalmayacağını

söylüyordu. Ve sürekli bir kızdan bahsedip duruyordu, adı Emilie mi neymiş. Söylediklerinin yarısını anlamadım zaten."

"Bu adam hakkında kararsız kaldım," dedi Albert. "Tam bir zırdeli gibi konuşuyor. At Emilie'ye aitmiş... O, kimse artık. Böyle demişti, değil mi? Ne demek istedi acaba? Sonuçta Joey ordunun malı; eğer orduya ait değilse de bana ait."

"Neden bunu ona kendin sormuyorsun?" dedi bir başkası. "İşte sana fırsat. Binbaşı ve çavuşla birlikte buraya doğru geliyor."

Albert kolunu çenemin altında tutarak bekledi. Bir yandan da eliyle kulağımın arkasını kaşıyordu; okşanılmasından en çok zevk aldığım yerin burası olduğunun farkındaydı. Fakat binbaşı iyice yaklaşınca elini çekti ve hazır olda durup gösterişli bir selam verdi. "İzninizle komutanım," dedi. "Yaptıklarınız için size teşekkür etmek istiyorum. Ne yaptığınızın farkındayım ve bunun için size minnettarım. Tam olarak başaramamış olabiliriz komutanım, ama yine de çok teşekkür ederim."

"Bu askerin neden bahsettiğini anlayamadım," dedi Binbaşı Martin. "Sen anladın mı çavuş?"

"Tek kelimesini bile anlamadım binbaşım," dedi çavuş. "Bu çiftçi çocukları genelde böyle oluyor. Süt yerine elma şırasıyla büyütüldükleri için. Ciddiyim binbaşım, şıra beyinlerini etkiliyor olmalı. Başka bir açıklaması olamaz."

Karşısındaki ikilinin neşeli tavırları karşısında şaşkına dönen Albert, "İzninizle komutanım," dedi, "Joey'yi satın alan bu Fransız çiftçiye sormak istediğim bir soru var. Şu kız -adı Emilie'ydi galiba- hakkında söylediklerini merak ediyordum da."

Binbaşı Martin, "Bu uzun bir hikâye," diyerek ihtiyar Fransız'a doğru döndü. "Belki ona kendiniz anlatmak istersiniz mösyö? Az önce bahsettiğim, bu atla birlikte büyümüş ve Fransa'ya yalnızca onu bulmak için gelmiş genç adam işte bu."

Emilie'nin büyükbabası, gür ve bembeyaz kaşlarının altından ciddi gözlerle bir süre Albert'a baktı; ardından ansızın yüzüne yerleşen kocaman bir gülümsemeyle birlikte elini uzattı. Afallayan Albert, yine de kendisine uzatılan eli sıkmayı başardı. "Doğrusu, genç adam, seninle çok ortak yanımız var. Ben Fransızım, sense Tommy*. Ben yaşlıyım, sen genç. Fakat ikimiz de bu at için ortak bir sevgi duyuyoruz, öyle değil mi? Ayrıca komutanının söylediğine göre, sen de memleketinde çiftçiymişsin, tıpkı benim gibi. Çiftçilik harika bir iş evlat ve bunu bana yılların verdiği tecrübeye dayanarak söylüyorum. Çiftliğinizde neler var?"

"Çoğunlukla koyun, efendim. Birkaç tane de sığır ve domuz. Ayrıca arpa tarlalarımız var."

* İngiliz askerlerine verilen genel isim. [Ç. N.]

"Bu ata çiftlik işi yapmayı sen öğrettin demek?" dedi yaşlı adam, aksanlı İngilizcesiyle. "Çok iyi bir iş çıkarmışsın evlat. Gerçekten. Soracağın soru gözlerinden okunuyor, o yüzden bunu nereden bildiğimi söyleyeyim. Atın ve ben eski dostuz. Uzun zaman önce, savaş başladıktan kısa süre sonra, bu at bir süre bizimle birlikte yaşadı. Almanlar tarafından ele geçirilmişti ve ambulans arabasını savaş hattına getirip götürme işinde kullanılıyordu. Yanında, tüyleri pırıl pırıl parlayan, simsiyah renkte harika bir at daha vardı ve ikisi, Alman sahra hastanesinin yanında bulunan çiftliğimizde kalmaya başladı. Bakımlarını küçük torunum Emilie üstlendi ve onları kendi ailesinin fertleri gibi sevdi. Ailesinden geriye yalnızca ben kalmıştım; savaş, diğerlerini ondan ayırmıştı. Atlar bizimle yaklaşık bir yıl kadar kaldı; daha az ya da daha fazla da olabilir. Hastanedeki Almanlar iyi kalpli insanlardı ve ayrılırken atları bize verdiler; böylece onlar bizim oldu... Emilie'yle benim. Fakat bir gün Almanlar geri geldi; bu seferkiler diğerleri gibi iyi kalpli değildi. Toplarını çekmek için ata ihtiyaçları vardı ve giderken bizim atlarımızı da yanlarında götürdüler. Elim kolum bağlıydı. O günden sonra Emilie'nin içindeki yaşama isteği kayboldu. Zaten çok sağlıklı sayılmazdı, ama ailesi öldükten ve yeni ailesi de ondan koparıldıktan sonra, yaşamak için geçerli bir sebebi kalmadı. Durumu giderek kötüleşti ve geçen sene göçüp gitti.

Fakat ölmeden önce, o atları bir şekilde bulacağıma ve onlara iyi bakacağıma dair bana yemin ettirdi. Bir sürü at mezatına katıldım ama diğer atı, o siyah olanı bir türlü bulamadım. Ama nihayet, bunu buldum ve Emilie'ye söz verdiğim gibi onu eve götürüp bakımını üstlenebilirim."

Konuşmasına ara verip, her iki eliyle birden bastonuna dayandı. Yavaş yavaş konuşuyor, kelimelerini özenle seçiyordu. "Tommy," diye devam etti. "Sen çiftçisin, bir İngiliz çiftçisisin. Bilirsin ki bir çiftçi, ister İngiliz ister Fransız, hatta ve hatta Belçikalı olsun, sahip olduğu şeyleri başkasına vermez. Veremez. Buna gücü yetmez. Hepimiz bir şekilde yaşamak zorundayız, öyle değil mi? Binbaşın ve çavuşun, bana senin bu atı ne kadar çok sevdiğini anlattı. Buradaki her bir askerin, bu atı satın alabilmek için elinden geleni yaptığını söylediler. Bence bu çok onurlu bir davranış. Sanırım duysa Emilie'nin de çok hoşuna giderdi. Şimdi yapacağım şeyi yapmamı anlayışla karşılar, hatta bunu kendisi de isterdi diye düşünüyorum. Ben yaşlı bir adamım. Emilie'min atıyla ne yapacağım? Hayatının bundan sonrasını bir çayırda otlanarak geçiremez ya? Zaten ben de kısa bir süre sonra, artık ona bakamayacak kadar yaşlanmış olacağım. Ve eğer onu yanlış tanımadıysam, ki sanmıyorum, çalışmayı seven bir attı, yanılıyor muyum? Bir teklifim var: Sana Emilie'min atını satmaya karar verdim."

"Satmak mı?" dedi Albert. "Ama bende size verecek kadar para yok ki. Bunu siz de biliyorsunuz. Biz aramızda yirmi altı sterlin toplayabilmiştik; sizse Joey'yi yirmi sekiz sterline aldınız. Onu sizden nasıl satın alayım?"

"Beni anlamıyorsun evlat," dedi yaşlı adam, gülmemek için kendisini zor tutarak. "Hem de hiç anlamıyorsun. Senden bu at için yalnızca bir kuruş isteyeceğim; bir de bu atı Emilie'min sevdiği kadar seveceğine ve yaşadığı sürece ona bakacağına dair ciddi bir söz vermelisin. Ama en önemlisi, tanıdığın herkese Emilie'den ve bizimle yaşamaya gelen Joey ve arkadaşına nasıl özenle baktığından bahsetmeni istiyorum. Küçük Emilie'nin insanların kalplerinde yaşamasını istiyorum çünkü. En fazla birkaç yıl sonra öleceğim, bunun farkındayım ve o zaman kimse Emilie'yi hatırlamayacak. Ne yazık ki ailemizde onun hatırasını yaşatacak başka biri yok. Kimsenin okumayacağı bir mezar taşındaki bir isimden ibaret olacak. Bu yüzden, ben de evine döndüğünde arkadaşlarına Emilie'den bahsetmeni istiyorum. Aksi takdirde, hiç yaşamamış gibi olacak. Benim için bunu yapar mısın? Böylece sonsuza dek yaşayabilir, benim dileğim de bu. Anlaştık mı?"

Albert öylesine duygulanmıştı ki tek kelime bile edemedi. Sadece teklifi kabul ettiğini belirtmek için elini uzattı. Fakat ihtiyar adam bunu görmezden gelerek ellerini Albert'ın omuz-

larına koydu ve onu iki yanağından öperek, "Teşekkürler," dedi. Dönüp birlikteki askerlerin tek tek elini sıktı ve ardından da topallaya topallaya önümde gelip durdu. "Hoşça kal dostum," diyerek dudaklarını hafifçe burnuma değdirdi. "Bu Emilie'den." Sonra da avlunun kapısına doğru yürüdü. Henüz birkaç adım ilerlemişti ki durup arkasına döndü. Yüzünde suçlayıcı bir ifadeyle bastonunu havada sallayarak, şaka yaptığını belli eden bir gülümsemeyle, "Demek ki doğruymuş," dedi. "İngilizler sadece ve sadece tek bir konuda Fransızlardan iyidir derler: Gaddarlık. Bana paramı vermediniz bayım." Bunu duyan Çavuş Thunder, teneke kutudan bir kuruş çıkarıp Albert'a uzattı; o da koşarak Emilie'nin büyükbabasının yanına gitti.

"Bunu yanımdan ayırmayacağım," dedi yaşlı adam. "Hem de hiç."

Böylece Noel zamanı eve geri döndük. Sırtımda Albert'la köye girdiğimizde, bizi Hatherleigh bandosu ve susmak bilmeyen kilise çanları karşıladı. Her ne kadar bizlere zaferle dönen kahramanlar gibi davranıldıysa da, ikimiz de esas kahramanların eve dönemeyenler olduklarını; onların Fransa'da, Yüzbaşı Nicholls, Topthorn, Friedrich, David ve küçük Emilie'nin yanında yattıklarını biliyorduk.

Albert dediğini yaptı ve Maisie Cobbledick'le evlendi. Fakat ne Maisie bana alışabildi ne de ben onu sevebildim. Sanırım ikimiz de birbirimizi kıskanıyorduk. Ben yaşlanmak ve yorulmak nedir bilmeyen sevgili Zoey'nin yanına, tarladaki işime geri döndüm. Albert ise yeniden çiftliğin başına geçti ve kilise çanlarına kavuştu. Sonraki zamanlarda da benimle konuşmaya devam etti ve bana bir sürü şey anlattı: Giderek yaşlanan ve artık beni neredeyse kendi torunları kadar seven babasından; havanın ve pazar yerinin dengesizliğinden ve tabii ki pişirdiği ekmekler anlatıldığı kadar güzel olan Maisie'den bahsediyordu bana. Ekmeklerinden tatmış olsam da, birkaç defa girişimde bulunduğum halde, yaptığı böreklerden bir kere bile yemek nasip olmadı. Ve biliyor musunuz, bir tane bile ikram etmedi bana.